

Ězi

'bá áyúāyũ rĩ pi vé rĩ

Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ũlũngará

Búkũ Ězi 'bá áyúāyũ rĩ pi vé rĩ, Lúkã sĩ nĩ, sĩ kpá búkũ Lúkã vé rĩ nĩ. Búkũ 'dĩri agá, Lúkã ũlũ tã 'dĩri ĩsú ākũdē Yēsũ nga mužú 'bũ gé gí. Drĩdrĩ ni, 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ũlũkí ú'dúkọ múké rĩ Yāhúdĩ rĩ pi ní kọpivé āngũ agá. Vúdřĩ ni gé, kọpi ũlũkí 'bá urukọ'bée ní āngũ urukọ'bée agásĩ rá. Lúkã ũlũ tã Índrĩ Uleterē rĩ ní 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ásúzá drĩdrĩ rĩ vé tã, āzini ũlũ tã Índrĩ Uleterē rĩ ní kọpi ě drĩ kozú, ĩri ní kọpi ní ũkpō sězú ĩvé 'bá drĩkoma rú rĩ pi be rĩ vé tã.

Cápĩtã 1-12 agá, tã Lúkã ní ũlũú 'dĩgé agaápi rá rĩ, ũlũ tã Pétēró ní 'oó rĩ, āzini ũlũ tã 'i ngaápi 'bá Yēsũ ri ě'yĩ'bá gí rĩ pi āsámvú gé Yērúsālémã gá 'dālē rĩ. Tã ĩ nga'bée 'dĩ'bée agásĩ, Índrĩ Uleterē rĩ ko kọpi ě ĩzã rá, kọpi ã nĩkí rí áamá 'yozú kínĩ, Múngú lě, kọpi ã ũlũkí ú'dúkọ múké Yēsũ vé rĩ 'bá rĩ pi ní āngũ rĩ pi agásĩ céré, adri 'yēṅá Yāhúdĩ rĩ pi ní ku. Cápĩtã 13-28 agá, Lúkã ũlũ lẹtĩ Índrĩ Uleterē rĩ ní Páũlũ ě ĩzã kozú, ĩri ní ú'dúkọ múké rĩ ũlũzú mužú vūrã kárakarã agásĩ rĩ vé tã, í'dó Ězĩyã gá, Yúrōpũ gé, cĩmgbá cazú kūrú Rómã vé rĩ gé. Ú'dógú'dógú 'dĩri agá, Lúkã ũlũ tĩ Páũlũ ní sěé rĩ vé tã, āzini tĩ 'bá áyúāyũ rĩ pi ní sěé rĩ vé tã. Tã 'dĩ'bée 'bã ĩzã ko nĩzú ámázú kínĩ,

kòpì ùlũkí ù'dúkò múké Yésù vé rĩ 'bá àndiàndí pì ní, tã 'i nga'bá rĩ pì agásì àndiàndí.

Ezìkí Índrì Uletere rĩ vé tã

¹ Tòfilì má ní lèélè rĩ, búkù má ní sǐ́ drĩdrĩ rĩ agá, á sǐ́ tã Yésù ní í'dó 'oó rĩ pì, àzini ìri ní ímbá rĩ pì àrèvú céré, ² cǐmgbá cazú ù'dù ìri ní ívé 'bá áyúâyũ rĩ pì* ímbázú Índrì Uletere† rĩ vé ùkpò sǐ́ rĩ gé, àzini ì ní ìri 'dùzú mụzú 'bù gé rĩ gé. ³ Ízāngā Yésù ní nyaá rĩ ã vùdrĩ gé, Yésù gō 'i i'daá ívé 'bá áyúâyũ rĩ pì ẹnḍeṛṛi gé lẹṛi be àndiàndí, lüzú kǐnǐ 'i ídri rú. I'da 'i kòpì ẹnḍeṛṛi gé caá ù'dù pũkù sụ, ri kòpì ní mālūngā Múngú vé rĩ ã tã ùlũú.

⁴ Ù'dù àlu, kã rií ìnyá nyaá ívé 'bá áyúâyũ rĩ pì be, ìri ní 'yozú kòpì ní kǐnǐ, “Lè ìmi fũkí Yērúsālémā agásì àmvé ku, ìmi tēkí fēfē má Ẹṛéṛi ní ezi, ìri ní lèé sēé ìmi ní, má ní tã ni 'yoó ìmi ní rĩ. ⁵ Yūwánǐ sē bātízīmũ‡ rĩ yǐ́ sǐ́, 'bo ù'dù mādā ã vùdrĩ gé, ì ímù ìmi ní bātízīmũ rĩ sē Índrì Uletere rĩ sǐ́.”

Yésù vé 'dunḡará mụzú 'bù gé rĩ

* **1:2** 1:2 'Bá áyúâyũ rĩ pì: 'Bá áyúâyũ rĩ pì, Yésù sē kòpì ní ùkpò, ri kòpì pèé mụú 'bá rĩ pì ímbá, ìndrì ùnjí rĩ pì údró, àzini tã àyázú àyâyā ni pì 'oó. † **1:2** 1:2 Índrì Uletere rĩ: Índrì Uletere rĩ Índrì Múngú vé ni. Búkù Múngú vé rĩ kǐnǐ, Ẹṛéṛi ri Múngú 'i, ìrivé mvá Yésù ri Múngú 'i, àzini Índrì Uletere rĩ Múngú 'i. Ẹṛéṛi ri, Mvòpì ri, àzini Índrì Uletere rĩ, kòpì Múngú àlu. 'Í lā Yūwánǐ 1:1-18; Yūwánǐ 8:41-42; Ezị 5:3-4. ‡ **1:5** 1:5 Bātízīmũ: Ì ri 'bá rĩ pì ní bātízīmũ sē lüzú kǐnǐ, kòpì újákí ẹsǐ́ ívé ùnjíkányā agásì gí, kòpì ẹ'yǐkí Múngú ri gí.

⁶ Yēsũ vé 'bá áyúäyũ rĩ pi kâ rií adrií Yēsũ pi be trũ, kôpi ní Yēsũ ri zizú kînĩ, “Úpí, sâ nōri gé, mi nyo ícò mālũngã rĩ sē gō 'bá Īsērélē vé rĩ pi drĩgé rá?”

⁷ Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kînĩ, “Adri tã ĩmivé ni, ĩmi ní lēzú sâ ni nĩzú, dōku mbãá ụ'dụ ni nĩzú ku, má Ẹtépì ụtĩ ìngá tã ni ívé ũkpõ sĩ gí. ⁸ 'Bo Índrí Uletere rĩ kãdō ímũ ĩmi ású, ĩri ĩmi ní ũkpõ sē, ĩmi ndrekí mávé tã ĩmĩ mĩ sĩ gí, ĩmi í'dókí tã ni ũlũú kũrú Yērúsálémã vé rĩ agá, ãngũ Yũdáyã vé rĩ agásĩ céré, ãzini ãngũ Sãmãriyã vé rĩ agá, cazú vũ drĩgé sĩ céré.”

⁹ Yēsũ kã tã rĩ átá 'dĩni, ĩ ní ĩri 'duzú mužú 'bũ gé 'dãá, kôpi rikí ĩri ndree mužú, ĩrĩbĩtĩ rĩ ní ĩri ọzũzú, kôpi gōkí ĩri ndree kuyé. ¹⁰ 'Bá rĩ pi kâ rií mĩ 'bãá ĩri ndrezú mužú 'bũ gé 'dãá, koro ãgō ĩrĩ pi ní ímũzú pá tuzú kôpi ãsámvú gé, kôpi úsúkí bōngó imve ĩ rụ'bá gá. ¹¹ Kôpi ní 'yozú kînĩ, “Īmi ãgō Gãlĩláyã vé 'dĩ'bée, ngá ĩmi ní rizú pá tuzú nōgō ãngũ ndrezú mužú 'bũ gé 'dãá rĩ ã'di? Yēsũ Gãlĩláyãgú ĩ ní 'dujú ĩmi ãsámvú gé sĩ mužú 'bũ gé 'dĩri, ĩri nyo gō ímvi sũ ĩmi ní ĩri ndree mužú 'bũ gé 'dĩri tĩni.”

Īpēkí Mātíyã ri 'bãá Yúdã ã vũrã gá

¹² Kúru Yēsũ vé 'bá áyúäyũ rĩ pi ní ísízú Írã Ōlívē vé rĩ drĩgé 'dãásĩ, kôpi ní mvizú gōzú Yērúsálémã gá 'dãlé. Kũrú Yērúsálémã vé rĩ pi vé ãsámvú vũ caá írã rĩ be máyĩlĩŠ ãlu kuyé. ¹³ Kôpi kã caá, kôpi ní tuzú mužú jó ã 'a urulésĩ

Š 1:12 1:12 Mãyĩlĩ: 'Bá ri ícò ẹcĩ tu ca máyĩlĩ na sã ãlu agá.

kôpi ní rizú adrízú rĩ agá 'dǎá. 'Bá rĩ Pétěró 'i, Yūwánĩ 'i, Yōkóbū 'i, Ānděréyā 'i, Pīlípū 'i, Tórnā 'i, Bātīlīmáyō 'i, Mātáyo 'i, Yōkóbū Ālāfáyō mvópi 'i, Sīmónā úvá 'bǎápi 'bá ívé rĩ pi ē řsúkí rí drīwǎlā rĩ 'i, Yúdā Yōkóbū mvópi sī.

14 Ū'dú céré kôpi ri ĩ úmú trú Múngú ri zı Mārıyā Yésū éndrėpi pi be, ũkú uruko'bée be, āzini ĩrivé édrıpiı be.

15 Ū'dú 'dǎ'bée gé, 'bá Yésū ri ě'yı' 'bá gı rĩ pi úmúki ĩ caá mūdūrŭlŭ ālu pŭkŭ řřĩ vŭrā ālu gé. Kúru Pétěró ní ngazú uru sī, řri ní átázú kôpi ní kīnĩ, 16 “Má édrıpiı má ómvúpiı, tā Īndrı Uletere rĩ ní átá kuú Dǎwŭđĩ* tı gé Yúdā vé tā sī, ĩ ní sī Búkŭ Múngú vé rĩ agá rĩ, ā nga rı 'i fŭú tı ni gé bēnĩ. Yúdā ko 'bá Yésū ri ru' 'bá rĩ pi ē drī muzú nĩ. 17 Yúdā ri otú 'bávė ógŭpi, ĩpėkĩ řri ězı ngáá 'bá be trú.”

18 (Yúdā je ómvú mŭfēngā ĩ ní ũfée řri ní ũnjlkānyā 'ozú 'dāri sī, í'dé 'ı drī řřı vŭgá, 'a ni āfi rá, fı ni úkpú céré āmvé. 19 'Bá adri' 'bá Yērŭsālemā gá rĩ pi céré yıki tā 'điri rá. Kúru kôpi ní vŭrā 'dāri ā ru zızú ĩvé tı sī Ākēlēdamā, nyōókŭ āri vé ni.)

20 Kúru Pétěró ní 'yozú kīnĩ, “Sīkĩ búkŭ Sǎwŭmā vé rĩ agá kīnĩ,

* **1:16** 1:16 Dǎwŭđĩ: Múngú ĩpē Dǎwŭđĩ ri adriı 'bāgú Īsērélē rı pi vé ni, ězı kīnĩ, 'bāgú ú'dı ri ĩmú ĩfŭ řrivé úyú agá, řri mālŭngā rĩ ru muzú 'dāni'dāni, 'bāgú rĩ Yésū Kúrısıtō 'i. 'Í lā Sǎwŭmā 132:11-12; Ezı 2:30. Tıki Dǎwŭđĩ ri řsú ākŭdē ĩlĩ rĩ ca élıfŭ ālu (1,000) gı, ĩlĩ 'dāri gé, řsú tıki drı Yésū Kúrısıtō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmŭélē 16-30; 2 Sāmŭélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2.

“ Īrivé 'bĕtĭ ě ícá ándrú rú.
 'Bá āzi ā adri 'bĕtĭ rĭ agá 'dāá ku.'
 Āzini,

'Lĕ ā 'bā́kí 'bá āzi ĩri ā vŭrā gá ězĭ ĩrivé rĭ ngaá.'
²¹ Kúru lĕ 'bā ĩpĕkí 'bá āzi 'bā́ā ĩri ā vŭrā gá, ā
 nga rí ězĭ ĩri ní rĭí ngaá rĭ. Lĕ 'bá ĩ ní ĩpĕé 'dĭri ā
 adri 'bá ándúrú adriípi 'bá be trŭ lókí 'bá ní rizú
 ězĭ ngazú Úpí Yĕsŭ be rĭ gé ni, ²² ā adri 'bá í'dózú
 Yŭwánĭ ní bātízĭmŭ sĕzú Yĕsŭ ní rĭ gé, cĭmgbá
 ĩ ní ĩri 'duzú mužú 'bŭ gé rĭ gé ni. 'Bá ĩ ní ĩpĕé
 'dĭri, ĩri 'i úmú 'bá be trŭ, ĩri adri 'bá Yĕsŭ vé
 íngángará drāngará gálésĭ rĭ vé tā ũlŭúpi ní.”

²³ Kúru kŕpi ní 'bá ĩrĭ ĩpĕzú, 'bá rĭ Yŕsĕpā ĩ ní
 zĭ Bā́rĭsábā 'i (Īrivé rŭ āzi Yŭsĭtŕ 'i), 'bá rĭ āzi
 Mātĭyā 'i. ²⁴ Kúru kŕpi ní Múngú rĭ zĭzú kĭnĭ,
 “Úpí, 'í nĭ 'bá ālu ālu vé ěsĭ rá. Mí i'da 'bá ní,
 'bá ĩrĭ 'dĭ'bĕé āsámvú gé, 'bá mí ní ĩpĕé rĭ, ĩri
 adri ā'di 'i, ²⁵ ězĭ ngaápi 'bá áyúāyŭ ni rŭ Yŭdā ā
 vŭrā gá rĭ, ā'diātāsĭyā Yŭdā ku 'bā, muž vŭrā ĩ ní
 tā lĭzú rĭ gé gí.” ²⁶ Kúru kŕpi ní jĕké 'bezú, jĕké rĭ
 'de Mātĭyā ā rŭ sĭ, kúru ĩ ní Mātĭyā rĭ ĩpĕzú fizú
 'bá áyúāyŭ mužrĭ drĭ ni ālu rĭ pi āsámvú gé.

2

Īndrĭ Uleterĕ rĭ vé ícángará

1 Ụ'dụ Pēnītīkósītā* vé rī kā ícá, Yēsũ vé 'bá áyúáyũ rī pi úmúkí ĩ céré vūrā ālu gé. 2 Koro kúbí ní íkúzú 'bũ gé 'dāásī, sũ ũlí vīpi ũkpō be rī tīni, ĩmũlũ jó kōpi ní úrízú rī ā 'a céré. 3 Kōpi ní ngá āzi ndrezú sũ ācī sị tīni, ayi úrí 'bá ālu ālu drīgé. 4 Índrí Uleteré rī ású kōpi ārēvú céré, Índrí Uleteré rī sē kōpi ní ũkpō átázú tị āndiāndí sī.

5 Yāhūdī ụrukọ Múngú ri ĩnjī 'bá ĩnjīnjī ímụ 'bá āngũ rī pi agásī sī céré rī pi ri adri Yērūsālémā gá 'dāá. 6 Kōpi ká kúbí 'ụúpi rī yī, 'bá bītríká pi ní ímúzú ĩ úmúzú vūrā ālu gé, kōpi āyākí tā 'dīri sī rá, ā'diātāsīyā 'bá ālu ālu yị Yēsũ vé 'bá áyúáyũ rī pi ri átá ĩvé tị sī.

7 Kōpi āyākí tā 'dīri sī rá, kōpi ní zízú kínī " 'Bá átá'bée 'dī'bée kōpi adrikí nyo 'bá Gālíláyā vé ni pi kuyé? 8 'Bá yíkí kōpi ri átá 'bávé tị sī āsī? 9 'Bá āsámvú gé, 'bá ụrukọ íbíkí ímụ Páritīyā gélésī, Médīyā gélésī, Ēlámũ gélésī, ụrukọ ímúkí Mēsōpótámīyā gélésī, Yūdáyā gélésī, Kāpādōkíyā gélésī, Pónītō gélésī, Ēzīyā gélésī, 10 Pūrūgíyā gélésī, Pāmīfílīyā gélésī, Ējēpétō gélésī, ụrukọ'bée ímúkí Lībīyā vé wọọkọ ĩnyinjá Kūrénē be rī gélésī, ụrukọ'bée ímúkí

* 2:1 2:1 Ụ'dụ Pēnītīkósītā vé rī: Ụ'dụ Múngú ní Elízú Jó rī pi tị gé sī rī kā muụ caá ụ'dụ pūkú tōwú, vūdrī ni gé, Ụ'dụ Pēnītīkósītā vé rī ní ícázú. Ụ'dụ 'dāri gé, Yāhūdī rī pi ri ānyāngā ĩ ní íkūnāā ĩvé ómvú agá rī pi ĩjī Yērūsālémā gá sē Múngú ní, āzini kōpi ri ụ'dụ Múngú ní tājmbj sēzú Mósē ní Írā Sīnáyí vé rī drīgé 'dāri vé tā ígá. Kūrīsītīyānī rī pi ri ụ'dụ ĩ ní Índrí Uleteré rī ĩpézú 'bá Yēsũ ri ẹ'yī 'bá gí rī pi ásúzú Ụ'dụ Pēnītīkósītā vé rī gé 'dāri vé tā ígá. 'Í lā Kālāfe 28:26-31.

Rómã gélésî, ¹¹ ('bá 'dĩ'bée Yāhūdī āzini 'bá ĩ újábá Yāhūdī rú rī pi,) ʊrʊkɔ'bée ímúkí Kūrétē gélésî, āzini āngū Ārābī vé rī gélésî, 'bá yíkí kɔpi ri tā āyāzú āyāyā Múngú ní 'oó 'dĩri vé tā ũlũ 'bávé tị sī." ¹² Kɔpi āyākí tā 'dĩri sī rá, kɔpi ē drī ábá āní céré céré, kɔpi rikí ĩ uziĭ ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Tā 'dĩri vé ífífí ā'di?"

¹³ 'Bá ʊrʊkɔ'bée rikí guĭ kɔpi sī guĭ, kɔpi kīnī, "'Bá 'dĩ'bée mvúkí íwá ĩmērēzú gí."

Pétēro sē Múngú vé tị 'bá bītríká rī pi ní

¹⁴ Pétēro pi ní ngazú 'bá áyúāyū mʊdrĭ drī ni ālu rī pi be ʊrʊ sī, Pétēro ní átázú 'bá bītríká rī pi ní ʊ'dúkɔ be ʊrʊ 'dāá kīnī, "Īmi Yāhūdī 'dĩ'bée, ĩmi ārēvú céré adri'bá Yērúsālémā agá 'dĩ'bée, ĩmi 'bākí bĭ tā má ní lēé 'yoó ĩmi ní rī yĭzú. ¹⁵ Īmi ʊrʊkɔ'bée kīnī, 'bá 'dĩ'bée mvúkí íwá ĩmērēzú gí, 'bo adri 'dīni kuyé, nóni ĩri sâ úrōmī, āngū rī drī ʊ'bútĭjā. ¹⁶ Tā ĩmi ní ndreeé 'dĩri, nēbĭ† Yōélé átá ɔtú tā ni rá kīnī,

¹⁷ " 'Múngú kīnī, ʊ'dú ũdũ vé rī gé,

ma ímú mávé Īndrĭ Uletere rī pē 'bá rī pi ású céré.

Īmivé anji āgō rī pi anji ũkú rī pi be, kɔpi úmvúlésĭ ímú tā ĩ nga'bá drĭdrĭ 'dĭlé rī pi ũlũ.

Īmivé kērĭanji rī pi úmvúlésĭ ímú ĩndrĭlĭkĭ tā ĩ nga'bá drĭdrĭ 'dĭlé rī pi vé rī ndre rá.

Īmivé 'bá ārākā rú rī pi ímú urobĭ ũbĭ.

† **2:16** 2:16 Nēbĭ: Múngú ri ívé tā átá nēbĭ rī pi ní, kɔpi kúru ĩrivé ʊ'dúkɔ rī ũlũ 'bá rī pi ní.

18 Ụ'dụ 'dāri sī, má ímụ mávé Índrí Uletere rī sē
mávé átí'bá āgō rú rī pi ású ūkú rú rī pi
be, kōpi ímụ tā 'i ngaápi drīdrī 'dīlé rī ūlū.

19 Ma sē tā āyāzú āyāyā ni pi ímụ ĩ nga 'bū gé
'dālé,

āzini tā ũ'dū be túngú ni pi ímụ ĩ 'da vū drīgé
nōgó,

āri ri ímụ dā rá, ācí ri ímụ dī rá, ācígā ri ímụ
āngū ọzū rá.

20 Ụtụ rī gō 'i újá bī nī ku ịníná rú,
mbāā rī ē mī ri gō 'i újá ka ku āri rú
tā 'dī'bée céré ímụ ĩ nga drīdrī, ụ'dụ āmbúgú
Úpí ní ĩgōzú dīngará be rī íbí ícá ndō.

21 'Bá céré Úpí ā rú zī'bá rī pi,
ĩ ímụ kōpi pa rá.'

22 "Īmi 'bá Īsērélē vé 'dī'bée, ĩmi yíkí tā má ní
lēé 'yoó ĩmi ní 'dīri, tā āyāzú āyāyā, tā ambugu
ambugu, āzini tā bīlēmī rú Yēsū Nāzērētāgú rī
ní 'oó 'dī'bée lū kīnī Múngú ĩpē ĩri nī. Yēsū 'o
tā 'dī'bée ĩmi āsámvú gé, sū ĩmi ní nī rá rī tīnī.

23 Múngú ụtī tā Yēsū vé rī sēé ĩmi drīgé nī, nī tā
ĩmi ní lēé 'oó ĩri ní rī rá. Īmi ní ĩri jīzú sēzú 'bá
ūnjīkānyā 'o'bá rī pi drīgé, kōpi ní ĩri gbāzú pētī
alambaku sígé, ā drā rí 'dīisī rá 'dī. 24 'Bo Múngú
inga ĩri gōó idri rú drāngará gálésī, ọyū ĩri drā
sílé gá sī rá, ā'diātāsīyā ā áwí rí kú āvū rú ku.

25 Dāwúđī sī tā Yēsū ní átá rī 'dīni,

“ Ụ'dụ céré ma ri Úpí Múngú ri ndre mâ gārā
gá.

Ā'diātāsīyā ĩri mávé drī ëndépi gé,

tã âzi ícô ma ayaá ku.

26 Tã 'dĩri sê mâ ɛsɪ adri äyĩkô sɪ, äzini ma ri ïri íngú äyĩkô sɪ,

ma ri ɛsɪ 'bã rú'ba mávé rĩ ã tã ũsũzú,

27 ä'diätäsɪyã Múngú, mí ícô ma sêé fií 'bù ävũ rĩ pi vé rĩ agá ku,

ma mívé 'Bá Uletere ni, mí ícô mávé rú'ba sêé ŋmaá ku.

28 Mí i'da má ní létɪ ídri vé rĩ gí,

mi ímú sê ma adri äyĩkô sɪ, mí ní adrii má be trú rĩ sɪ.'

29 “Má ɛdrípɪi má ɔmvúpɪi, á lě lűú ïmi ní uletere 'yozú kɪnĩ, 'bá ɛ'bɪpɪ Dãwúdɪ drã, sɪkɪ ïri 'bù agá rá, ïrivé 'búrɛdrɪ nŏgó anigé cɪngbá ú'dú ändrũ rĩ gé. 30 'Bo ïri nɛbɪ, nɪ rá 'yozú kɪnĩ Múngú ɛzi 'í ní, sŏ ũyŏ kɪnĩ, 'i ímú mvá älu ïfűpi ívé úyú agá ni 'bã úrí ívé lúpá drɪgé. 31 Dãwúdɪ nɪ rá 'yozú kɪnĩ, tã 'dĩri ímú 'i nga rá, átá Kúrísítŏ vé íngángará drãngará gálésɪ rĩ vé tã kɪnĩ, Múngú ícô ïri kuú 'bù ävũ rĩ pi vé rĩ agá 'dãá ku, äzini ícô ïrivé rú'ba kuú ŋmaá ku.

32 “Múngú inga Yɛsũ ri gŏó ídri rú drãngará gálésɪlá rá, 'bá ndrekí tã rĩ 'bã mɪ sɪ. 33 Múngú íngú Yɛsũ ri, 'bã ïri úrí ívé drɪ ɛndɛpɪ gé, Yɛsũ ïsú Índrí Uletere rĩ ɛtɛpɪ vúgá, nŏni Yɛsũ sê 'bá ní Índrí Uletere rĩ gí, sũ ïmi ní ndreeé, äzini ïmi ní yɪi rĩ tɪni. 34 Dãwúdɪ nga muú 'bũ gé 'dälé kuyé, 'bo kɪnĩ,

“ ‘Úpí Múngú 'yo mávé Úpí ní‡ kɪnĩ,

2:28 2:28 Sãwumã 16:8-11 2:31 2:31 Sãwumã 16:10 ‡ 2:34 2:34 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tã 'dĩri vé íffi, Úpí Múngú zɪ Yɛsũ Kúrísítŏ ri Úpí.

“Mí úrí mâ drĭ ęndępiŠgę,
 35 cĭngbá má ní mívę ari'ba rĭ pi 'bázú
 mĭ pálę gá rĭ gę.” ’

36 “Kúru lę 'bá ĩšęrelę vé rĭ pi āręvú cęré ā nĭkĭ
 tã 'dĭri, Yęsŭ ĩmi ní gbãá pęti alambaku sĭgę 'dĭri,
 Múngú 'bã ĩri adrii Úpi, āzini Kúrisitō.”*

37 'Bá rĭ pi kã tã 'dĭri yiĭ, tã 'dĭri nŕ kŕpi ęsi
 ambamba, kŕpi ní 'yozú Pętęró ní, āzini Yęsŭ vé
 'bá áyúäyŭ rĭ pi ā ęrukŕ'bęe ní kĭnĭ, “'Bá ędrĭpiĭ,
 'bã 'okĭ ā'di?”

38 Pętęró ní újázú kĭnĭ, “ĩmi āręvú cęré, lę ĩmi
 újákĭ ęsi, ĩmi rukĭ bätizĭmŭ rŭ Yęsŭ Kúrisitŕ vé rĭ
 sĭ, ā trŭkĭ rĭ ĩmi ĩmivę ũnjĭkãnyã agásĭ rá. Kúru
 ĩ fęfę ĩndri Uleterę rĭ vé rĭ sę ĩmi ású rá. 39 ĩndri
 Uleterę 'dĭri ęzikĭ ĩmi ní, ĩmivę anjĭná rĭ pi ní,
 āzini 'bá adri'báná rárá rŭ, Úpi Múngú ní ímŭ zĭi
 rĭ pi ní.”

40 Pętęró ũlŭ kŕpi ní tã kárakará, ri kŕpi mãá
 drĭ ĭrĭ sĭ kĭnĭ, “Lę ĩmi zĭkĭ Múngú ri, ā pa rĭ ĩmi
 tã ĩ ní ímŭzú 'bã ũnjĭkãnyã be úyú nŕri vé rĭ
 pi ĩrĭnãzú rĭ agásĭ rá.” 41 'Bá Pętęró vé ũ'dŭkŕ
 múkę rĭ ę'yĭ'báná rá rĭ pi, sękĭ kŕpi ní bätizĭmŭ rá.
 Ŭ'dŭ 'dãri gę, 'bã fi'báná 'bã Yęsŭ ri ę'yĭ'báná gĭ rĭ pi
 āsãmvú gę rĭ pi ícŕ ca ęlifŭ na (3,000) rá.

'Bá Yęsŭ ri ę'yĭ'báná gĭ rĭ pi úmŭkĭ ĩ adrii trŭ

Š 2:34 2:34 Drĭ ęndępi gę: 'Bá úrĭpi drĭ ęndępi gę rĭ, ĩri ũkpŕ
 be, ĩ ĩri ĩnjĭnjĭ. 2:35 2:35 Sãwŭmã 110:1 * 2:36 2:36 Yęsŭ
 Kúrisitŕ: Rŭ Yęsŭ 'dĭri vé ĩffĭ, Múngú ri 'bã paapi rĭ. Kúrisitŕ ri
 'bã ĩ ní ũdu dãá drĭ ni gę, lŭzú kĭnĭ Múngú ĩpę ĩri adrii 'bãgŭ rŭ.
 Ęberę ti si Kúrisitŕ ri ĩ zĭ Mãsĭyã. 'Í lã Yŭwãni 1:41.

42 'Bá Yésũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi, ụ'dụ céré kòpi rikí ì úmú trụ, kòpi rikí ẹsị 'báá céré tị Yésũ vé 'bá áyúáyũ rĩ pi ní ríí ùlúú rĩ yìzú, kòpi rikí pánga rĩ ùndĩ† nyaá trụ, āzini kòpi rikí Múngú ri zị. 43 Yésũ vé 'bá áyúáyũ rĩ pi 'okí tã āyāzú āyāyā ni pi tã ambugu ambugu ni pi be kárakará, sē 'bá rĩ pi ní āyāngará. 44 'Bá Yésũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ārēvú céré rikí ì úmú adrií vūrā ālu gé, kòpi rikí ìvé ngá ālēē ì āsámvú gé sī trụ. 45 'Bá ālu ālu ri ívé ngá sē je 'dĩsĩ rá, ìri mūfēngā ni í'dụ sē 'bá ngá ākó rĩ pi ní. 46 Ụ'dụ céré kòpi rikí ì úmú Jó Múngú vé rĩ‡ ā bóró gá 'dāá. Kòpi rikí ẹcị ìvé jó rĩ pi tị gé sī, rikí pánga ùndĩ nya trụ ẹsị be ālu, āyĩkō sī. 47 Kòpi rikí Múngú ri íngú, 'bá rĩ pi ārēvú céré kòpi sī āyĩkō sī. Ụ'dụ ālu ālu, Úpí ri 'bá ì ní paá gí rĩ pi sē fi 'bá ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi āsámvú gé.

3

Pétēró idrí ágó ọgọrọvũ rú ni

1 Ụ'dụ ālu, Pétēró pi Yūwánĩ be rikí muụ Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá sá Múngú ri zìzú rĩ gé, sá na ùndrējá vé rĩ gé. 2 Kòpi cakí ágó ẹndrẹpị ní tị kuú ọgọrọvũ rú ni ísú. Ágó 'dĩri ụ'dụ céré 'bá rĩ pi ri ìri 'dụ jị 'bā Jó Múngú vé rĩ ā kẹtìlẹ ì ní zị Ùnyĩ be ambamba rĩ gé 'dāá. Ìri ri ngá mǎ 'bá

† 2:42 2:42 Kòpi rikí pánga rĩ ùndĩ: Tã 'dĩri vé íffí, kòpi rikí ínyá nyaá trụ, āzini kòpi rikí vinyọ mvụ trụ. ‡ 2:46 2:46 Jó Múngú vé rĩ: Jó Múngú vé rĩ 'yéná ālukúta Yẹrúsālémā gá 'dāá. Atala rĩ pi 'yéná ri rọbọjọ zā Jó rĩ agá 'dāá nĩ, sụ tǎimbị Mósē vé rĩ ní 'yoó rĩ tị. Múngú ri dī Vūrā Uleteretere rĩ gé, Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá.

fi'ba Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãlé rĩ pi vúgá.
³ Ágó rĩ kã Pétëró pi ndreé Yũwánĩ be, kôpi lëkí fií mužú Jó Múngú vé rĩ agá 'dãlé, ïri ní mũfëngã zizú kôpi vúgá.

⁴ Pétëró pi Yũwánĩ be, kôpi ní ãngũ ndrezú ïri vúgá 'dãá, kúru Pétëró ní 'yozú kĩnĩ, “Í ndre ãngũ 'bá vúgá nõó!”
⁵ Kúru ágó rĩ ní ãngũ ndrezú kôpi vúgá 'dãá, ũsũ déna kôpi lëkí 'í ní ngá sëé.
⁶ Kúru Pétëró ní 'yozú kĩnĩ, “Mũfëngã fifí má ní sëé mí ní ni 'dãáyo, 'bo ngá má ní ícò sëé mí ní ni anigé. Rú Yësũ Kúrísitò Nãzërétã vé rĩ sĩ, mí íngá ęcĩ tuú.”

⁷ Pétëró ní ïri ẽ drĩ ëndépi ružú, ïri ingazú uru, koro ágó rĩ ã pá, ãzini ïrivé mürũkũ'yã ní ícázú ũkpó ũkpó.
⁸ Ágó rĩ ní wazú uru, ïri ní í'dózú ęcĩ tuzú. ïri ní 'dezú mužú kôpi be trú Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá, ri ęcĩ tuú mužú, ri waá mužú, ãzini ri Múngú ri íngú mužú.

⁹ 'Bá rĩ pi ãrëvú céré ndrekí ïri ri ęcĩ tu, ãzini ïri ri Múngú ri íngú.
¹⁰ Kôpi kã nĩĩ áamá 'yozú kĩnĩ ágó rĩ 'bá ándúru riipi mũfëngã mãápi Jó Múngú vé rĩ vé kęëtílé ĩ ní zĩĩ Ũnyĩ be ambamba rĩ gé 'dãlé rĩ 'i, kôpi ãyãkĩ tã 'i ngaápi 'dĩri sĩ rá.

Pétëró sē tị Jó Múngú vé rĩ agá

¹¹ Ágó rĩ kã áwí ọnjú kuú Pétëró pi ã vúdri gé Yũwánĩ be tĩtĩ, 'bá rĩ pi ãrëvú céré ãyãkĩ tã 'dĩri sĩ rá, kôpi únjúkí mužú ọngú sĩ vũrã ĩ ní zĩĩ Sölómónã vé Jó'bilé rĩ gé 'dãá.
¹² Pétëró kã kôpi ndreé, ïri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Īmi ãgõ Īsërélë vé 'dĩ'bée, ngá ĩmi ní ãyãzú tã 'dĩri sĩ rĩ ã'di? Ngá ĩmi ní rizú 'bã ndrezú 'dĩni rĩ ã'di?

Ìmi ùsũkí kìnì, 'bá ídríkí ágó nōri 'bávé ùkpō sī? Dōku 'bá ní adriú 'bá Múngú vé ni rī sī? ¹³ Múngú Ābūrámā* vé rī, Ísákā† vé rī, āzini Yōkóbū‡ vé rī, Múngú 'bá ẹ'bípi vé rī íngú ívé átí 'bá Yēsū ri rá. Ìmi sēkí Yēsū ri 'dịí drāá nī. Pīlātō lē kōdō ìri ọyụú rá, ìmi gākí sī. ¹⁴ Ìmi gākí Yēsū 'Bá Uleteré, āzini 'Bá Pịrị rī sī, ìmi lēkí ǎ ọyụkí 'bá āngū 'dịpi rī sēé ìmi ní áyú. ¹⁵ Ìmi 'dịkí 'bá ídri sēepi rī drāá rá, 'bo Múngú inga ìri gōō ídri rú drāngará gálésìlā rá. 'Bá ndrekí tā 'dīri 'bā mị sī. ¹⁶ Ágó ìmi ní ndreé, āzini ìmi ní nịí rá 'dīri, ìri ní Yēsū ri ẹ'yịí gí rī sī, sē ìri ní ícázú ùkpó ùkpó 'dī. Ìri ní Yēsū ri ẹ'yịí gí rī sī, sē ìri ní ídrízú, ìmi ní ìri ndrezú ìmì mị sī 'dī.

¹⁷ “Má ẹdrípịí má ọmvúpịí, á nị rá 'yozú kìnì ìmi ìmivé dríkoma rī pi be, ìmi 'okí tā rī ẹnịākō sī. ¹⁸ 'Bo tā Múngú ní ọtú átá nẹbị rī pi tị gé 'yoó kìnì, Kúrísítō ri úmvúlésì ímụ ìzāngā nya rá rī, nga 'i fūú tị ni gé gí. ¹⁹ Kuru lē ìmi újákí ẹsị ìmivé ùnjìkānyā agásì rá, ìmi ímụkí Múngú vúgá, ǎ ùjìkí rí ìmivé ùnjìkānyā rá, Úpí ǎ trū rí ìmi ìmivé ùnjìkānyā agásì rá. ²⁰ Sā āzi ri ímụ 'dī'dī, Úpí ri ímụ ìmi ní ùkpō sē, ìri ímụ Kúrísítō

* **3:13** 3:13 Ābūrámā: Múngú zị Ābūrámā ri kìnì, ǎ ku ívé 'bá 'bētí ǎsámvú gé rī pi, ǎ ku ívé āngū, ǎ 'de mụyí āngū āzi ú'dí ni gé. Ābūrámā ri ẹ'bípi Yāhūdī rī pi vé rī, tìkí ìri ílì élifū ǎlu mūdūrūlū ǎrō (1,800) gé, ísú tìkí drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā Í'dóngará 12-25. † **3:13** 3:13 Ísákā: Ísákā ri mvá Múngú ní ezịí Ābūrámā ní rī. 'Í lā Í'dóngará 17-35. ‡ **3:13** 3:13 Yōkóbū: Yōkóbū ri Ābūrámā mvọpị Ísákā vé mvá, ìri anjì be mụdrí drī ni ìrī, Múngú újá rú ni zịí Ísērélē, úyú ìrivé rī zìkí anjì Ísērélē vé ni. Sā Yēsū vé rī gé, zìkí kọpi Yāhūdī. 'Í lā Í'dóngará 25-50.

Í ní ìpěé rĩ pě mužú ìmi vúgá 'dĩí, 'bá rĩ Yēsũ 'i.
 21 Īri áwí adri 'bũ gé 'dǎá cĩmgbá sá Múngú ní
 ìmúzá ngá rĩ pi údézú céré ú'dí rĩ gé, sũ Múngú
 ní ọtú ẹzịí nẹbị uletere rĩ pi tị gé rĩ tịni. 22 MósēŠ
 'yo ọtú kīnī, 'Úpí Múngú ìmivé rĩ úmvúlésī ìmú
 ìmi ní nẹbị ìpě ìmivé 'bá rĩ pi ǎsámvú gé sũ má
 tịni, ìmi 'bākí bī tā ǎrěvú céré ĩri ní átá rĩ pi yizú.
 23 'Bá ĩrivé tā yìpì ku rĩ, ĩ ìmú ĩri gũ ĩrivé 'bá rĩ
 pi ǎsámvú gé sī ǎmvé, ĩ ĩri 'dì drǎ 'dīisī rá.'

24 "Ádarú ọtú nẹbị rĩ pi átákí 'dini, 'dózú
 Sāmüelē vúgá, nẹbị ìmú'bá ĩri ǎ vùdrĩ gé rĩ pi
 be céré, 'yokí tā nóni riipi 'i ngaápi 'dĩri rá. 25 Tǎ
 nẹbị rĩ pi ní ọtú átá rĩ, tā ni ri ìmú 'i nga ìmī
 rú'bá gá, ǎzini ũndī Múngú ní ruú ìmi é'bìpìi be
 rĩ, ĩri ìmú adri ìmivé ni. ǎ'diātāsīyǎ Múngú 'yo
 ǎbūrámǎ ní kīnī, "Bá ǎngũ rĩ pi agásī rĩ pi ǎrěvú
 céré úmvúlésī tākiri ĩsú úyú mívé rĩ pi vúgá,
 26 Drĩdrĩ ni Múngú ìpě ívé mvá Yēsũ ri ìmú ìmi
 vúgá, ǎ sē rí ìmi ní tākiri, 'bá ǎlu ǎlu ǎ újá rí ẹsì
 ívé ũnjikǎnyǎ agásī rá."

4

Pétěró pi Yūwánĩ be tukí pá Yǎhúdĩ tǎ lị'bá rĩ

Š 3:22 3:22 Mósē: Yōsépǎ kǎ drǎá gí, 'bǎgú Ẹjépētō vé rĩ 'bǎ
 anjī Īsērélē vé rĩ pi ẹzị ngaá túgẹrĩ rú caá ílì mụdūrũlũ sũ (400).
 Kúru Múngú ní Mósē ri ìpězú ìmúzá anjī Īsērélē vé rĩ pi pazú
 adringará túgẹrĩ rú rĩ agásī. Múngú sē tǎjmbị rĩ Mósē ní, ǎ lū
 anjī Īsērélē vé rĩ pi ní, sězú ĩ ní tǎjmbị rĩ zizú tǎjmbị Mósē vé ni
 ǎnī. Tịkí Mósē ri ĩsú ǎkūdē ílì rĩ ca élifũ ǎlu mụdūrũlũ sũ (1,400),
 ĩsú ǎkūdē tịkí drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lǎ Wũngará 2-24. 3:23 3:23
 Dětōrōnómē 18:15-19 3:25 3:25 Í'dóngará 22:18; 26:4

pi ɛndrɛti gé

¹ Pétêró pi Yūwánĩ be, kôpi kâ rií átá 'bá rĩ pi ní, atala rĩ pi* ã ɔrukɔ, kápíténĩ Jó Múngú vé rĩ ütēépi rĩ be, āzini Sādókē† rĩ pi ã ɔrukɔ'bée be, kôpi ní ímúzá Pétêró pi vúgá nõó. ² Kôpi ã 'a ve ũnjĩ ũnjĩ, ã'diātāsīyā Pétêró pi ní rií 'bá rĩ pi ímbá Yūwánĩ be kínĩ, Yésũ vé ũkpõ sĩ 'bá ũdrā'bá gĩ rĩ pi ícɔ íngá rá rĩ sĩ. ³ Kôpi ní Pétêró pi ruzú Yūwánĩ be, ũtú rĩ ní 'deé gĩ rĩ sĩ, kôpi sukí 'bá 'dĩ'bée jó āngũ ũ'yĩzú rĩ agá, cĩmgbá cazú ũ'bútĩjā gá. ⁴ 'Bo 'bá kárákará yĩkĩ tĩ Pétêró ní sēé rĩ, kôpi ɛ'yĩkĩ Yésũ ri rá, āgõ‡ rĩ pi ícɔ ca élífũ tɔwú (5,000) rá.

⁵ Kā muú adrií drũ 'dĩni, 'bá āngũ rɔ'bá rĩ pi 'bá ambugu rĩ pi be, 'bá tǎĩmbĩ Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi be, kôpi ní ĩ úmúzá Yērúsálémā gá 'dǎá. ⁶ Ānásĩ átálágú āmbúgú atala rĩ pi drĩgé rĩŠ 'dǎlé anigé, āzini Kāyáfā, Yūwánĩ, Ālĕkĩzándā, āgõ ɔrukɔ'bée be, kôpi kpá anigé. 'Bá 'dĩ'bée máríté átálágú āmbúgú rĩ vé ni. ⁷ Kā Pétêró pi íjĩ ícá Yūwánĩ be kôpi ɛndrɛti gé, kôpi ní Pétêró

* **4:1** 4:1 Átálágú: 'Bá Īsērélē vé rĩ pi āsámvú gé, 'yéná átálágú ri rɔbɔnɔ zā Jó Múngú vé rĩ agá 'dǎá nĩ. Atala rĩ pi ri ífũ úyú Lévĩ vé rĩ agá. † **4:1** 4:1 Sádókē: Sádókē rĩ pi ngúlúmũ Yāhúdĩ rĩ pi vé tǎĩmbĩ Mósē vé rĩ rɔ'bá tĩtĩ rĩ pi, 'bo kôpi ɛ'yĩkĩ índri rĩ pi vé tǎ kuyé, ɛ'yĩkĩ mǎlāyĩkā rĩ pi vé tǎ kuyé, āzini kôpi ɛ'yĩkĩ kpá 'yozú kínĩ, 'bá ũdrā'bá gĩ rĩ pi gõ íngá ídri rú rá 'dĩni kuyé. 'Í lǎ Ēzĩ 23:8. ‡ **4:4** 4:4 Āgõ: Lǎkĩ ũkú rĩ pi anjĩjā rĩ pi be kuyé. § **4:6** 4:6 Átálágú āmbúgú rĩ: Átálágú āmbúgú rĩ ndē atala rĩ pi céré, ã'diātāsīyā Īri 'yéná fi Jó Múngú vé rĩ agá Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dǎá nĩ, Īri fi vú ālu ílĩ ālu agá. Īri ārĩ rɔbɔnɔ vé rĩ jĩ ũnjĩkányā ũjĩzú. 'Í lǎ Lĕvĩtĩkā 16; Ēbérē 9.

pi zizú Yūwánî be kînî, “Îmi 'okî tâ âyâzú âyâyâ 'dîri ã'di vé ũkpõ sî? Dõku ã'di vé rú sî?”

⁸ Kúru Índrí Uletere rî ní Pétêró ri ásúzú, îri ní 'yozú kôpi ní kînî, “Îmi 'bá ângũ ru' 'bá rî pi, âzini ambugu 'bávê ângũ agá rî pi! ⁹ Îmi ri 'bâ zî ẹsî múké 'bá ní ágó ọgõrõvũ rú rî ídrízú rî sî! Îmi lẹkí n̄î 'yozú kînî 'bá ídríkí ágó 'dîri ngóni ngóni yâ 'dîni? ¹⁰ Á lẹ lūú îmi ní, âzini 'bá Îsêrélê vé rî pi ní céré kînî, ágó ídrîpi pá tuúpi îmi ẹndrẹti gé 'dîri, ídrí Yẹsũ Kúrísítõ Názêrétágú îmi ní gbáá pẹti alambaku sígé, Múngú ní ingaá gõó ídri rú drāngará gálésî rî vé rú ũkpõ be rî sî. ¹¹ Yẹsũ ri, “ ‘írā îmi 'bá jó sî' 'bá rî pi ní gāá sî rî,

újá nóni 'i ícá írā sēepi jó rî ní pá tuzú ānî ũkpó ũkpó ni.’

¹² 'Bá āzi ícõpi ângũ paápi ni 'dāáyo, ã'diātāsīyā rú āzi vũ drīgè nōgó ï ní 'daá 'bâ āzi rú' 'bá gá ângũ paápi ni 'dāáyo.”

¹³ 'Bá ï úmú' 'bá vūrā tâ lizú rî gé rî pi kâ tâ Pétêró pi ni átá Yūwánî be ũrî ãkó 'dîri yîi, kôpi kâ n̄î áamá 'yozú kînî ímbákí kôpi kuyé, âzini kôpi n̄kí tâ kuyé, sê kôpi ní âyāngará. Kôpi gõkí n̄î áamá 'yozú kînî 'bá 'dî' bée rikí adrii Yẹsũ pi be trú. ¹⁴ 'Bo kôpi kâ ndreé ágó ï ní ídrí rî tu pá kuú Pétêró pi āsámvú gé Yūwánî be, kôpi gõkí átángá 'yoó'yo ni ndāá tí. ¹⁵ Kúru kôpi ní 'yozú Pétêró pi ní Yūwánî be kînî, lẹ kôpi ã mukí 'bá tâ lî' 'bá rî pi* ẹndrẹti gé 'dīísî rá, kôpi ní átázú ï

4:7 4:7 Ezî 3:5-8 **4:11** 4:11 Sāwúmā 118:22 * **4:15** 4:15
 'Bá tâ lî' 'bá rî pi: Átálágú āmbúgú rî, atala atala rî pi drīgè rî pi, drīkoma rî pi, kôpi ri ï úmú tâ Yāhūdī rî pi vé rî lî.

āsámvú gé sī kínĩ, ¹⁶ “'Bâ 'okí ãgō 'dĩ'bée íngóni? 'Bá adri'bée Yẹrúsálémã agá rĩ pi ãrěvú céré nĩkí tã ãyāzú ãyāyā kọpi ní 'oó 'dĩri rá, 'bá ícókí tã 'dĩri gǎá bǎ ku. ¹⁷ 'Bo 'bá lěkí dō 'bá 'dĩ'bée ugaá kọpi ã ùlúkí tã 'dĩri mužú 'bá rĩ pi ní ku, lě 'bá útrékí kọpi drĩgé, kọpi ã gōkí rí Yẹsũ vé tã ùlũú mužú 'bá rĩ pi ní ku.” ¹⁸ Kúru kọpi ní Yẹsũ vé 'bá áyúāyū ìrĩ 'dĩ'bée zìzú ìgōzú ì vúgá nōlé, útrézú kọpi drĩgé kínĩ, kọpi ã gōkí Yẹsũ vé tã átá dǐi ku, āzini kọpi ã gōkí ímbá dǐi ku.

¹⁹ 'Bo Pétěró pi ní újázú Yūwánĩ be kínĩ, “Ìmi 'bĩkí drĩ tã 'dĩri áamá ìmi ngúlúpí sī ká. Tã íngōri pìrì Múngú ẹndrẹtị gé nĩ, 'bá 'dúkí ìmivé tã ngaá áyú yā, dōku 'bá 'dúkí tã Múngú vé rĩ ngaá áyú? ²⁰ 'Bo 'bá tịni, tã 'bá ní ndreé 'bá mị sī, āzini 'bá ní yǐi 'bá bǐ sī rĩ pi, 'bá ícókí tã ni ã ùlũngará kuú ku.”

²¹ 'Bá tã lị 'bá rĩ pi ní útrézú Pétěró pi drĩgé Yūwánĩ be dǐi. Kọpi ndākí lẹtị ì ní 'bá 'dĩ'bée ìrĩñāzú ni tí. Kúru kọpi ní 'bá 'dĩ'bée pězú mužú 'dǐisĩ rá. 'Bá rĩ pi ãrěvú céré rikí Múngú ri íngú tã ì nga 'bá 'dĩ'bée sī, ²² ã'diātāsīyā ágó ì ní ídrí tã be ãyāzú ãyāyā 'dĩri adri ọgọrọvũ rú aga ílì pũkú sụ rĩ rá.

'Bá Yẹsũ ri ẹ'yĩ' bá gí rĩ pi zìkí Múngú ri

²³ Ká mužú Pétěró pi ọyụyụ Yūwánĩ be jó ì ní ãngũ ù'yìzú rĩ agá 'dǎásĩ gí, kọpi ní 'dezú mužú tã atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ní 'yoó ì ní 'bá ambugu rĩ pi be rĩ ùlũzú 'bá urukọ Yẹsũ ri ẹ'yĩ' bá gí rĩ pi ní. ²⁴ 'Bá Yẹsũ ri ẹ'yĩ' bá gí rĩ pi ká tã Pétěró pi ní ùlũú 'dĩri yǐi, kọpi úmúkí ì trụ Múngú ri zìi, kọpi kínĩ, “Úpí Ûkpō 'Dípa, 'í gbi 'bũ pi vũ be, yǐi

bālālā rī be, ngá ārēvú 'a ni gé rī pi be céré nī.
 25 Ọtú mí átá ũkpō Índrí Uleteré rī vé rī sī mívé
 átí'bá 'bávé ẹ'bípì Dāwúdī tị gé, mí kīnī,
 “ ‘Ngá sēépi 'bá āngū rī pi agá rī pi ā 'a ní vezú
 rī ā'di?
 Ngá sēépi 'bá rī pi ní rizú tā azakaza vé ni pi
 ā tā ũtịzú rī ā'di?
 26 'Bāgú vū drịgé rī pi útúkí ĩ kú ũrē lēzú ẹ'dị
 'dizú,
 āzini 'bá āngū rụ'bá rī pi úmúkí ĩ trụ,
 lēkí ẹ'dị 'dị Úpí Múngú be,
 āzini lēkí ẹ'dị 'dị Māsíyā be.’

27 “Ádarú 'bāgú Ēródē† pi Pónítīyō Pīlátō be
 úmúkí ĩ 'bá adri'bá Yāhúdī rú ku rī pi be, āzini
 'bá Īsērélē vé adri'bée Yērusālémā agá nōgó rī pi
 be, kọpi gākí mívé átí'bá uleteré Yēsū mí ní ĩpéé
 Māsíyā rú rī sī. 28 Kọpi 'okí tā rī sūú mí ní ũtịjị
 mívé ũkpō sī, mī ẹsị ní lēé ā 'okí rī tịnị. 29 Úpí, 'í
 yị tā kọpi ní rizú útrézú 'bá drịgé 'dīri, 'í sē mívé
 átí'bá rī pi ā ũlūkí tị mívé rī ũrị ākó. 30 'Í sē 'bá ní
 ũkpō mívé átí'bá uleteré Yēsū ā rụ sī, 'bā ídríkí
 rí 'bá rī pi ānị, āzini 'bā 'okí rí tā āyāzú āyāyā ni
 pi tā ambugu ambugu ni pi be ānị.”

31 Kọpi ká Múngú ri zịjị deẹ, vùdrị ni gé, vūrā
 kọpi ní ĩ úmúzú rī ní 'i ayazú dīngídīngí. Kúru

4:26 4:26 Sāwúmā 2:1-2 † 4:27 4:27 'Bāgú Ēródē: Ēródē 'dīri
 Ēródē Ānītípā 'i, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá. 'Í lā Mātáyo 14:1;
 Mārākō 6:14; Lúkā 3:1. Sā ĩ ní Yēsū ri tịzú rī gé, Ēródē Āmbúgú
 'dīri rụ āngū rī nī. 'Í lā Mātáyo 2:1-8; Lúkā 1:5. Vùdrị ni gé,
 'bāgú āzi anigé rụ ni Ēródē Āgřrípā, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá
 vé mvá. 'Í lā Ẹzị 12:1-13:1.

Índrí Uletere rĩ ní kôpi ásúzá céré, kôpi ní í'dózá tı Múngú vé rĩ ũlúzá ũrĩ ákó.

'Bá Yésũ ri ẽ'yĩ'ba gı rı pi rikı ĩvé ngá ĩlê ĩ ĩsámuvú gé sı trı

³² 'Bá Yésũ ri ẽ'yĩ'ba gı rı pi rikı adrıı céré éşı be ĩlu, ĩzini úmĩ be ĩlu. 'Bá ĩzi 'yoópi kınĩ ngá ĩvé rı pi ĩvé ni ó'dúkúlegúsı 'dını 'dãayo, kôpi rikı ĩvé ngá rı pi ĩlê ĩ ĩsámuvú gé sı céré trı.

³³ Yésũ vé 'bá áyúáyũ rı pi rikı tã Úpı Yésũ vé ĩngázú gőó idri rú rı vé tã ũlúú 'bá rı pi ní ũkpő be. Múngú 'bã tãkırı ĩmbúgú kôpi drıgé céré.

³⁴ Kôpi ĩsámuvú gé, ngá 'bá ĩzi ndéepi ni 'dãayo, ĩ'diãtãşıyã 'bá nyőókú be, dőku jó be rı pi rikı ĩvé ngá ızıı, kôpi rikı mũfengã ni ĩjı, ³⁵ sêé Yésũ vé 'bá áyúáyũ rı pi drıgé, kôpi rikı awaa 'bá ngá lē'ba rı pi ní.

³⁶ Yősepã Lévígú‡ ĩmúpi Sáyıpũrãşı gélésı Yésũ vé 'bá áyúáyũ rı pi ní zıı Bãrúnábã rı (rú Bãrúnábã 'dĩri vé ífıfı 'bá rııpi éşı ĩmbãpi ni), ³⁷ sē ĩvé nyőókú jeé, ĩjı mũfengã ni sēé Yésũ vé 'bá áyúáyũ rı pi drıgé.

5

Ānãnyã pi vé tã ũkú ni Sãfirã be rı

¹ Ágó ĩzi rú ni Ānãnyã 'i, kôpi ũkú ni Sãfirã be sêkı kpã ĩvé nyőókú uruko jeé rá. ² Ānãnyã 'du mũfengã rı ĩ uruko zũúzũ, kôpi ũşıkı tã ni ũkú ni Sãfirã be trı, ĩri ní mũfengã rı vé ĩmbıtã jızú sêzú Yésũ vé 'bá áyúáyũ rı pi vúgá 'dãá, ĩri

‡ **4:36** 4:36 Lévígú: Atala ĩşerelē rı pi vé rı ĩrēvú céré, ĩbıkı ĩfũú úyú Léví vé rı ágá.

nı 'yozú kīnī, mūfēngā 'bá ní nyōōkú ụzịzú rī, ĩri cére 'dī.

³ Kúru Pétēró ní 'yozú kīnī, “Ānānīyā, ngá sēēpi Sātānā* ní fizú mí ẹsị agá, mí ní ũnjō úlízú Índrī Uletere rī ẹndrẹtị gé, mí ní mūfēngā nyōōkú ụzịzú rī ā ụrụkọ zűzú rá rī ā'di? ⁴ Nyōōkú mí ní ụzịrī rī, ĩri mívé ni, mūfēngā mí ní nyōōkú rī ụzịzú rī, ĩri mívé ni, adri 'dīni kuyé? Ngá mí ní rizú tã rī 'ozú 'dīni rī ā'di? Mí ũ'bã 'bã mị kuyé, mí ũ'bã Múngú ẹ mị.”

⁵ Ānānīyā kã tã Pétēró ní 'yoó 'dīri yịrī, ĩri ní í'dézú vūgá, ĩri ní drāzú. 'Bá cére tã 'i ngaápi 'dīri yì'bá rī pi, ụrī fụ kọpi ambamba. ⁶ Kúru kẹrīanji ụrụkọ'bée ní ímúzú āvū rī ĩmūlűzú bōngó sī, kọpi ní 'duzú mụzú āmvé 'dāá, kọpi ní āvū rī sịzú.

⁷ Vúdrī ni kã vűű caá sã na, ũkú ni Sãfírã ní ífízú jó agá nōó, 'bo nī áamá kuyé 'yozú kīnī ágó ni drã gí. ⁸ Pétēró ní ĩri zịzú kīnī, “Í lū má ní, mūfēngā ĩmi ní nyōōkú rī sězú jezú mí ágó ni Ānānīyā be rī, ĩri nyo adriipi 'dī?”

Ūkú rī ní 'yozú kīnī, “Ē, mūfēngā rī adriipi 'dī.”

⁹ Pétēró ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Ngá ĩmi ní tị ícízú Índrī Úpí vé rī ụ'bịzú rī ā'di? 'Í ndre drī ká, 'bá mí ágó ni ri sī'bá rī pi ícákí pá tuú kuú kẹtīlẹ gá 'dī, kọpi kpá mi 'du mụ āmvé 'dāá.”

¹⁰ Sã 'dãri gé, ũkú rī ní í'dézú Pétēró pá gá 'dīgẹ, ĩri ní drāzú. Kẹrīanji rī pi kã ífí jó agá

* **5:3** 5:3 Sātānā: Sātānā ri ădróko, ĩri ămbúgú índrī ũnjí rī pi drīgẹ, gã tã Múngú vé rī 'duğá ngagá sī, Múngú ídró ĩri 'bű gé 'dãásī. 'Í lã I'dangará 12:7-9.

nõó, kôpi ísúkí ùkú rî drã gí, kôpi ní ìrivé àvũ 'duzú muzú àmvé 'dãá, kôpi ní àvũ rî sîzú ágó ni ã jélé gá 'dãá. ¹¹ 'Bá kãnisã vé rî pi kã tâ 'dîri yîi, ùrî fù kôpi ambamba.

Yèsũ vé 'bá áyúâyũ rî pi ídríkí 'bá drã be ni pi kárakarã

¹² Yèsũ vé 'bá áyúâyũ rî pi 'okí tâ àyãzú àyãyã ni pi, àzini tâ ambugu ambugu ni pi kárakarã 'bá rî pi àsámvú gé. Ù'dú céré 'bá Yèsũ ri ẹ'yî' 'bá gí rî pi àrèvú céré rikí ì úmú trù Jóbílé Sölómónã vé rî† gé 'dãá. ¹³ 'Bá rî pi ẽ íngúkí dô Yèsũ vé 'bá áyúâyũ rî pi íngúngũ drããsîyã, 'bá urukọ Yèsũ ri ẹ'yî' 'bá kuyé rî pi fikí 'bá Yèsũ ri ẹ'yî' 'bá gí rî pi àsámvú gé kuyé. ¹⁴ 'Bo àgõ kárakarã, àzini ùkú kárakarã ẹ'yîkí Úpí ri rá, kôpi úmúkí ì fí 'bá Yèsũ ri ẹ'yî' 'bá gí rî pi àsámvú gé rá. ¹⁵ Yèsũ vé 'bá áyúâyũ rî pi ní tâ àyãzú àyãyã ni 'oó rî sî, sê 'bá rî pi ùlíkí ìvé 'bá drã be rî pi á'ya sî àzini pórósî sî, íjî ímú ù'bãá létì mìlé gá sî, Pétèró kãdõ agaá muzú, ìrivé índríkíndrî vé ùkpõ ẽ ìmvú rí 'bá drã be rî pi, kôpivé drã ã dẹ rí kôpi rù' 'bá gá sî rá. ¹⁶ 'Bá bîtríkã íbíkí ímú kùrú Yèrúsálémã gãrã gá rî pi agásî, kôpi íjîkí ìvé 'bá drã be rî pi, àzini índrí ùnjí be rî pi, ídríkí kôpi céré rá.

Ọcũkí Yèsũ vé 'bá áyúâyũ rî pi

¹⁷ Átálágú àmbúgú rî, ívé ùgalaku adri' 'bá Sãdókè rî pi be, Yèsũ vé 'bá áyúâyũ rî pi vé tâ 'de kôpi ẽ ẹsì agá ùnjí. ¹⁸ Kôpi ní Yèsũ vé 'bá áyúâyũ 'dî' bée ruzú ú' bészú jó ì ní rizú àngũ ù'yîzú rî agá.

† 5:12 5:12 Jóbílé Sölómónã vé rî: Jóbílé Sölómónã vé rî, ìri Jób Múngú vé rî ã bóró gá.

19 'Bo ìníṅá 'dāri sī, mālāyíkā‡ Úpí vé rī ní kẹ̀tì jọ ì ní rizú āngū ũ'yīzú rī pi ũzīzú, ìri ní Yēsū vé 'bá áyúāyū 'dī'bée ìjīzú ìfūzú āmvé. Mālāyíkā rī ní 'yozú kọpi ní kīnī, 20 “Ìmi mụkí Jọ Múngú vé rī ã bóró gá 'dāá, ìmi ũlūkí ìdri ú'dí ì ní Yēsū ri ẹ̀'yīzú rī vé tā 'bá rī pi ní céré.” 21 Kọpi yìkí tā mālāyíkā rī ní 'yoó rī rá. Āngū rī ká ọwụ, kọpi ní mụzú 'bá rī pi ímbázú Jọ Múngú vé rī ã bóró gá 'dāá.

Átálágú āmbúgú rī ká ícá ívé ũgalaku rī pi be, kọpi ní ívé 'bá tā lị'bá rī pi zizú 'bá ambugu Ìsērélē vé rī pi be ímúzú vūrā ālu gé, kọpi ní 'bá rī pi pēzú mụzú jọ āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, kọpi ã mụkí rí Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ìjì ímú āmvé nōó.

22 'Bo ũgalaku rī pi 'bá Múngú vé jọ ütē'bá rī pi be ká mụy caá jọ āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, kọpi ìsúkí Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi kuyé. Kọpi ngakí ì újá ímú tā 'dīri ũlū átálágú āmbúgú Yāhúdī rī pi vé rī ní kīnī, 23 “'Bá cakí ìsú jọ āngū ũ'yīzú rī ícíkí tì ní cí. 'Bá ri'bá āngū ütē'bá rī pi tukí pá kuú kẹ̀tìlẹ́ gá, 'bo 'bá ká kẹ̀tì jọ āngū ũ'yīzú rī vé rī zīí, 'bá ìsúkí 'bá 'dā'bée jọ agá 'dāá kuyé.”

24 Ūgalaku āmbúgú riipi Jọ Múngú vé rī ütēpi rī, āzini atala atala rī pi drīgé rī pi ká tā 'dīri yīí, kọpi ẹ́ drī ábá céré céré, kọpi rikí ũsūy kīnī, tā 'dīri vé ụdū ri ímú adri ngóni.

25 Kúru ágó āzi ní ícázú ímúzú ũlūzú kọpi ní kīnī, “Āgō ájée ìmi ní urụy ú'bé jọ āngū ũ'yīzú rī

‡ 5:19 5:19 Mālāyíkā: Mālāyíkā rī pi ìndrí, kọpi ri adri Múngú be 'bū gé 'dālẹ́, kọpi rụ'bá ākó. Múngú ri sá āzi sī kọpi ìpē ímú vū drīgé nōó ụ'dụkọ́ múkẹ́ ívé rī ũlū 'bá rī pi ní.

agá 'dã'bée, kôpi nóni ri 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá'dã." ²⁶ Ūgalaku ãmbúgu Múngú vé jó ütēpi rĩ ní ngazú mužú ívé 'bá ri 'bá Jó Múngú vé rĩ ütē 'bá rĩ pi be Yēsũ vé 'bá áyúâyũ rĩ pi uruzú íjízú. 'Bo kôpi urukí 'bá 'dĩ'bée ũkpõ sĩ kuyé, ã'diātāsīyā kôpi 'okí ũrĩ sĩ 'bá rĩ pi ã úvĩkí ĩ írā sĩ ku.

²⁷ Kôpi kâ Yēsũ vé 'bá áyúâyũ 'dĩ'bée íjĩ pá tuú 'bá tã lì 'bá rĩ pi ęndreṭi gé, átálágú ãmbúgu rĩ ní 'yozú kôpi ní ²⁸ kĩnĩ, "'Bá 'yokí nyo ándúru ĩmi ní, ĩmi ímbákí 'bá rĩ pi Yēsũ ã rú sĩ ku 'dĩni kuyé? ĩmi ndrekí drĩ ká, ĩmi ímbákí nóni 'bá rĩ pi Yērúsálémā agásĩ céré Yēsũ vé tã sĩ. ĩmi nóni ri ĩrivé drāngará ã tã ngo 'bá drĩgé."

²⁹ 'Bo Pétēro pi Yēsũ vé 'bá áyúâyũ rĩ pi be, kôpi ní újázú kĩnĩ, "'Bá tã Múngú ní 'yoó 'bá ní rĩ 'du nga áyu. 'Bá 'dukí tã 'bá áda ní lūú 'bá ní rĩ ngáá áyu ku. ³⁰ Múngú 'bá ẹ'bĩpĩ vé rĩ inga Yēsũ ĩmi ní ipáa peṭi alambaku sígé 'dĩri gōó idri rú rá. ³¹ Múngú sē ĩri ní ãmbũgũ, 'bā ĩri úri ívé drĩ ęndépĩ gé Úpĩ rú, āzini 'Bá 'bā Paápi ni rú. Múngú 'o tã 'dĩri 'dĩni, ã'diātāsīyā lē 'bá ĩsērélē vé rĩ pi ã újákí ẹsĩ, 'ĩ trũ rĩ kôpi ívé ũnjĩkanyā agásĩ bēnĩ. ³² 'Bá ndrekí tã 'dĩ'bée 'bā mĩ sĩ rá, Š āzini Índrĩ Uleterē Múngú ní ĩpēē 'bá ívé tã 'du 'bá nga 'bá rĩ pi ní rĩ ndre kpá tã 'dĩri 'ĩ mĩ sĩ rá."

Š 5:32 5:32 'Bá ndrekí tã 'dĩ'bée 'bā mĩ sĩ: Yēsũ vé 'bá áyúâyũ rĩ pi ndrekí Yēsũ vé drāngará, āzini ĩrivé íngángará gōó idri rú drāngará gálēsĩ rĩ, āzini ĩrivé ngangará mužú 'bũ gé rĩ rá.

33 'Bá ambugu rĩ pi kâ tâ 'dĩri yī 'dĩni, kôpi ã 'a ve ũnjí ũnjí, kôpi lēkí Yēsũ vé 'bá áyúāyũ 'dĩ'bée ú'dĩ drāá 'dĩsĩ rá. 34 'Bo Fārūsīgú* āzi rú ni Gāmālīyélē 'i, ĩri 'bá tāĩmbĩ ímbápi ni, 'bá rĩ pi céré ĩnjĩkĩ ĩri ĩnjĩnjĩ, ĩri ní pá tuzú 'bá tâ lĩ'bá rĩ pi ẹnreṭi gé, ĩri ní 'yozú kīnĩ, ã jĩkĩ āgō 'dĩ'bée fũú āmvé sãṇá be mādā. 35 ĩri ní 'yozú kôpi ní kīnĩ, "Īmi 'bá Īsērélē vé 'dĩ'bée, lē ĩmi ũsũkĩ tâ ĩmi ní lēé 'oó āgō 'dĩ'bée rú'bá gá rĩ pi múké múké. 36 Oṭú Tēwúdā ĩfũ 'yo kīnĩ, 'i 'bá āmbúgú, 'bá mũdũrũlũ sũ úmúkĩ ĩ ĩri vúgá. 'Bo 'dĩkĩ ĩri drāá rá, írékĩ ĩrivé 'bá ĩ úmú'bá ĩri be rĩ pi kpélékpélé, ĩrivé tâ gō ícá ngá kána. 37 ĩri ã vúdrĩ gé, Yúdā Gālíláyāgú rĩ ní kpá ĩfũzú lókĩ āzi 'bá lāzú ni gé, 'bá kárákará múkĩ vú ni gé sĩ, 'bo 'dĩkĩ ĩri drāá rá, írékĩ ĩrivé 'bá ĩri āpámvú ũbĩ'bá rĩ pi kpélékpélé.

38 "Á 'yo ĩmi ní, ĩmi kukĩ 'bá 'dĩ'bée. Dō tâ 'bá 'dĩ'bée ní rií 'oó 'dĩri íngá yĩkĩ 'bá áda vé ni vúgá, tâ 'dĩri gō ícá ngá kána. 39 'Bo dō tâ 'dĩri íngá Múngú vúgálésĩla, ĩmi ícókĩ āgō 'dĩ'bée ugaá bā ku. Īmi ndrekĩ dō múké ku, tâ ĩmi ní rií 'oó 'dĩri, ĩmi ri ũmbā fũ Múngú be."

40 'Bá ambugu tâ āsámvú áamá'bá rĩ pi ã'yĩkĩ ĩrivé tâ rá. Kôpi ní Yēsũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi zizú ímúzú, kôpi sēkĩ 'bá áyúāyũ 'dĩ'bée gbāá ũnjí ũnjí, 'bá ambugu 'dĩ'bée átákĩ kôpi ní ũkpó ũkpó

* 5:34 5:34 Fārūsī: Fārūsī rĩ pi ngúlúmũ Yāhúdĩ rĩ pi vé tāĩmbĩ Mósē vé rĩ rú'bá tĩtĩ rĩ pi. Kôpi 'dukĩ índrĩ rĩ pi vé tâ, āzini mālāyíkā rĩ pi vé tâ 'bāá tâ āmbúgú rú, kôpi ẹ'yĩkĩ rá 'yozú kīnĩ, 'bá ũdrā'bá gĩ rĩ pi gō íngá ídri rú rá. 'Í lā Ēzī 23:8.

kínĩ, lē kōpi ā gōkí Yēsũ ā rụ zị dị ku, ĩ ní kōpi ọyuzú muzú.

⁴¹ Yēsũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi ní fūzú vūrā 'bá rĩ pi ní tã lizú rĩ agāsĩ āmvé, kōpi rikí únjí muzú, ā'diātāsīyā Múngú 'du kōpivé tã 'bāā āmbúgú, ā'yĩ kōpi sēē ĩzāngā nyaá Yēsũ vé tã sī. ⁴² Ụ'dú céré kōpi rikí 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú vé rĩ ā bóró gá, āzini 'bá rĩ pi vé 'bētị āsámvú gé sī, kōpi rikí ụ'dúkó múké rĩ ũlũú muzú āndēngará ākó kínĩ, “Māsīyā ĩmi ní ríí ndāá rĩ, ĩri Yēsũ Kúrísítō 'i.”

6

Ūpēkí āgō ẹzịrị 'bá kānísā vé rĩ pi ē ĩzā koó

¹ Lókí 'dāri gé, 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vé kālāfe ri vaá muzú drịgélé. 'Bá átá'bée Gịrịkị tị sī rĩ pi rikí unuú 'bá átá'bée Ēbéré tị sī rĩ pi vé tã sī kínĩ, ụ'dú ālu ālu kádō ríí ānyāngā awaá, sēkí ānyāngā rĩ ọwuzi átá'bée Gịrịkị tị sī rĩ pi ní ku. ² Kúru Yēsũ vé 'bá áyúāyũ mụdrị drị ni ĩrị rĩ pi ní 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi úmúzá vūrā ālu gé, kōpi ní 'yozú kínĩ, “Adri múké ku 'bá ní Múngú vé ụ'dúkó múké rĩ vé ũlūngará kuzú, 'bá ní rizú ānyāngā awazú áyu. ³ Má ẹdrípịi má ọmvúpịi, lē ĩmi ūpēkí 'bá ẹzịrị ĩmi āsámvú gé 'dīgē ĩ ní ĩnịjị ĩnịjị, ẹpị'bá Múngú vé Índrị Uletere rĩ sī gí, adri'bá úmĩ be ni pi, 'bā kōpi 'bā ri ẹzị 'dĩri nga, ⁴ 'bā 'bākí rí ẹsị rizú Múngú ri zizú, āzini tị Múngú vé rĩ ũlũzú.”

⁵ Tã Yēsũ vé 'bá áyúāyũ 'dĩ'bée ní 'yoó 'dĩri sē 'bá ĩ úmú'bá rĩ pi ní céré āyĩkō. Kōpi ní Sētēfánō ẹ'yīngará be āmbúgú, ẹpịpi Índrị Uletere rĩ sī

rĩ ìpězú, àzini kòpì ìpěkí Pílípù ri, Põrõkórõ ri, Nìkõnórã ri, Tìmõnì ri, Pũrũmẽnã ri, àzini Nìkólã íngápi Ænĩtìyókã gá, 'i újápi Yāhúdì rú rĩ. ⁶ Kòpì ní 'bá ì ní ùpěé 'dĩ'bée jìzú i'dazú Yésũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi ẹndrẹti gé. Yésũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi ní Múngú ri zìzú kòpì ní, kòpì ní drị tịzú 'bá ì ní ùpěé 'dĩ'bée drịgé.

⁷ Kúru tị Múngú vé rĩ ní ayizú muzú āngũ rĩ pi agásĩ. 'Bá Yésũ ri ẹ'yì'bá gí Yẽrúsālémã gá 'dǎlé rĩ pi vé kǎlǎfe gõ vaá muzú drịgélé, atala kárákará gòkí rií ẹsì 'bǎá Úpí Yésũ drịgé.

Sětěfánõ vé rụnǎrá

⁸ Sětěfánõ ẹpìpi ẹsì múké Múngú vé rĩ sĩ, adriípi ùkpõ Múngú vé rĩ be rĩ, 'o tǎ ambugu ambugu ni pi, àzini tǎ āyǎzú āyǎyǎ ni pi kárákará 'bá rĩ pi ǎsámvú gé. ⁹ Ụ'dù ǎlu, Yāhúdì adri'bá Jó Múngú ri Zìzú* ì ní zìj, Tùgẹrì Drìwǎlǎ Ịsù'bá gí rĩ pi vé rĩ agá rĩ pi í'dókí āgátá gǎá Sětěfánõ be, kòpì íbíkí ímụ Kùréně gélésĩ, ụrụkọ ni pi ímụkí ǎlẹkizǎndǎriyǎ gélésĩ, ụrụkọ ni pi ímụkí āngũ Kìlìkiyǎ vé rĩ gélésĩ, ụrụkọ'bée ímụkí āngũ Ẹzìyǎ vé rĩ gélésĩ. ¹⁰ 'Bá 'dĩ'bée ǎsámvú gé 'dìgé, 'bá ǎzi úmĩ be sũ Sětěfánõ vé rĩ tịnì 'dǎayo, ǎ'diǎtǎsìyǎ Índrì Uletere rĩ sě ìri ní úmĩ tǎ nịzú ambamba.

¹¹ Kúru kòpì ní rizú 'bá ụrụkọ'bée ìcìcìkìzú kírì kírì kìnì, "Ìmi 'yokí, "Bá yìkí Sětěfánõ ri tǎìmbì Mósě vé rĩ ideé, àzini ri Múngú ri ideé.' "

* **6:9** 6:9 Jó Múngú ri Zìzú rĩ: Yāhúdì rĩ pi vé Jó Múngú ri Zìzú rĩ pi kárákará kùrù rĩ pi agásĩ ǎndíǎndí, kòpì ri ì úmú Búkù Múngú vé rĩ lǎ, àzini kòpì ri Múngú ri ìnjì Ụ'dù Sǎbátá vé rĩ gé.

¹² Kôpivé átángá 'dĩri sē 'bá bĩtrĩká rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi, āzini 'bá tãĩmbĩ ímbá'bá rĩ pi ā 'a vekí rá. Kôpi ní Sētēfánō ri ružú jizú mužú 'bá tã lĩ'bá rĩ pi ęndreṭi gé. ¹³ 'Bá uruķo rikí ũnjō úlĩ Sētēfánō drĩgé kĩnĩ, “Ágó 'dĩri ri átá mužú ũnjĩ Jó Múngú vé uletere rĩ ā tã sĩ, āzini tãĩmbĩ Mósē vé rĩ ā tã sĩ. ¹⁴ 'Bá yĩkĩ ágó 'dĩri kĩnĩ, ‘Yēsũ Nāzērētāgú rĩ ímũ Jó Múngú vé 'dĩri ŋō iza 'dĩsĩ rá, āzini ĩri ímũ mērē Mósē vé ĩ ní sēé 'bá ní 'dĩri újá 'dĩsĩ rá.’ ”

¹⁵ 'Bá úrĩ'bá tã lĩ'bá rĩ pi ārēvú céré 'bākĩ mĩ rizú Sētēfánō ri ndrezú, kôpi ndrekĩ ĩrivé ęndreṭi índré sũ mālāyĩkā vé rĩ tĩnĩ.

7

Sētēfánō átá ívé tã 'bá tã lĩ'bá rĩ pi ęndreṭi gé

¹ Átálágú āmbúgú rĩ ní Sētēfánō ri zizú kĩnĩ, “Tã ĩ ní mĩ tōzú 'dĩ'bée, ĩri nyo tã áda?”

² Sētēfánō ní újázú kôpi ní kĩnĩ, “Má édrĩpĩi, āzini má ętépĩi, ĩmi yĩkĩ drĩ ma ká. 'Bávē Múngú đĩngará be pōwũpōwũ rĩ i'da 'i ándúru 'bá é'bĩpĩ Ābũrámã ní rá, ĩsú ĩri ri adri Mēsōpōtāmĩyã gá 'dǎlé, gō 'deé mužú Hāránã gá 'dǎlé ndō. ³ Múngú 'yo ĩri ní kĩnĩ, “Í ku āngũ ĩmivé rĩ, 'i ku maríté mívé rĩ pi, 'i mužú adrii āngũ má ní úmvúlésĩ lée lűú mĩ ní rĩ gé.’

⁴ “Kúru Ābũrámã ní āngũ 'bá Kālédéyã vé rĩ pi ní adrizú rĩ kuzú, ĩri ní mužú adrizú Hāránã gá. Ętépĩ kã drǎá gĩ, Múngú ní ĩri íjizú adrizú āngũ ĩmi ní adrizú nōri agá. ⁵ Múngú sē āngũ rĩ

vé wõókõ kínikiniḡá ni Ābūrámā ní kuyé. Lóki 'dāri gé, Ābūrámā ā adri dō mvá ākó drāāāsīyā, Múngú sō ũyō kīnī, āngū 'dīri ímú adri Ābūrámā vé ni, āzini ĩrivé úyú rī pi vé ni. ⁶ Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, 'Úyú mívé rī pi úmvúlésī mụ adri jākā rú āngū āzi gé, kōpi adri túgērī rú, ĩ kōpi ọcū ca ílī mūdūrūlū su.' ⁷ Múngú ní kpá gōzú 'yozú kīnī, "Bo ma ímú 'bá āngū rī agá kōpi 'bā'bée ẹzị nga'ba túgērī rú rī pi ĩrīḡā rá. Vúdrī ni gé, kōpi úmvúlésī ĩfū āngū 'dāri agásī, kōpi ímú ma ĩḡī vūrā nōri gé.' ⁸ Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, 'Anji āgō 'bētī ālu ālu āsámvú gé rī pi, ā úlíkí kōpi ā ágélé ē tị rá, ā lū rí 'yozú kīnī ũndī má ní rụú mí be rī, 'Í 'dụ tã ni ngaá rá.' Kā Īsákā ri tị, vúdrī ni kã adrií caá ú'dụ ārō, Ābūrámā ní ágélé ni ē tị lizú.* Vúdrī ni gé, Īsákā ní Yōkóbū ri tizú, Yōkóbū tị anji mụdrī drī ni ĩrī, ĩrivé anji rī pi ízúkí caá súrú mụdrī drī ni ĩrī, súrú kōpivé rī pi zíkí Īsērélē.

⁹ "Yōsépā ā tā 'de ívé ẹdrípī anji Yōkóbū† vé rī pi ē ẹsị agá ũḡjí, kōpi sēkí ĩri jeé jī Ējēpētō gá túgērī rú, 'bo Múngú ũtē ĩri rá. ¹⁰ Múngú pa Yōsépā ri tā ũkpó ũkpó ĩri ísú'ba rī pi agásī rá. Sē ĩri ní úmī, āní sē 'bāgú rī 'dụ ĩrivé tā 'bāá múké,

7:7 7:7 Í'dóngará 15:13-14 * **7:8** 7:8 Ágélé ni ē tị lizú: Múngú lū Ābūrámā ní kīnī, anji āgō Ābūrámā vé rī pi adrikí dō caá ú'dụ ārō gí, lē ā úlíkí kōpi ā ágélé ē tị rá, lūzú kīnī, kōpi anji Múngú vé ni. 'Í lā Í'dóngará 17:9-14. † **7:9** 7:9 Yōsépā: Yōsépā ri Yōkóbū vé mvá ĩri ní lēlē rī, ẹdrípī sēkí ĩri jeé túgērī rú āngū Ējēpētō vé rī gé. Múngú sē ĩri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rī pi ē ízā mụ adrií āngū Ējēpētō vé rī agá nī. Sā 'dāri gé, ẹbírī 'de caá ílī ẹzīrī. 'Í lā Í'dóngará 30-50.

'bāgú rĩ 'bā Yōsépā ri adrií ũgalaku āmbúgú āngũ Ĕjēpétō vé rĩ agá, āzini 'bā ĩri āmbúgú rií ívé ngá kání agá rĩ pi ā tā mbaá.

¹¹ “Kúru ẹbírı́ ní 'dezú āngũ Ĕjēpétō vé rĩ agá, āzini Kānánā vé rĩ agá ũnjı́ ũnjı́, sē 'bá rĩ pi nyakı́ ĩzāngā ambamba, 'bá ẹ'bípı́ı́ ndākı́ ngá nyanya tí. ¹² Yōkóbũ ká yı́ı́ kını́ ānyāngā Ĕjēpétō gá 'dālé anigé, ĩri ní 'bá ẹ'bípı́ı́ pězú mužú ānyāngā jezú 'dālé, 'dĩri vú ālu ĩri ní kọpi pězú rĩ. ¹³ Kọpi ká gōó mužú ānyāngā rĩ āzi jeé Ĕjēpétō gá 'dālé vú ĩrĩ ni gé, Yōsépā ní 'i i'dazú kọpi ní, 'bāgú rĩ ní kúru nızú amázú 'yozú kını́, 'bá rĩ Yōsépā ẹdrı́pı́ı́ pi. ¹⁴ Tā 'dĩri ā vúdrı́ı́ gé, Yōsépā ní tı́ pězú 'ı́ ẹtẹpı́ Yōkóbũ ní, āzini ívé márıté rĩ pi ní, kọpi ẹ ímúkı́ Ĕjēpétō gá nōó, kọpivé kālāfe ca céré pŭkú ẹzı́rı́ı́ drı́ı́ ni tŏwú. ¹⁵ Kúru Yōkóbũ ní 'dezú mužú Ĕjēpétō gá 'dāá, drā 'dālé, 'bávé ẹ'bípı́ı́ ũdrākı́ kpá 'dālé. ¹⁶ Jıkı́ kọpivé āvũ mužú sı́ı́ Sēkémē gá, 'bú Ābūrámā ní jeé Āmórā ẹnjı́pı́ı́ drı́gé rĩ agá.

¹⁷ “Sā Múngú ní lězú ũyŏ 'ı́ ní sŏó Ābūrámā ní rĩ vé tā 'düzú ngazú rĩ ká 'bāá ícá ĩnyıná gı́, 'bá 'bávé āngũ Ĕjēpétō vé rĩ agá rĩ pi vé kālāfe gŏ ízú kárakará. ¹⁸ Kúru 'bāgú āzi Yōsépā vé tā nı́pı́ı́ kuyé ni ní gŏzú adrizú 'bāgú rú 'bá Ĕjēpétō vé rĩ pi drı́gé. ¹⁹ 'Bāgú 'dĩri ri 'bá ẹ'bípı́ı́ ẹ mı́ ũ'bāá, āzini ri kọpi 'oó ũnjı́, sē kọpi ní táımbı́ kını́, kọpi ā ú'békı́ ĩvé anji ĩ ní tı́ı́ ũdẹná rú rĩ pi ásé agá, kọpi ā ũdrākı́ rı́ 'dı́ısı́ rá.

²⁰ “Tı́kı́ Mósē ri lókı́ 'dāri gé, ĩri ũnyı́ be ambamba. Ẹtẹpı́ı́ pi ẹndrẹpı́ı́ be mbakı́ ĩri ā tā caá

mbãá na ìvé jó agá 'dãá. ²¹ Kôpi kâ Mósê ri jîi 'bãá ásé agá 'dãá, 'bãgú rî vé mvá ùkúná rî ní ìri 'dúzú mužú úcézú mvá ívé ni rú. ²² Ímbákí Mósê ri Ējêpétô gá 'dãlé, nî tâ múké múké, ìri átángá átá ùkpô be, ãzini ìri tâ 'o ùkpô be.

²³ “Mósê vé ílí kã caá pŭkú sù, ìri ní ngazú mužú 'í é'dípáa Īsêrelê rî pi ndrezú. ²⁴ Mósê ca mužú ìsú Ējêpétôgú ãzi ri ìvé 'bá ãzi 'o ùnjí, ìri ní ágó rî ípázú, ìri ní Ējêpétôgú rî 'dizú drázú 'dîisî rá. ²⁵ Mósê ũsŭ déna ívé 'bá rî pi ícô nî áamá 'yozú kíni Múngú ìpê 'i ímú kôpi paá nî 'dîni rá, 'bo kôpi nîkí áamá kuyé.

²⁶ “Kã mužú adrií drŭ 'dîni, Mósê ca mužú ìsú Īsêrelê ìrî ni pi ri ì fŭ. Ū'bî kôdô kôpi ě ésí 'yoó kíni, 'Ăgô 'dî'bée, ìmi édrîpî, ngá ìmi ní ìmi 'ozú ùnjí 'dîni rî ã'dî?”

²⁷ “‘Bo ágó ũmbã í'dôpi rî ní Mósê ri zezú, ìri ní 'yozú kíni, 'Ă'di 'bã mi 'bá ãmbúgú rú rií tâ lìjî 'bá drîgé nî? ²⁸ 'Í lè ma 'dîjî sŭ mí ní ájée Ējêpétôgú rî 'dîjî drãá rî tîjî?’ ²⁹ Mósê kã tâ 'dîri yîjî, koro nga ápá mužú adrií ãngŭ Mîdîyánã vé rî gé jãkãgú rú. 'Dãlé tî anjî ãgô ìrî.

³⁰ “Mósê kã adrií Mîdîyánã gá 'dãlé caá ílí pŭkú sù, mālâyíkã ní 'i i'dazú Mósê ní ãcí dîjîpi pêtî amúpi kŭmvŭ ni agá, ãngŭ ã'wí cínyáfã rú rî agá 'dãá, pêtî ãcí ní dîjî 'dîri ìnyinã írã Sînýî vé rî ã gârã gá. ³¹ Mósê kã ndree ãcí dîjîpi rî zã pêtî rî veé kuyé, sê ìri ní ãyãngárã. Mósê útrú 'i ìnyinã mužú ãcí riipi dîjîpi rî ndree. Ìri ní

Úpí vé ú'dúkọ yìzú kīnī, ³² 'Ma Múngú mí é'bípíi vé rī, Múngú Ābūrámā vé rī, Īsákā vé rī, āzini Yókóbū vé rī.' Mósē ā rú'bánā yā kpīrīkpīrī, ũrī fū ĩri ambamba, gō mī 'bāá ācī rī ndrezú kuyé.

³³ "Úpí Múngú ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í nje mívé ngá pá gá‡ mí pá gá sī rá, ā'diātāsīyā vūrā mí ní pá tuzú 'dīri, ĩri vūrā uletere ni. ³⁴ Á ndre ĩzāngā 'bánā mávé rī pi ní nyaá Ējēpētō gá 'dālē rī gí. Á yì kōpívé ngongará gí, má ímú kōpi pangará gá. Á lē nóni mi pēé gōó vúlē Ējēpētō gá 'dāá.'

³⁵ "Mósē 'dīri ándúrú 'bánā ĩrivé rī pi ní ĩri gāá sī, kōpi ní 'yoó, 'Ā'di 'bā mi āmbúgú rú ríi tā līj 'bánā drīgē nī rī 'i?' Múngú pē ĩri mụj adrii kōpi drīgē āmbúgú rú, āzini ívé 'bánā rī pi paá, Múngú pē mālāyíkā mụj átá Mósē be pētī amuúpi kūmvū rī agá 'daá. ³⁶ Mósē 'o tā āyāzú āyāyā ni pi kárakará Ējēpētō agá 'dāá. Ílī pūkú sụ 'dīri agá, Mósē íjī 'bánā rī pi ífūú āngū ā'wí cínýáfā rú rī agásī, ko kōpi ē drī zozú mụzú Yīj Tafu Ika rī agásī.

³⁷ "Mósē 'yo 'bánā Īsērélē vé rī pi ní kīnī, 'Múngú ri úmvúlésī ímú ĩmi ní nēbī ĩpē ĩmivé 'bánā rī pi āsámvú gé sū má tīnī.' ³⁸ Mósē ri adrii 'bánā é'bípíi āsámvú gé āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá, mālāyíkā rī átá ĩri ní Írā Sínáyī drīgē 'dāá. Ūlūkí ĩri ní ú'dúkọ ídri vé rī 'dālē, ā ũlū rí 'bánā ní.

7:32 7:32 Wűngára 3:6 ‡ **7:33** 7:33 'Í nje mívé ngá pá gá: Tā 'dīri vé ífífi lū ĩnjīngára. **7:34** 7:34 Wűngára 3:5-10 **7:35** 7:35 Wűngára 2:14 **7:37** 7:37 Dětōrōnómē 18:15

39 “Bo 'bá ẹ'bípiì gākí Mósē ẽ tị yigá sī. Kòpi gākí ìri sī, kòpi lèkí kòdô ì újá gōó Ējèpétō gá 'dāá vúlé. 40 Kòpi ní 'yozú Ārónā ní kìnī, 'Mí údé 'bá ní ngá múnjú rú, ã ko rí 'bâ drī mụzú, Mósē íkó 'bâ drī ìfūzú Ējèpétō agásī nī, 'bo 'bá nīkí kuyé dō ã'di 'o ìri nī.’ 41 Kòpi ní ngá údézú múnjú rú sū tị mváná tịni, kòpi ìjìkí ngá ì ní ríi zāá rọbọjọ rú rī sēé ìri ní, kòpi ní ùmụ 'bāzú āmbúgú ngá ì ní údé múnjú rú 'dīri ìnjīzú. 42 Múnjú gā kòpi sī, adi kòpi ríi línýā 'bū gé rī pi ìnjī, mbāá rī ìnjī, āzini ùtú rī ìnjī ìvé múnjú rú. Tā 'dīri nga 'i fūú tị ni gé gí sū nẹbī rī pi ní sīi búkū agá rī tịni kìnī, “ Īmi úyú Īsērélē vé 'dī'bée,

ílí pūkú sụ ìmi ní adrizú āngū ã'wí cínýáfā
rú rī agá 'dālé rī gé,

ìmi zākí nyo má ní rọbọjọ rá?

43 Īmi ri ngá ìmi ní údé múnjú rú ì ní zìi Mólékī
ri 'dụ mụzú ìndī, āzini gākū rī 'dụ mụzú
ìndī,
āzini ìmi ri ngá ìmi ní údé múnjú rú sū línýā
tịni ì ní zìi Rēfánā rī 'dụ mụzú ìndī,
āzini ìmi ri ngá ìmi ní údé Múnjú rú rī pi
ìnjī.

Kúru ma ìmi pē mụ adri rámbá rú Bābēlónā§ vé
wọjọkọ 'dāásíla rī gé.'

7:40 7:40 Wụngára 32:1-8 **§ 7:43** 7:43 Bābēlónā: Lókí Núwā vé rī ã vùdrī gé, 'bá rī pi sìkí lágáraká Bābēlá gá, vùdrī ni gé, 'bá rī pi gòkí vūrā rī zìi Bābēlónā. Ílí kárakará ã vùdrī gé, 'bāgú Nēbākānézā jì 'bá Īsērélē vé rī pi ã urọkọ mụú āngū Bābēlónā vé rī gé, iza Yērúsālēmā ri ílí mūdūrūlū tọwú pūkú ẹzírī (570) gé, ísú ākūdē tìkí drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā Í'dóngára 11; 2 'Bāgú 24-25; Dānyélē 1:1-7. **7:43** 7:43 Āmósā 5:25

44 “‘Bá é 'bípîi rikí gākū ĩ ní tǎimbî Múngú vé rĩ 'bāzú 'a ni gé rĩ* 'duú mužú āngū ā'wí cínyáfā rú rĩ agá 'dāá. Kòpi sĭkí gākū rĩ sũ Múngú ní tǎ ni ezĭi Mósē ní rĩ tĭni. 45 Lókí Yósūwā† ní ẽ'dĭ 'dĭzú 'bá adri 'bá āngū Kānānā vé rĩ agá rĩ pi be rĩ gé, Múngú dro 'bá 'dĭ'bee āngū Kānānā vé rĩ agásĭ rá. 'Bá Īsērélē vé rĩ pi 'duki gākū Múngú vé rĩ jĭi mužú ĩndĭ, sē kòpi ndĕkí 'bá āngū 'dāri agá rĩ pi āní rá, kòpi ẽrĭkí āngū 'dāri 'duú ĩ ní. Gākū Múngú vé rĩ ri adrii āngū Īsērélē vé rĩ agá 'dāá, cĭmgbá cazú lókí 'bāgú Dāwúđĭ vé rĩ gé. 46 Múngú ri āyĭkō sĭ Dāwúđĭ sĭ, ĩri ní Múngú ri zĭzú kĭnĭ, 'í lē Jó sĭi Múngú Yōkóbū vé rĩ ní. 47 'Bo Sōlōmónā sĭ Jó Múngú vé rĩ nĭ.

48 “Múngú āmbúgú 'bá drĭgé céré rĩ adri jó 'bá áda ní sĭi rĩ agá ku, sũ nĕbĭ rĩ ní 'yoó rĩ tĭni. Múngú kĭnĭ,

49 “ ‘Bũ ri vŭrā má ní úrízú ni,
vũ ri vŭrā má ní pá 'bāzú ni.

Úpí ní zĭzú kĭnĭ,

Jó ĩmi ní lēé sĭi má ní rĩ ősŭkā ni ā adri rĩ ngóni?

Vŭrā má ní adrizú rĩ ngŭgá?

* **7:44** 7:44 Gākū ĩ ní tǎimbî Múngú vé rĩ 'bāzú 'a ni gé rĩ: Múngú ezĭi Mósē ní kĭnĭ, Mósē ā sĭ Gākū āngū ā'wí cínyáfā rú rĩ agá 'dāá, ā 'bākí rĩ tǎimbî Múngú vé rĩ 'a ni gé 'dāá, 'bá rĩ pi ā rikí u'duú mužú vŭrā rĩ pi gé sĭ. Sōlōmónā sĭ Jó Múngú vé rĩ Yĕrŭsālēmā gá 'dāá, ícókí u'duú ku. Atala rĩ pi ri rōbōjō zā Múngú ní vŭrā ĩrĭ 'dĭ'bee agásĭ. 'Í lē Ēbĕrē 8:5. † **7:45** 7:45 Yósūwā: Mósē kā drāá gí, Múngú ĩpē Yósūwā ri 'bá rĩ pi ẽ drĭ koó mužú āngū Kānānā vé rĩ gé. 'Í lē Wŭngárá 17-24; Yósūwā 1-24.

50 Má údé nyo ngá rĩ pi ãrêvú céré ma 'i kuyé?'

51 “Ìmi 'bá drĩ be ùkpó ùkpó 'dĩ'bée, ìmi gākí ẹsì újágá Múngú ri ẹ'yĩgá sī, ìmi ọ̀zũkí ìmî bì cí, ìmi yìkí rí ìrivé tã ku! Ìmi adrikí sũ ìmi ẹ'bípiì tĩnì, ìmi gākí Índrí Uleteré rĩ vé tã sī! 52 Nẹ̀bì ǎzi ìmi ẹ'bípiì ní ọ̀cũú kuyé ni nyo anigé? Ìmi ẹ'bípiì ú'dìkí nẹ̀bì 'Bá tã be pìrì rĩ‡ vé ìmùngará ǎ tã ùlũ'bá rĩ pi ùdrǎá rá. Nóni ìmi 'bekí ìri ǎ ùli, ìmi 'dìkí ìri gí. 53 Mǎlǎyíkǎ rĩ pi§ ìmùkí ìmi ní tǎimbì Múngú vé rĩ sēé, 'bo ìmi 'dukí tã ni ngaá kuyé.”

Úvìkí Sètẹ̀fánò ri drǎá írǎ sī

54 'Bá tã lị'bá rĩ pi kǎ átángá Sètẹ̀fánò ní átá 'dĩri yìì, kọ̀pì ǎ 'a ve ùnjí ùnjí. 55 'Bo Sètẹ̀fánò ẹ̀pìpì Índrí Uleteré rĩ sī ambamba rĩ ndre ǎngũ mụ̀zú 'bũ gé 'dǎá, ìri ní Múngú vé d̄ngará p̄w̄p̄w̄ rĩ ndrezú, ǎzini ndre Yẹ̀sũ tu pá kuú Múngú vé drì ẹ̀ndẹ̀pì gé. 56 Sètẹ̀fánò ní 'yozú kìnì, “Ìmi ndrekí drĩ ká, á ndre 'bũ zĩ 'i kú mgbò, 'Bá Mvǎ* tu pá kuú Múngú vé drì ẹ̀ndẹ̀pì gé.”

57 'Bá tã lị'bá 'dĩ'bée† kǎ tã 'dĩri yìì 'dínì, kọ̀pì ọ̀zũkí ì bì cí, kọ̀pì í'dókí útré ú'dùkó be ọ̀rụ 'dǎá, kọ̀pì ní njuzú Sètẹ̀fánò ri ruzú, 58 kọ̀pì sekí ìri

7:50 7:50 Ísáyǎ 66:2 † 7:52 7:52 'Bá tã be pìrì rĩ: 'Bá tã be pìrì rĩ Yẹ̀sũ 'i. § 7:53 7:53 Mǎlǎyíkǎ rĩ pi: Mǎlǎyíkǎ rĩ pi ìndrí, kọ̀pì ri adri Múngú be 'bũ gé 'dǎlé, kọ̀pì rụ'bá ǎkó. Múngú ri sǎ ǎzi sī kọ̀pì ìpẹ̀ ìmù vũ drìgé nǎó ú'dùkó múké ìvé rĩ ùlũ 'bá rĩ pi ní.

* 7:56 7:56 'Bá Mvǎ: Yẹ̀sũ zì 'i 'Bá Mvǎ lüzú kìnì, 'i Kúrísító 'i, 'i mǎlũngǎ rĩ rụ mụ̀zú nyonyo. 'Í lǎ Dǎnyélè 7:13-14. † 7:57 7:57 'Bá tã lị'bá 'dĩ'bée: 'Bá tã lị'bá 'dĩ'bée ọ̀zũkí ì bì cí, kọ̀pì ùsũkí kìnì Sètẹ̀fánò 'da Múngú ri.

kūrú rĩ agásĩ ãmvé, kôpi í'dókí ĩri úvı írá sĩ, 'bá ĩri tǝ'bá rĩ pi unjekı ĩvé bǝngó 'bǝá kęřımvá rú be ĩ ní zıı Sáũlǝ‡ gǝrǝ gá.

⁵⁹ 'Bá rĩ pi kǝ í'dó riı Sętęfǝnǝ ri úvı írá sĩ, Sętęfǝnǝ ní Múngú ri zızú kĩnĩ, “Úpı Yęsũ, 'ı 'du mávé ĩndrı.” ⁶⁰ Kúru ĩri ní kũmũcı ũtızú vũgá, ĩri ní trezú ı'dúıkó be ıru 'dǝá kĩnĩ, “Úpı, lę mı lı tǝ 'bá 'dĩ'bęe drıęę ũnjĩkǝnyǝ kôpi ní 'oó rĩ sĩ ku.” Sętęfǝnǝ kǝ tǝ 'dĩri 'yoó 'dĩni, koro ĩrivę ĩdri ní fũzú.

8

¹ Sáũlǝ ǝ'yĩ Sętęfǝnǝ ri sęe úvı drǝá nĩ.

Ŗcũkĩ 'bá kǝnısǝ vé rĩ pi, írekı kôpi kpélékpélé

Lókı 'dǝri gę, Ŗcũkĩ 'bá kǝnısǝ vé Yęřusǝlęmǝ gá 'dǝlé rĩ pi ũnjı ũnjı, sę kôpi írekı ĩ mıı adrıı ǝngũ Yũdǝyǝ vé rĩ agásĩ, ǝzini ǝngũ Sǝmǝrıyǝ vé rĩ agásĩ. 'Yęřǝ Yęsũ vé 'bá ǝyũǝyũ rĩ pi ǝwıkı adrıı Yęřusǝlęmǝ gá 'dǝá nĩ. ² 'Bá Múngú ri ĩnjı 'bá ĩnjĩnjı rĩ pi sıkı Sętęfǝnǝ vé ǝvũ nĩ. Kôpi ngokı ĩri ĩzǝngǝ be ambamba. ³ 'Bo Sáũlǝ ní í'dózú 'bá kǝnısǝ vé rĩ pi Ŗcũzú ũnjı ũnjı. Ri ęcı mıızú jó rĩ pi tı gę sı 'bá kǝnısǝ vé rĩ pi urıı mıızú. Urı ǝğǝ rĩ pi ũkú rĩ pi be ĩıı mıı ú'bę jó ǝngũ ũ'yızú rĩ gǝ.

Pĩlípũ ũlũ ı'dúıkó múké rĩ Sǝmǝrıyǝ gá

⁴ Úpı vé 'bá ĩ ní íre kpélékpélé 'dĩ'bęe rikı ı'dúıkó múké Múngú vé rĩ ũlũú mıızú ǝngũ kôpi

‡ **7:58** 7:58 Sáũlǝ: Sáũlǝ gǝ ícǝ 'bá Yęsũ ǝ pámvú ũbĩpi ni, gǝkı rı ni zıı Pǝũlũ 'ı. 'ı lǝ Ezi 13:9.

ní mụzú rĩ pi agásĩ céré. ⁵ Pílípũ* ní 'dezú mụzú kūrú Sāmāriyā vé rĩ gé 'dǎá, ịri ní tǎ Kúrísitō vé rĩ ũlūzú 'bá rĩ pi ní. ⁶ 'Bá b̄tríká rĩ pi kǎ tǎ Pílípũ ní átá rĩ yị, āzini tǎ ịri ní 'oó āyāzú āyāyā 'dī'bée ndreé, k̄opi 'bākí úvá rizú tǎ rĩ yizú. ⁷ 'Bá kárakarǎ índrí ũnjí be rĩ pi, índrí ũnjí rĩ pi ũfūkí k̄opi dr̄igé sī útréngará be, 'bá kárakarǎ pá be 'bélé'béle rĩ pi ọḡor̄ov̄ụ rú rĩ pi be, ídrikí k̄opi rá. ⁸ Tǎ 'i ngaápi 'dīri, sē āyīkō fụ 'bá rĩ pi kūrú agá 'dǎá ambamba.

S̄imōnā adriipi újógú rú rĩ

⁹ Ágó āzi rú ni S̄imōnā 'i, ri adrii kūrú Sāmāriyā vé rĩ agá, nga ẹzị ũjōgū vé ni caá lókí be āco, sē 'bá adri'bá kūrú Sāmāriyā vé rĩ agá rĩ pi ní āyāngará. Ri 'i íngú k̄inī 'i ũkpō be. ¹⁰ 'Bá kūrú Sāmāriyā vé rĩ agá rĩ pi ārēvú céré, ídózú 'bá ngá ākó rĩ pi vúgá cazú 'bá ngá be rĩ pi vúgá, k̄opi rikí 'yoó k̄inī, “Ágó 'dīri ũkpō be āmbúgú, ũkpō 'dīri Múngú vé ni.” ¹¹ S̄imōnā nga ẹzị ũjōgū vé rĩ caá lókí be āco, sē 'bá rĩ pi ní āyāngará, sē 'bá rĩ pi céré ri mụ vú ni gé 'dǎá. ¹² 'Bo Pílípũ kǎ 'bá mụ'bá S̄imōnā vúgá rĩ pi ní ú'dúkó múké mālūngā Múngú vé rĩ ā tǎ ũlūú, āzini Yēsū Kúrísitō vé rĩ ā tǎ ũlūú, k̄opi ẹ'yīkí rá. Sē āgō rĩ pi ũkú rĩ pi be, sēkí k̄opi ní bātízīmū rá. ¹³ S̄imōnā ẹ'yī kpá rá, sēkí ịri ní bātízīmū rá. Vūrā Pílípũ ní rizú ẹcizú rĩ agásĩ céré, S̄imōnā ri ẹcị vú ni gé sī ındī, tǎ Pílípũ ní 'oó 'dī'bée sē ịri ní āyāngará.

* **8:5** 8:5 Pílípũ: Pílípũ 'dīri adri Yēsū vé 'bá áyúāyū ni kuyé. Ịri 'bá ẹzịr̄i ị ní ũp̄éé ngá awaá ọwúzị rĩ pi ní rĩ vé āzi. 'Í lǎ Ẹzị 6:1-6.

14 Yēsũ vé 'bá áyúāyũ Yērusālémā gá 'dālé rī pi ká yīi kīnī, 'bá Sāmāriyā gá rī pi ẹ'yīkí ú'dúkọ Múngú vé rī gí, kọpi pẹkí Pétēro pi Yūwánī be muụ Sāmāriyā gá 'dālé. 15 Yēsũ vé 'bá áyúāyũ ịrī 'dī'bée ká caá, kọpi ní Múngú ri zizú 'bá drī Yēsũ ri ẹ'yī'bá ú'dí rú rī pi ní, Índrí Uletere rī ā ású rí kọpi bēsīnī, 16 ā'diātāsīyā Índrí Uletere rī ícá drī ímụ kọpi ású kuyé, sẹkí kọpi ní bātízīmũ rī 'yéná Úpí Yēsũ ā rú sī. 17 Pétēro pi Yūwánī be tīkí drị muzú 'bá Yēsũ ri ẹ'yī'bá gí rī pi drịgẹ sī ālu ālu céré, Índrí Uletere rī ní 'bá 'dī'bée ásúzú.

18 Sịmónā ká ndree 'bá áyúāyũ Pétēro pi Yūwánī be, tīkí drị 'bá rī pi drịgẹ, Índrí Uletere rī ású kọpi gí, Sịmónā í'dú mūfēngā, lē ũkpō Múngú vé 'dīri jeé ānī. 19 Ịri ní 'yozú kīnī, “Ìmi sẹkí má ní ũkpō 'dīri ìndī, á tị dō drị 'bá rī pi drịgẹ, Índrí Uletere rī ā ású rí kpá kọpi bēnī.”

20 'Bo Pétēro ní újázú ịri ní kīnī, “Í drā mívé mūfēngā rī be 'dīisī rá, ā'diātāsīyā 'í lē ũkpō Múngú vé rī jeé mūfēngā sī. 21 Mí ícọ ẹzị Múngú vé nōri ālẹé ngaá 'bá be trụ ku, ā'diātāsīyā mí adri 'bá pịrị ku Múngú ẹnreịtị gé. 22 Lē mī újá ẹsị ũnjikānyā agásī rá, 'í zị Úpí ri, ịri ícọ mí trū yīkí ũnjí mí ní ụsụ ụ 'dīri agásī rá. 23 Á nị rá, mī ẹsị ũká ũká, mí túgẹrī ũnjikānyā vé ni.”

24 Sịmónā ní 'yozú kīnī, “Ìmi zịkí má ní Úpí ri, tā ìmi ní átá 'dīri ā rụ rí ma ũnjí ku!”

25 Pétēro pi Yūwánī be ká ú'dúkọ Úpí vé rī ũlũú, kọpi ní ị újázú gōzú Yērusālémā gá 'dālé ũzi, kọpi ká ríi muụ lẹtị gé 'dīgẹ, kọpi ũlũkí

ù'dúkó múké rĩ mužú gúrú kárakará Sãmãriyã vé rĩ pi agásĩ.

Pĩlípũ pi vé tã Ēt̄iyóp̄iyãgú rĩ be rĩ

²⁶ Úpí vé mālāyíkā ní 'yozú Pĩlípũ ní kĩnĩ, “Í nga, 'i 'du lét̄i muž̄upi ándrelé rú, íngápi Yẽrúsálémã gá, ẽl̄ipi ángũ ã'wí cínyáfã rú rĩ agásĩ, muž̄upi Gázã gá rĩ.” ²⁷ Pĩlípũ ní koro ngazú mužú. Īri ní ũgalaku ãmbúgú Ēt̄iyóp̄iyã vé ni ïsúzú. Ágó rĩ 'bãḡá† rú, ĩrivé ẽz̄i rií ngaá rĩ, ĩri ri ũkú dr̄ikoma rú Ēt̄iyóp̄iyãz̄i ĩ ní z̄iḡ Kãndásĩ rĩ vé ngá rĩ pi ütē nĩ. Ágó 'dĩri íbĩ íngá Múngú ri z̄ingárã gá Yẽrúsálémã gá 'dãá, ²⁸ ĩri ri mvií mužú 'bẽt̄i, úri ívé ãrãbĩyã ĩ ní rií seése rĩ agá, ri búkũ nẽb̄i Īsáyã ní s̄i rĩ lãá.

²⁹ Īndrĩ Uletere rĩ ní 'yozú Pĩlípũ ní kĩnĩ, “Í muž̄u adrií ĩnyinã ãrãbĩyã 'dãri ã gārã gá.” ³⁰ Pĩlípũ ní njuzú cazú ãrãbĩyã rĩ ã gārã gá 'dãá, yĩ ũgalaku rĩ ri búkũ nẽb̄i Īsáyã ní s̄i rĩ lã. Pĩlípũ ní ágó rĩ z̄izú kĩnĩ, “Í n̄i tã mí ní rií lãá 'dĩri vé íf̄if̄i rá?”

³¹ Ágó rĩ ní újázú Pĩlípũ ní kĩnĩ, “Bã ãzi ũlũ dõ má ní íf̄if̄i ni kuyé, ma ícõ n̄i íngóni?” Ágó rĩ ní kuru Pĩlípũ ri ã'yĩzú tuzú 'í vúgã ãrãbĩyã agá 'dãá.

³² Tã ũgalaku rĩ ní rií lãá Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ ĩri 'dĩni,

“J̄ikí ĩri muž̄u s̄u kãb̄ilõ ĩ ní l̄ẽ l̄iḡl̄i rĩ t̄ini,

† **8:27** 8:27 'Bãḡá: 'Bãḡá vé íf̄if̄i, 'bã ĩ ní ĩrivé rú' 'bã ágó vé rĩ ã f̄i unjeé gí ni. Kõpi ri ẽz̄i nga 'bãgú rĩ vé 'bẽt̄i ãsãmvú gé, ũkú 'bãgú rĩ vé rĩ pi ãsãmvú gé.

újí kú kírí sụ kãbĩlõ mvá ì ní rií 'bí ni rée rĩ
tĩni,
zĩ 'í tị átángá átázú kuyé.

³³ Idekí Ìri, 'bá àzi Ìrivé tã lịpi pịrị ni 'dāáyo.

Ìri ícọ anjị tị ngóni,
'dìkí dõ ìri draã vũ drìgé nōgó gí?"

³⁴ Ùgalaku rĩ ní Pílípũ ri zizú kĩnĩ, "'Í lũ má ní, tã nẹbị ní átá 'dĩri, átá tã 'í rụ' 'bá gá ni yã, dõku átá tã 'bá àzi rụ' 'bá gá ni?" ³⁵ Pílípũ í'dó vũrã ágó rĩ ní lãá Búkũ Múngú vé rĩ agá 'dãá rĩ vé tã ùlũú ágó rĩ ní, ùlũ Ìri ní ụ'dụkọ múké Yésũ vé rĩ.

³⁶ Kọpi kã rií muụ lẹtị gé 'dìgé, kọpi cakí muụ yĩ ìsụ, ùgalaku rĩ ní 'yozú Pílípũ ní kĩnĩ, "'Í ndre drĩ ká! Yĩ nō! 'Í sě má ní bătízĩmũ ku ã'diātāsĩ?"

³⁷ Pílípũ ní 'yozú Ìri ní kĩnĩ, "Mí ẹ'yĩ dõ ẹsị be cére, ma ícọ mí ní bătízĩmũ sě rá."

Ùgalaku rĩ ní újázú Ìri ní kĩnĩ, "Má ẹ'yĩ rá 'yozú kĩnĩ, Yésũ Kúrísitõ ri Mvã Múngú vé ni."‡

³⁸ Ùgalaku rĩ ní 'yozú ívé 'bá ãrãbìyã ì ní rií seése rĩ jịpi rĩ ní, ã uga ãrãbìyã rĩ ã tu pá. Kọpi ní ísízú Pílípũ be ìrịtrọ, kọpi ní fizú muụzú yĩ agá 'dãá, Pílípũ ní kúru Ìri ní bătízĩmũ sězú.

³⁹ Kọpi kã ìfũú yĩ rĩ agásĩ ãmvé nōó, koro Índrí Úpí vé rĩ ní Pílípũ ri jịzú 'dĩisĩ rá, ùgalaku rĩ gō Ìri ndree dđi kuyé, ùgalaku rĩ ní kúru 'dezú muụzú ãyĩkõ be ãmbúgú.

⁴⁰ Vudrị ni gé, Pílípũ nĩ áamá nóni 'í ca kũrụ ì ní zị ãzótõsĩ agá gí. Pílípũ ri ẹcị muụzú kũrụ

8:33 8:33 Ísáyã 53:7-8 ‡ **8:37** 8:37 Átángá véřęsị 37 agá 'dĩri, bükũ Ezi vé ì ní sĩ Gřĩkĩ tị sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dāáyo, 'bo gōkĩ sĩ bükũ Ezi vé vúlé rĩ agá rá.

rĩ pi agásĩ, ĩri ní cazú kũrũ Sĩzérĩyã vé rĩ gé, ri ú'dúkó múké Yésũ vé rĩ ũlũu mužú 'bá rĩ pi ní kũrũ 'dĩ'bée agásĩ céré.

9

Sáulã újã ési

(Ezî 22:6-16; 26:12-18)

¹ Sáulã í'dó riĩ 'bá Úpĩ Yésũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ě mĩ ĩngbĕé lĕzú kôpi ú'dízú. ĩri ní 'dezú mužú átálágú ãmbúgú rĩ vúgá. ² Sáulã zĩ kőkőkŏbĩ átálágú ãmbúgú rĩ vúgá kĩnĩ, ã sĩ kőkőkŏbĩ sĕé 'bá Jó Múngú ri Zizú Dãmásékĕ gá 'dãlé rĩ pi ní, 'í ĩsú dŏ ãgŏ dŏku ũkú Yésũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi 'dãlé, 'ĩ ĩjĩ rĩ kôpi ímú ũ'yĩ Yĕrúsãlémã gá nŏlĕ.

³ Sáulã kã caá ĩnyĩná Dãmásékĕ gá 'dãá, ãcí ní đĩzú 'bũ gé 'dãásĩ, ĩngbĕrĕ ãngũ gārã ni gé sĩ kúrũ. ⁴ ĩri ní ngazú í'dézú vũgá. ĩri ní ú'dúkŏ yizú, ú'dúkŏ rĩ kĩnĩ, "Sáulã, Sáulã. Ngá mí ní rizú ma ōcũzú 'dĩni rĩ ã'di?"

⁵ Sáulã ní zizú kĩnĩ, "Úpĩ, mi ã'di 'i?"

Ú'dúkŏ rĩ ní újázú kĩnĩ, "Ma Yésũ mí ní riĩ ōcũú rĩ 'i. ⁶ 'Í nga mužú kũrũ agá 'dãá, 'í ca dŏ 'dãá gĩ, ĩ tã ĩ ní lĕé mĩ 'o rĩ ũlũ mí ní rá."

⁷ Āgŏ ri'bá mužú Sáulã be trũ rĩ pi tukĩ pá 'dãlé, kôpi zĩkĩ ĩ tĩ tã 'yozú kuyé, ã'diãtãšĩyã kôpi yĩkĩ 'yĕná ú'dúkŏ riĩpi átãpi rĩ áyu, kôpi ndrekĩ 'bá átãpi rĩ ã rũ'bá kuyé. ⁸ Sáulã ní ngazú urũ, kã lĕé 'ĩ mĩ zĩjĩ ãngũ ndrezú, mĩ ni ndre ãngũ ku. Āgŏ mužú ĩri be rĩ pi ní drĩ ni ružú, ĩri sezú mužú Dãmásékĕ gá 'dãlé. ⁹ Sáulã adri caá ú'dú

na, mị ni ndre āngũ ku, nya ngá kuyé, dõku mvu ngá āzi kuyé.

¹⁰ Dāmāsékē gá 'dāá, ágó āzi Yēsũ ā pámvú ũbĩpi ni, rú ni Ānānyā 'i. Úpí Yēsũ ní 'i i'dazú ĩri ní ĩndrĩlĩkĩ agá, ĩri ní Ānānyā ri zizú kĩnĩ, “Ānānyā!”

Ānānyā ní ā'yĩzú kĩnĩ, “Úpí, ma nõ.”

¹¹ Úpí Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Í nga muṣú ágó rú be ĩ ní zĩ Yúdā rĩ vé āngá 'dāá, 'i 'du létı rú be ĩ ní zĩ Pıri rĩ muṣú. Mí kādõ caá 'dālé, mi ágó āzi ıśú rú ni Sáũlā 'i, ágó rĩ íbí ímú Tārāsısā gálésı, ĩri ri Múngú ri zı. ¹² Ágó rĩ ndre tā mívé rĩ ĩndrĩlĩkĩ agá, ndre ágó āzi rú be Ānānyā ri ímú 'í vúgá nõó, tĩ drı 'í drıgé, 'i mị ā zı rı 'i āngũ ndreé.”

¹³ Ānānyā ní újázú kĩnĩ, “Úpí! 'Bá kárakará ũlũkĩ má ní tā ágó 'dĩri ní 'oó rĩ pi rá. Ágó 'dĩri 'o mívé 'bá mi ẹ'yĩ'bá gı rĩ pi ũnjı Yērúsálémā gá 'dālé. ¹⁴ Atala atala rĩ pi drıgé rĩ pi sėkĩ ĩri ní ũkpõ ímúzú 'bá céré mi ĩnjĩ'bá rĩ pi uruzú.”

¹⁵ 'Bo Úpí Yēsũ ní 'yozú Ānānyā ní kĩnĩ, “Í mu! Ágó 'dāri, má ĩpē ĩri, ā mu rı mávé tā ũlũú 'bá adri'bá Yāhũđı rú ku rĩ pi ní, 'bágú rĩ pi ní, āzini 'bá ĩsērélē vé rĩ pi ní.* ¹⁶ Ma ímú lũ ĩri ní 'yozú kınĩ, ĩri ímú ĩzāngā nya mâ tā sı ambamba.”

¹⁷ Ānānyā ní kuru muṣú jó Sáũlā ní adrizú rĩ ıśúzú, ĩri ní fizú muṣú jó agá 'dālé. ĩri ní drı tızú Sáũlā drıgé, ĩri ní 'yozú kınĩ, “Sáũlā, Úpí Yēsũ 'i i'daápi mí ẹndrẹtı gé létı gé 'dālé lókı mí ní rizú

* **9:15** 9:15 'Bá ĩsērélē vé rĩ pi: 'Bá ĩsērélē vé rĩ pi Yāhũđı rĩ pi.

ímúzá rĩ gé rĩ, ìpě ma ímú mí vúgá nòlé, mí mì ã ndre rí àngũ, àzini Índrí Uletere rĩ ã ású rí mí bēnī.” ¹⁸ Koro ngá àzi sù ì'bí ã kókó'bō tìni ni pi ní ìfūzú u'dezú Sáulā mì gé sī. Ìri ē mì ní kúru 'i zīzú. Ìri ní ngazú ụrụ, Ànānīyā ní ìri ní bātízīmū sēzú. ¹⁹ Kā muụ adrii vùdrị ni gé, ì ní ìri ní ínyá sēzú nyazú, rụ'bá ní gō adrii ùkpō be.

Sáulā sē tị Dāmāsékē gá

Sáulā pi adrikí Yēsū vé 'bá ìri ã pámvú ùbī'bá rĩ pi be Dāmāsékē gá 'dālé ù'dú be kárakará. ²⁰ Koro Sáulā í'dó rií tị sēe mužú Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agásī kīnī, Yēsū ri Mvā Múngú vé ni. ²¹ 'Bá céré ri'bá tị ìri ní sēe rĩ yì'bá rĩ pi àyākí tã 'dīri sī àyāyā. Kōpi kīnī, “Ágó 'dīri adri nyo ándúrú riipi 'bá Yēsū ã pámvú ùbī'bá rĩ pi òcúùpi Yērúsālémā gá 'dālé rĩ 'i kuyé? 'Bá nīkí áamá rá, ágó 'dīri ímú nōgó 'bá rĩ pi uruụ, 'ì jì rí kōpi muụ atala atala rĩ pi drịgé rĩ pi ẹndrẹtị gé Yērúsālémā gá 'dālé bēnī.”

²² Tị Sáulā ní sēe rĩ ùkpō ni ambamba, sē Yāhúđị Dāmāsékē gá 'dālé rĩ pi ní àyāngará, tã ìri ní ímbá 'yoó kīnī Yēsū ri Kúrísítō 'i rĩ sī. ²³ Kā muụ adrii ù'dú kárakará ã vùdrị gé, Yāhúđị rĩ pi rikí létị ndáá lēzú ìri 'dizú drāzú 'dīisī rá. ²⁴ 'Bo ùlūkí Sáulā ní tã ì ní rizú létị ndāzú ìri 'dizú 'dīri rá. Kōpi rikí ìri tēe kūrú rĩ vé kēētìlé gá 'dāá, ùtúná pi ìnúná be, ì 'dìkí rí ìri drāá 'dīisī rá. ²⁵ Kúru 'bá Sáulā ã pámvú ùbī'bá rĩ pi ã ụrụkọ ní Sáulā ri suzú áráká àmbúgú ni agá, kōpi ní ìri ísúzú kání rĩ drịgé sī vūgá nōó.

Sáulā ri Yērúsālémā gá

26 Sáulā kā muṣú caá Yẹrúsālémā gá 'dāá, lē kōdō fií 'bá Yẹsū ā pámvú ùbī' 'bá rī pi āsámvú gé, 'bo kōpi 'okí céré ìri sī ỳrī sī. Kōpi ỳsūkí kìnī Sáulā ri ì mị ù'bā ā 'yokí rí kìnī, 'í újá ẹsị Yẹsū ri ẹ'yīzú gí. 27 Kúru Bārúnábā ní Sáulā ri jìzú muzú Yẹsū vé 'bá áyúāyū rī pi vúgá 'dāá, ìri ní tã Sáulā ní Úpí ri ndrezú létì gé 'dāá, āzini tã Úpí ní átá Sáulā ní rī ùlūzú kōpi ní. Bārúnábā kìnī, Sáulā kā adrií Dāmāsékē gá 'dāá, sē tì Yẹsū ā rú sī ỳrī ākó. 28 Sáulā ri ẹcì muzú Yẹsū vé 'bá áyúāyū rī pi be trú Yẹrúsālémā agásì, 'bá āzi gā ìri kuyé, ri tì sēé muzú ỳrī ākó Úpí Yẹsū ā rú sī. 29 Sáulā pi rikí āgátá gāá Yāhúdī urukọ átá' 'bá Gíríkì tì sī rī pi be, 'bo kōpi lēkí létì ndāá ìri 'dizú. 30 'Bá Yẹsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ká tã 'dīri yīí, kōpi jíkí ìri muzú kūrú Sizeriyā vé rī gé, pēkí ìri muzú Tārāsísā gá kūrú ì ní ìri tizú rī gé.

31 Kúru 'bá kánísā vé adri'bée āngū Yūdáyā vé rī agá, āngū Gālíláyā vé rī agá, āzini āngū Sāmāriyā vé rī agá rī pi gōkí adrií tã be kírì. Kōpi mbakí ícá ũkpó ũkpó ìvé ẹ'yīngará agá. 'Bá rī pi vé kālāfe gō vaá muzú drīgélé ũkpó Índrí Uletere rī vé rī sī.

Pétēro ídrí Āyīnéyā pi Dōrúkā be

32 Pétēro kā rií ẹcì muzú āngū rī pi agásì, ìri ní muzú 'bá Yẹsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ndrezú kūrú Lídā vé rī gé 'dāá. 33 Ísú ágó āzi 'dāá rú ni Āyīnéyā 'i. Ágó 'dīri drā nyi pá ni pi kú 'bēlé'bele, la gbóló drīgé caá ilí ārō. 34 Pétēro ní 'yozú Āyīnéyā ní kìnī, "Yẹsū Kúrísítō ídrí mi gí. 'Í nga uru, 'í

tra mívé pórõsĩ.” Koro ãyĩnéyã ní ngazú uru sĩ.
³⁵ 'Bá kárákará adri' 'bá Lídã gá rĩ pi Sãronĩ gé rĩ pi be, kôpi kâ ndree ãyĩnéyã ri ẽçĩ tu rá, kôpi újákí ẽsĩ Úpí Yèsũ ri ẽ'yĩzú rá.

³⁶ Ûkú ãzi Yópã gá 'dãá rú ni Tãbítã 'i, ãri 'bá Yèsũ ri ẽ'yĩpi gí ni. (Rú Tãbítã 'dĩri Gĩrĩkĩ tĩ sĩ ã zĩ Dõrúkã. Rú Dõrúkã 'dĩri vé ífífí nyámáta.) ãri ri tã múké 'o 'bá rĩ pi ẽ ãzã kozú. ³⁷ Lókí 'dãri gé, drã ru ùkú rĩ, ãri ní drãzú, ã ní ãrivé ãvũ ùjĩzú jĩzú muzú 'bãzú jó ã ní sũ ãco urugégé 'dãá ni agá. ³⁸ Lídã ri ãnyĩnãgá Yópã be, 'bá Yèsũ ã pámvú ùbĩ' 'bá rĩ pi kâ yĩ kĩnĩ Pétëró ri Lídã gá 'dãá dã, kôpi pëkĩ ãgõ ãrĩ mũy ãri mãá kĩnĩ, “Pétëró, mí ímú mbëlë!”

³⁹ Pétëró ní 'dezú muzú kôpi be trũ. Pétëró kã caá, kôpi jĩkĩ ãri muzú jó ã ní sũ ãco urugégé 'dãá rĩ agá, ùkú ọwũzĩ kárákará ímúkĩ ãá ngoó Pétëró ã gãrã gá. Kôpi rikĩ ãá rĩ ngoó, rúkĩ bõngó Dõrúkã ní ícĩ awaá ã ní rĩ pi ã drĩgé. ⁴⁰ 'Bo Pétëró ní 'yozú kôpi ã fũkĩ jó rĩ agãsĩ céré ãmvé. ãri ní kũmũcí ùtĩzú vũgá Múngú ri zĩzú. Pétëró ní 'i újázú ãngũ ndrezú ãvũ rĩ vũgálé rú, ãri ní 'yozú kĩnĩ, “Tãbítã, mí íngá uru.” Tãbítã ní 'i mũ zĩzú. Kã Pétëró ri ndree, ãri ní íngázú úrĩzú uru sĩ. ⁴¹ Pétëró ní 'i drĩ suzú ãri ruzú íngázú uru. ãri ní ọwũzĩ rĩ pi zĩzú ímúzú 'bá Yèsũ ri ẽ'yĩ' 'bá gí rĩ pi be, ãri ní 'i dazú kôpi ní kĩnĩ, Tãbítã ri ídri rú.

⁴² Tã Tãbítã vé 'i ngaápi 'dĩri ayi muzú kũrũ Yópã vé rĩ agãsĩ céré. Tã 'dĩri sē 'bá kárákará újákí ẽsĩ Úpí Yèsũ ri ẽ'yĩzú rá. ⁴³ Pétëró adri Yópã

gá 'dǎá lókí be ãco. Kòpi rikí adrií Sịmónǎ lǎ' bú nyiípi rĩ be trú.

10

Pétēró pi vé tǎ Kōrōnōlǐyō be rĩ

¹ Ágó āzi rú ni Kōrōnōlǐyō 'i, ágó rĩ ri adrií kūrú Sizeriyā vé rĩ agá. Īri ũgalaku āngáráwá* ĩ ní zị ngúlúmū Ītálīyā rĩ pi vé ni. ² Ágó rĩ ívé 'bá 'bẹtị ǎsámvú gé rĩ pi be, † kòpi 'bǎkí ívé ẹsị cére Múngú drịgé, ĩnjikí Múngú ri ambamba, ágó rĩ ri ngá sée 'bá ngá ǎkó rĩ pi ní ẹsị be cére, ri Múngú ri zị ú'dú be cére. ³ Ụ'dú ǎlu, ụtú rĩ kǎ mụú caá sǎ na ũndrẹná vé rĩ gé, Kōrōnōlǐyō ní ĩndrịlịkị ndrezú. Ndre mǎlǎyíkǎ ri ímụ Múngú vúgálésí, mǎlǎyíkǎ rĩ zị Kōrōnōlǐyō ri rú sị kīnī, “Kōrōnōlǐyō!”

⁴ Kōrōnōlǐyō 'bǎ mị rizú mǎlǎyíkǎ rĩ ndrezú, ūrị fu ĩri ambamba. Īri ní mǎlǎyíkǎ rĩ zịzú kīnī, “ǎmbúgú mávé rĩ, 'í lě má ní tǎ ngóni ni lǔú?”

Mǎlǎyíkǎ rĩ ní újázú ĩri ní kīnī, “Múngú ri ǎyīkō sị mí ní 'i zị rĩ sị, āzini fẹfẹ mí ní sée 'bá ngá ǎkó rĩ pi ní ẹsị be cére rĩ sị. ⁵ Lě mī pẹ āgō urukọ ú'díkírīnǎ nōgọ mụzú Yópǎ gá 'dǎá, kòpi ǎ mụkí ágó rú be ĩ ní zị Sịmónǎ Pétēró ri íjị. ⁶ Ágó rĩ ímụ ụmụ rú, ĩri ri adri Sịmónǎ riipi lǎ' bú nyiípi rĩ vé ǎngá. Sịmónǎ vé jó ĩnyinǎnǎ yị tafu rĩ ǎ gǎrǎ gá.”

* **10:1** 10:1 ũgalaku āngáráwá rĩ pi vé rĩ: Īri āngáráwá mụdđrịlị ǎlu rĩ pi ẹ drị koopi ni. † **10:2** 10:2 Ágó rĩ ívé 'bá 'bẹtị ǎsámvú gé rĩ pi be: Kōrōnōlǐyō pi 'bá ívé 'bẹtị ǎsámvú gé rĩ pi be, kòpi adrikí Yǎhūdị ku. 'í lǎ Ezị 11:1-3.

7 Mālāyīkā átápi ìri be rī kã 'deé muṣú gí, koro Kōrōnōlīyō ní ívé átí'bá ìrī ni pi zìzú ívé āngáráwá āzi ālu Múngú ri ìnjīpi ìnjīnī ni be. 8 Ìri ní tã 'i nga'bá rī pi ùlūzú kōpi ní, ìri ní kúru kōpi pēzú muṣú Yópã gá 'dãá.

9 Kã muṣú caá drī 'dīni, ụtú mgbímgbi gé 'dīgé, átí'bá Kōrōnōlīyō ní pēé muṣú 'dī'bée kã caá ìnyináná kūrú Yópã vé rī gé 'dãá, Pétēro nga tuṣú muṣú Múngú ri zìj jó ì ní sīj drī be kpākpā rī agá uru 'dãá. 10 Èbírí fu ìri káyī, lē kōdō ngá nyaá, kã drī rií ínyá rī á'dí, ìri ní 'dezú ú'dú gé, ìri ní ìndrīlīkí ndrezú. 11 Kã rií ú'dú rī koó, ndre 'bū zī 'i kú mgbò, ngá āzi èpigúgú sū bōngó lārá rú ni tīnī, ūpílé be sụ, rikí ìri ísú ímúzú vūgá nōó. 12 Ngá sūṣúpi bōngó tīnī rī agá 'dãá, ndre ānyāpá òsūkã be āndiāndí pá be sụ rī pi, ā'á éçí'bá bēdrī sī rī pi be, āríná rī pi be. 13 Kúru Pétēro ní ú'dúkò yìzú, ú'dúkò rī kīnī, “Pétēro, 'í nga uru, mí uru ānyāpá 'dī'bée ú'dí, 'í nya kōpi nyanya.”

14 Pétēro ní 'yozú kīnī, “Úpí, má ícò tã 'dīri 'oó ku. Á nya drī ānyāpá āzāvū rú‡ 'dī'bée āluñani kuyé.”

15 Pétēro ní gōzú ú'dúkò rī yìzú dīj, ú'dúkò rī kīnī, “Ngá Múngú ní údé uletere 'dī'bée, lē mí 'yo kōpi āzāvū rú 'dīni ku.”

16 Tã 'dīri nga 'i caá vú sī na, vūdrī ni gé, koro ì ní bōngó lārá rú 'dīri sezú gōzú 'bū gé 'dãá.

17 Pétēro ē drī ábá cére cére, ri ūsū, ìndrīlīkí 'dīri vé ífífí ā'dí? Kúru āgō Kōrōnōlīyō ní pēé rī

‡ 10:14 10:14 Ānyāngā āzāvū rú rī: Tājmbi Mósē vé rī ā'yī 'yozú kīnī, ā nyakí ānyāpá urukò ì ní 'yoó kīnī, kōpi āzāvū rú 'dī'bée ku. 'Í lā Lēvītīkã 11:1-32.

pi ní cazú Šimónã vé jó řsúzá. Kôpi áwíki pá tuú kání rĩ vé kęętĩlé gá. ¹⁸ Kôpi zĩki nřzú ámázú dõ Šimónã Pétëró ri adri 'dãgá.

¹⁹ Pétëró kã rií řndřĩlíki 'í ní ndree 'dĩri vé tã ũsũú, řndřĩ Uleterë rĩ ní 'yozú řri ní kĩnĩ, "Šimónã, ãgõ ũřukõ'bée na, kôpi ri mi ndã. ²⁰ 'Í nga ũřu, 'í sř muzú vũgá 'dãá. 'Í 'de muzú kôpi be trũ, ľë mĩ ũsũ ku, má řpě kôpi řmuzú nĩ."

²¹ Pétëró ní kúru sizú muzú vũgá 'dãá, řri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "'Bá řmi ní rií ndãá rĩ, řri ma 'i. Tã řmi ní ma ndãzú rĩ ã'di?"

²² Kôpi ní ũjázú řri ní kĩnĩ, "Kõřõnõlíyõ ř ní 'bãã ãngáráwá Rómã vé rĩ pi drřgé drřkoma rú rĩ řpě 'bã řmuzú nĩ. Řri 'bã tã 'oópi pĩřĩ ni, řnřĩ Mũngú ri řnřĩnřĩ, Yãhũdĩ rĩ pi cérë řnřĩki řri řnřĩnřĩ. Mãľãyĩkã uleterë Mũngú vé rĩ 'yo řri ní kĩnĩ, mĩ mu ívé ãngá 'dãá, mĩ mu 'í ní ũ'dũkõ múké Mũngú vé rĩ ũľũú, 'í yĩ rĩ." ²³ Pétëró ní kúru 'yozú ãgõ 'dĩ'bée ní kĩnĩ, kôpi ã lakĩ lala.

Pétëró pi 'deki muđ Kõřõnõlíyõ vũgá

Kã muđ adrií drũ 'dĩni, Pétëró pi ní 'dezú muzú 'bã 'dĩ'bée be trũ, ãzini 'bã ũřukõ Yésũ ri ę'yĩ'bã gĩ Yópã gá 'dãlé rĩ pi be. ²⁴ Kã muđ adrií drũ 'dĩni, kôpi ní cazú kũřú Sřzerĩyã vé rĩ gé, vũřã Kõřõnõlíyõ ní rizú kôpi ũtëzú rĩ gé 'dãá, Kõřõnõlíyõ zĩ ívé măriiťë rĩ pi ívé ũndĩ rĩ pi be cérë řmũ Pétëró ri ũtëé. ²⁵ Pétëró kã řĩ caá Kõřõnõlíyõ vé ãngá 'bęťĩ 'dãá, Kõřõnõlíyõ ní kũmũcí ũťřzú Pétëró ri řnřĩzú. ²⁶ 'Bo Pétëró ní řri řuzú ingazú 'yozú řri ní kĩnĩ, "'Í nga ũřu. Ma nõri 'bã áda sũ mĩ tĩnĩ."

27 Pétēró ní rizú átázú ìri be, kòpì ní 'dezú fizú mužú jó agá 'dǎá, vǔrǎ 'bá kárákará rǐ pì ní ì úmúzá rǐ gé. 28 Pétēró ní 'yozú kòpì ní kǐnǐ, “Ìmi nǐkí rá 'yozú kǐnǐ, 'bávè tǎimbǐ Yǎhúđǐ vé rǐ ã'yǐ ku Yǎhúđǐgú ní 'i úmúzá adrízú 'bá adri'bá Yǎhúđǐ rú ku rǐ pì be trú, dōku tǎimbǐ ã'yǐ ku ìri ní mužú kòpì vúgá. 'Bo Múngú lǔ má ní kǐnǐ, lě má 'yo 'yozú kǐnǐ 'bá rǐ pì urukò adrikí pǐrì ku 'dínì ku, dōku 'bá rǐ pì urukò āzāvũ rú 'dínì ku. 29 Mí kǎ 'bá rǐ pì pěé mužú má vúgá sǐ, sě má ní ímúzá mbělèṅá ãnǐ. Nóni ìmi lǔkí má ní, ìmi zìkí ma ímú ã'di 'oó?”

30 Kōrōnōlǐyō ní újázú ìri ní kǐnǐ, “Ụ'dú sụ, á ri Múngú ri zìj mávè jó agá 'dǎá sǎ nōri tǐnǐ rǐ gé, sǎ na ùndrèṅá vé rǐ gé. Koro ágó āzi bōngó be imvesírílí ní ní ìfǔzá ímúzá pá tuzú má ẹndrètì gé. 31 Ìri ní 'yozú má ní kǐnǐ, 'Kōrōnōlǐyō, Múngú yì mívè zìṅará mí ní rizú 'i zìzú rǐ gí, āzini fěfě mí ní ríi sěe 'bá ngá ākó rǐ pì ní rǐ vé tǎ ca 'í vúgá 'dǎá gí. 32 Lě mǐ pē āgō urukò mužú Yópǎ gá ágó ì ní zìj Sǐmónǎ Pétēró rǐ bǐí. Ìri ri adri ágó āzi ì ní zìj Sǐmónǎ ríipì lǎ'bú nyíipì rǐ vé āngá. Sǐmónǎ vé jó ìnyinǎṅá yǐtǐ tafu rǐ ã gǎrǎ gá.’ 33 Má ní 'bá pězú mužú mbělèṅá mí vúgá sǐ mǐ bǐzú ìjǐzú ãnǐ, mí ícá múké. 'Bá Múngú ẹndrètì gé nǒ, 'bá ri ú'dúkò múké Úpì ní lǔú mí ní rǐ tē yì mí tì gé.”

34 Kúru Pétēró ní í'dózú átázú kǐnǐ, “Ádarú á nǐ amá rá 'yozú kǐnǐ, Múngú ẹndrètì gé, 'bá rǐ pì céré trōtrō. 35 Múngú ã'yǐ 'bá 'i ru'bá rǐ pì, āzini 'bá tǎ 'o'bá pǐrì rǐ pì āngũ rǐ pì agásǐ céré. 36 Ìmi yìkí ú'dúkò múké Múngú vé ì ní ùlǔú 'bá Ìsērélè

vé rĩ pi ní rĩ gí kínĩ, Múngú ri ĩmi ní tākiri sē Yēsũ Kúrísítō ã rụ sī, ĩri Úpí 'bá rĩ pi vé ni céré. ³⁷ ĩmi nĩkí tã 'i 'oópi ãngũ Yũdáyã vé rĩ agá rĩ pi rá, tã rĩ í'dó 'i ngaá Gǎlíláyã gá, lókí Yũwánĩ ní tã bātízĩmũ vé rĩ ũlũzú rĩ ã vùdrĩ gé. ³⁸ ĩmi nĩkí rá 'yozú kínĩ, Múngú sē Índrí Uletere rĩ ású Yēsũ Nāzēretágú rĩ, āzini sē ĩri ní ũkpō, ẹcị ãngũ rĩ pi agásĩ tã múké 'oó 'bá rĩ pi ní, āzini ídri 'bá ādrókoŠ ní ẹrị 'bá ívé ni rụ rĩ pi rá, ã'diātāsīyã Múngú ri ĩri be trụ.

³⁹ “Bá Yēsũ vé 'bá áyúāyũ nō'bée, 'bá ndrekí tã Yēsũ ní 'oó kárakarã ãngũ Yāhúdĩ rĩ pi vé rĩ agá, āzini kũrụ Yẹrúsālémã vé rĩ agá rĩ rá. Kọpi 'díkí Yēsũ ri drǎá pẹtị alambaku sígẹ, ⁴⁰ 'bo ú'dụ na ni gé, Múngú inga ĩri gōó ídri rụ drǎngará gálésĩ rá, āzini Múngú i'da kpá ĩri sēe ndree 'bá rĩ pi ní rá. ⁴¹ 'Bá rĩ pi céré ngakí ĩri ndree kuyé, 'yẹná 'bá ndrekí ĩri nĩ, 'bá ríkí ngá nyaá, āzini ngá mvụụ ĩri be trụ lókí ĩri ní íngázú drǎngará gálésĩla gí rĩ ã vùdrĩ gé. Múngú ĩpē 'bã nĩ, 'bã ũlũkí rí ĩrivé tã 'bá ụrụkọ ní. ⁴² Múngú sē 'bá ní tǎimbị kínĩ, lē 'bã ũlũkí 'bá rĩ pi ní 'yozú kínĩ, Múngú ĩpē Yēsũ ri ímụ 'bá ídri rụ rĩ pi vé tã liị 'bá ũdrã'bá gí rĩ pi be. ⁴³ Nẹbị rĩ pi céré átákí kínĩ, 'bá Yēsũ ri ẹ'yị'bá gí rĩ pi, ĩ ímụ kọpi trũ ĩvé ũnjĩkányã agásĩ rá ĩrivé rụ sī.”

⁴⁴ Pétēró kã rií átá, Índrí Uletere rĩ ní ímúzú 'bá ri'bá ú'dụkọ rĩ yị'bá rĩ pi ásúzú céré.

§ 10:38 10:38 Ādróko: Ādróko vé rụ Sātānã 'i, ĩri āmbúgú índrí ũnjí rĩ pi drǎgẹ, gã tã Múngú vé ri 'dụgá ngagá sī 'bũ gé 'dǎlé. Múngú ídró ādróko ri índrí ũnjí rĩ pi be 'bũ gé 'dǎásĩ nĩ. 'Í lã l'dangará 12:7-9.

⁴⁵ Yāhūdī Yēsū ri ẹ'yī'ba gí ĩ ní kōpi ã ágélé ẹ tị úlị gí, ímụ'ba Pétēró be trụ rĩ pi àyākí tã Índrì Uletere rĩ ní 'ba adri'ba Yāhūdī rú ku rĩ pi ású ìndĩ rĩ sĩ rá. ⁴⁶ Kōpi yìkí 'ba adri'ba Yāhūdī rú ku 'dĩ'bée ri átá tị ãndiãndi ni pi sĩ, ãzini kōpi ri Múngú ri íngú.

Pétēró ní kúru 'yozú kīnī, ⁴⁷ “‘Ba adri'ba Yāhūdī rú ku 'dĩ'bée, Índrì Uletere rĩ ású kōpi gí, sũ ĩri ní 'ba ású rĩ tịnị, á nị rá bātízimũ ĩ ní lée séé kōpi ní rĩ, 'ba ãzi ícọ ugaá ku!” ⁴⁸ Kúru Pétēró ní tǎimbị sězú kīnī, ã sēkí kōpi ní bātízimũ Yēsū Kúrísítō vé rụ sĩ. Vùdrị ni gé, kōpi ní Pétēró ri mǎzú, lē ã adri ĩ be cazú ụ'dụ ãzi gé.

11

Pétēró ùlú ívé ẹzị ã tã

¹ Yēsū vé 'ba áyúáyū rĩ pi 'ba Yēsū ri ẹ'yī'ba gí Yūdáyā gá rĩ pi be yìkí kīnī, 'ba adri'ba Yāhūdī rú ku rĩ pi ẹ'yìkí ụ'dúkọ Múngú vé rĩ gí. ² Kúru Pétēró kǎ caá Yẹrúsālémǎ gá 'dǎlé, Yāhūdī ẹ'yī'ba gí ĩ ní kōpi ágélé ẹ tị úlị gí rĩ pi í'dókí Pétēró ri ideé. ³ Kōpi kīnī, “Ngá mí ní mụzú nga nyazú 'ba ĩ ní kōpi ã ágélé ẹ tị úlị kuyé rĩ pi be trụ rĩ ã'di?”

⁴ Pétēró ní í'dózú tã 'i ngaápi rĩ ùlüzú kōpi ní céré, ku ãlu ni kuyé, ⁵ kīnī, “Ụ'dụ ãlu, má kǎ ríí Múngú ri zịị kūrụ Yópǎ vé rĩ gé 'dǎá, á 'de ríí ụ'dụ koo, koro má ní ìndrìlìkì ndrezú. Ìndrìlìkì rĩ agá 'dǎá, á ndre ngá ãzi ãmbúgú ri ísị ímúzú 'bụ gé 'dǎásĩ vūgá nōó, sũ bōngó lǎrá rú ùpílé be sụ rĩ tịnị, ímụ pịrị má vúgá. ⁶ Má kǎ bōngó rĩ ã 'a ndree, á ndre ãnyǎpá pá be sụ vũ drìgé nōgó rĩ pi, nyǎlǎgǎ ásé agá rĩ pi, ngá ẹcì'ba bēdrị sĩ rĩ

pi, āzini āríná rĩ pi. ⁷ Má ní kúru ú'dúkọ yìzú, ú'dúkọ ri 'yo má ní kīnī, 'Pétēró, 'í nga ụrụ, mí ú'dị ānyāpá 'dī'bée, 'í nya kọpi nyanya.'

⁸ “Má ní újázú ìri ní, má kīnī, 'Ádarú Úpí, á nya drī ngá āzāvũ rú ì ní nyaá ku 'dī'bée kuyé.'

⁹ “Ụ'dúkọ rĩ ní gōzú átázú má ní 'bū gé 'dāāsī dījī kīnī, 'Lē mī zī ngá āzi 'yozú kīnī āzāvũ rú 'dīni ku. Múngú údé kọpi uletere.’ ¹⁰ Tā 'dīri nga 'i caá vú be na. Vúdrī ni gé, ì ní bōngó lārá rú 'dīri sezú mužú 'bū gé 'dāá.

¹¹ “Koro 'bá na ì ní ìpēé íngázú kūrú Sizeriyyā vé rĩ gélésī rĩ pi ní ícázú pá tuzú jó má ní adrízú rĩ tị gé. ¹² Índrī Uletere rĩ ní lūzú má ní kīnī, mâ 'de mužú kọpi be trú. Lē mâ ūsū 'yozú kīnī, 'bá 'dī'bée adríkí Yāhūdī ku 'dīni ku. 'Bá áziyá Yēsū ri ẹ'yī'bá gí 'dī'bée mukí má be trú ālu, 'bá ní fizú Kōrōnōlīyō vé jó agá 'dāá. ¹³ Kōrōnōlīyō ní tā mālāyíkā ní índrízú 'í ẹndrẹtị gé ívé jó agá rĩ ūlūzú 'bá ní kīnī, mālāyíkā rĩ 'yo 'í ní kīnī, 'Í pē 'bá ụrụkọ mužú Yópā gá Sīmōnā Pétēró vúgá 'dāá. ¹⁴ Pétēró ẹ ímụ rí ú'dúkọ múké rĩ ūlūú mí ní, āzini 'bá mívé jó āsámvú gé rĩ pi ní, ìmi ìsúkí rí pangará.’

¹⁵ “Má kã í'dó ú'dúkọ múké rĩ ūlūú, koro Índrī Uletere rĩ ní ísízú kọpi ásúzú, sū ándúrú ìri ní 'bā ású rĩ tịni. ¹⁶ Kúru má ní tā Úpí ní 'yoó kīnī 'Yūwánī sē Bātízīmū rĩ yījī sī, 'bo ì ímụ ìmi ní bātízīmū rĩ sē Índrī Uletere rĩ sī 'dāri ígázú. ¹⁷ Múngú sē dō Índrī Uletere rĩ 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi ní rá sū ìri ní sēé 'bá ní lókí

'bá ní Úpí Yésũ Kúrísítõ ri ẽ'yĩĩ rĩ gé rĩ tĩnĩ pírí, ma ã'di 'i ícópí ãgátá gãápi tâ Múngú vé rĩ sĩ?"

¹⁸ Kõpi kã tâ Pétëró ní átá 'dĩri yĩĩ, kõpi gõkí ãgátá gãá kuyé, kõpi í'dókí Múngú ri íngú. Kõpi ní 'yozú kínĩ, "'Bá ndrekí nóni Múngú sê drĩlé múké 'bá adri'bá Yãhúdĩ rú ku rĩ pi ní ẽsí újázú ìvé ùnjikãnyã agásĩ gí, kõpi ẽ ísúkí rí idri 'dání'dání rĩ ãní."

'Bá kãnísã vé ãnĩtĩyókã gá rĩ pi

¹⁹ Kã Sëtëfãno ri 'dĩĩ drãã gí, 'bá Úpí ri ẽ'yĩ' 'bá gí rĩ pi írékí ì muş caá ãngũ Fõnisĩyã vé rĩ agá, ãngũ Sáyipũrãsi vé rĩ agá, ãzini kũrũ ãnĩtĩyókã vé rĩ agá, ã'diãtãsiyã ì ní kõpi õcũũ rĩ sĩ. Kõpi rikí ú'dúkó múké Múngú vé rĩ ùlũú muşú, kõpi ùlũkí 'yẽᅇã 'bá Yãhúdĩ vé rĩ pi ní. ²⁰ 'Bo 'bá Yésũ ri ẽ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ã urukõ íbíkí íngá Sáyipũrãsi gé, ãzini Kũrënë gá, agakí caá ãnĩtĩyókã gá, Kõpi rikí ú'dúkó múké Úpí Yésũ vé rĩ ã tâ ùlũú muşú 'bá adri'bá Yãhúdĩ rú ku rĩ pi ní. ²¹ Ûkpõ Múngú ní sêé kõpi ní rĩ sĩ, 'bá kárakarã adri'bá Yãhúdĩ rú ku rĩ pi újákí ẽsí Úpí Yésũ ri ẽ'yĩzú rá.

²² 'Bá kãnísã vé Yẽrusãlémã gá rĩ pi kã tâ 'i ngaápi 'dĩri yĩĩ, kõpi pëkí Bãrũnãbã ri muş ãnĩtĩyókã gá. ²³ Bãrũnãbã kã caá ẽsí múké Múngú ní 'bãã 'bá rĩ pi ní rĩ ndrêé 'i mĩ sĩ, ãyĩkõ fu ìri ambamba, ãní ímbã kõpi kĩnĩ, kõpi ã 'bãkí tâ Úpí Yésũ vé rĩ kú ì ẽsí agá tĩtĩ. ²⁴ Bãrũnãbã ri 'bá múké, ẽpĩ Índrĩ Uleterẽ rĩ sĩ, ãzini ìri 'bá ẽ'yĩĩpi gí ni, ãní sê 'bá kárakarã ẽ'yĩkí Úpí ri rá.

²⁵ Bãrũnãbã ní ngazú muşú Tãrãsisã gá, muş Sáulã ri ndãã. ²⁶ Bãrũnãbã kã Sáulã ri ísú, ìri ní

Sáulã ri ijízú Ānītīyókã gá. Kõpi áwíkí rií adrií 'bá kãnisã vé rĩ pi be ílí ãlu. Bãrúnábã pi Sáulã be ímbákí 'bá kárakarã. Í'dókí 'bá Yësũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zĩ Kũrīsītīyānī* Ānītīyókã gá 'dãá.

²⁷ Lókí 'dãri gé, nẽbĩ urukõ'bée íbíkí íngã Yẽrúsãlémã gá, ícákí Ānītīyókã gá. ²⁸ Nẽbĩ rĩ pi vé äzi rú ni Āgábũ 'i. Índrí Uleterẽ rĩ vé ũkpõ sĩ, ĩri ní ngazú uru sĩ, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, ẽbĩrĩ ri ímũ 'de ũnjĩ ũnjĩ ängũ Rómã vé rĩ agásĩ cérẽ. (Tã 'dĩri nga 'i lókí Kãlãwũdíyõ 'bãgú ämbúgú Rómã vé rĩ ní mãlũngã ruzú rĩ gé.) ²⁹ 'Bá Yësũ ã pámvú ũbĩ'bá Ānītīyókã gá rĩ pi ũsũkí ĩ ẽsĩ agá 'dãá kĩnĩ, 'bá ãlu ãlu ẽ í'dú ngã sõe 'bá Yësũ ri ẽ'yĩ'bá gĩ Yũdáyã gá rĩ pi ní, kõpi ẽ ĩzã kozú, ĩri ní ĩsú rĩ vú sĩ. ³⁰ Kõpi í'dúkí fẽfẽ ĩ ní soó rĩ sõe Bãrúnábã pi drĩgẽ Sáulã be, kõpi jĩkí muş sõe 'bá drĩkoma rú Yẽrúsãlémã gá 'dãlẽ rĩ pi drĩgẽ.

12

'Bãgú Ēródẽ õcũ 'bá kãnisã vé rĩ pi

¹ Lókí 'dãri gé, 'bãgú Ēródẽ* uru 'bá kãnisã vé rĩ pi ã urukõ sõe rií õcũ. ² 'Bãgú rĩ pẽ ängárãwã muş Yókóbũ Yũwãní ẽdrĩpi ẽ drĩ lĩ ĩlĩ

* **11:26** 11:26 Kũrīsītīyānī: 'Bá 'dĩ'bée ẽ'yĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ, Yësũ ri Kúrísitõ, pa ĩ nĩ. Zĩkĩ kõpi Kũrīsītīyānĩ, ä'diätäsīyã kõpi ri Yësũ Kúrísitõ ã pámvú ũbĩ. * **12:1** 12:1 'Bãgú Ēródẽ: 'Bãgú ĩ ní zĩ Ēródẽ Āgĩrĩpã rĩ, ĩri Ēródẽ Āmbúgú rĩ vé mvã vé mvã. 'Í lã Ēzĩ 12:1-13:1. Sã ĩ ní Yësũ ri tĩzú rĩ gé, Ēródẽ Āmbúgú 'dĩri ru ängũ rĩ nĩ. 'Í lã Mátayo 2:1-8; Lúkã 1:5. Ēródẽ Āmbúgú rĩ kã drãã, ĩrivé mvã Ēródẽ Ānītĩpã gõ mãlũngã rĩ ruş nĩ sã Yũwãní ní bãtĩzĩmũ sězú Yësũ ní rĩ gé. 'Í lã Mátayo 14:1; Mãrãkõ 6:14; Lúkã 3:1; Ēzĩ 4:27.

ãco sî. ³ Êródê kã ndree tâ 'í ní 'oó 'dîri sê Yâhúdî ambugu rî pi ní ãyîkõ, gõ kpá ãngaráwá rî pi pëé muú Pétêró ri ruú. Tã 'dîri nga 'i lókí Ūmũ ĩ ní Pánga ni 'Bãá Údrá ku rî nyazú rî† gé. ⁴ Kã Pétêró ri ruú, ĩri ní Pétêró ri 'bezú jó ãngũ ũ'yîzú rî agá, 'bã ãngaráwá ngúlúmũ su rií Pétêró rî ütêé, ngúlúmũ ãlu rî ãngaráwá be su. Êródê lê kôdô ã ĩjîkí Pétêró ri ĩfũú ãmvé, 'í lî rí ĩrivé tâ 'bá rî pi ɛndrɛtî gé Ū'dú Múngú ní Ełizú Jó rî pi tî gé sî rî‡ ã vudrî gé. ⁵ 'Bo Pétêró kã rií adrií jó ãngũ ũ'yîzú rî agá 'dãá, 'bá kãnisã vé rî pi rikí Múngú ri zî ĩri ní ɛsî be céré.

Mãlâyîkã oyu Pétêró ri ĩfũú jó ãngũ ũ'yîzú rî agásî

⁶ Êródê kã lëé ã ĩjîkí Pétêró ri 'bá tâ lî 'bá rî pi ɛndrɛtî gé, ĩnĩnã 'dãri sî, ĩsú Pétêró ri ũ'dú ko, úmbékí drî ni pi ĩrĩtró ĩmvé sî ãngaráwá ĩrĩ ni pi ãsámvú gé, 'bãkí kôpi rií ĩri ütêé jó agá 'dãá. 'Bãkí kpá ãngaráwá urukõ ĩrĩ kĕtĕtĕ jó rî vé rî ütêé ãmvélésîla. ⁷ Koro mãlâyîkã Úpí vé rî ní

† **12:3** 12:3 Ūmũ ĩ ní Pánga ni 'Bãá Údrá ku rî nyazú rî: Yâhúdî rî pi ri ũmũ 'dîri nya ca ũ'dú ɛzĩrĩ, kôpi ri ũ'dú Múngú ní ĩ pazú adringará túgĕrĩ rú 'bá Ĕjĕpétõ vé rî pi drĕgé sî rî vé tâ igá ãní. Ūmũ 'dîri ĩ 'dó nya Ū'dú Múngú ní Ełizú Jó rî pi tî gé sî rî gé. 'Í lâ Wũngará 12:17-20; Mãtáyo 26:2; Mãrákõ 14:1; Lúkã 2:41; Yũwãní 2:13; Ezî 12:4; 1 Kõrínitõ 5:7; Ĕbérê 11:28. ‡ **12:4** 12:4 Ū'dú Múngú ní Ełizú Jó rî pi tî gé sî rî: Yâhúdî rî pi ri ũ'dú Múngú ní ɔtú ełizú ĩsêrélê rî pi vé jó rî pi tî gé sî Ĕjĕpétõ gá 'dãá rî vé tâ igá. ɔtú kôpi ɛ'bĭpĭ ùbékí kãbĭlõ ã ãri ĩvé kĕtĕtĕ ã ɛrĭfe gá sî, sê Múngú ú'dĭ kôpi kuyé. Múngú ú'dĭ 'bá Ĕjĕpétõ vé kãbĭlõ ãri ùbê 'bá ĩvé kĕtĕtĕ ã ɛrĭfe gá sî kuyé rî pi vé anji ãgõ kãyú rî pi ùdrãã 'bá ãlu ãlu vé 'bĕtĕ ãsámvú gé sî rá. 'Í lâ Wũngará 12:17-28.

índrészú, āzini ācí ní d̄izú āngū ìmgbērészú jó ì ní āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, mālāyíkā rī ní Pétēró ā rụ'ba sazú, Pétēró ri aruzú, ìri ní 'yozú kīnī, “Í nga uru mbēlē!” Ímvē ì ní Pétēró ē drị úmbészú rī ní 'i oyuzú drị ni gé sī 'dezú vūgá.

⁸ Mālāyíkā rī ní kuru 'yozú Pétēró ní kīnī, “Í su mívé bōngó, 'í su mívé ngá pá gá, āzini 'í su mívé bōngó akoó rụkụ rī mī rụ'ba gá, mí ũbī mā pámvú ímúzú!” Pétēró 'du tā rī ngaá sū mālāyíkā rī ní lūú 'í ní rī tịjị. ⁹ Pétēró ní fūzú jó āngū ũ'yīzú rī agásī, ìri ní 'dezú mužú mālāyíkā rī ā vúdrị gé sī. 'Bo sà 'dāri gé, Pétēró ũsū 'yozú kīnī, tā mālāyíkā rī ní 'oó 'dīri ìri tā áda 'dīni kuyé, ũsū ngá rī urobí. ¹⁰ Pétēró pi mālāyíkā rī be agakí āngáráwá ì ní 'bāá drīdrị rī ā gārā gá sī, kōpi gōkí kpá agaá āngáráwá āzi rī ā gārā gá sī, kōpi ní cazú kẹtị āmbúgú aya rú ì ní fūzú mužú kūrú agá rī gé. Kẹtị rī ní 'i zīzú ọ'dúkúlegúsī, kōpi ní fūzú āmvé 'dāá. Kōpi mụkí lẹtị āmbúgú rī drịgé sī, cīmgbá cazú lẹtị rī vé ũdụ gé. Koro mālāyíkā rī ní ìri kuzú.

¹¹ Pétēró ímụ tā 'i 'oópi 'dīri nịjị áamá vúlé vúlé rú, ìri ní 'yozú kīnī, “Ádarú tā 'dīri tā égbị! Úpí ìpē ívé mālāyíkā ímụ ma paá 'bāgú Ērōdē drịgé sī, āzini tā ambugu Yāhūdị vé rī pi ní ũtịjị lēé ngaá má rụ'ba gá rī agásī gí.”

¹² Pétēró kā tā 'dīri nịjị áamá, ìri ní 'dezú mužú Māriyā vé āngá, Māriyā ri Yūwānī ì ní zịjị Mārākō rī vé ẹndrẹjị, ìsụ 'bá kānīsā vé rī pi úmúkí ì kárakarā, kōpi ri Múngú ri zị. ¹³ Pétēró ní kẹtị kání rī vé rī gazú, mvá ũkúná āzi ātí'ba rú rú ní

Ródã 'i, ìri ní mužú kẹ̀ẹ̀tì gé 'dãá, lẹ̀ nǎí áamá 'bá kẹ̀ẹ̀tì rĩ gaápi rĩ ã'di 'i. ¹⁴ Mvá ùkúná rĩ kã Pétě́ró ã ú'dùkọ̀ nǎí áamá, àyĩkō fụ ìri ambamba, gō njuú vúlé, zĩ kẹ̀ẹ̀tì rĩ kuyé, ìri ní lǔzú 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “Pétě́ró ícá kuú kẹ̀ẹ̀tìlẹ̀ gá 'dãá'dã!”

¹⁵ Kọpi ní újázú ìri ní kínĩ, “Mí drị́ ábá gí.” Mvá ùkú rĩ kã ríí síí tã rĩ 'yoó dǎí dǎí. Kọpi gōkí 'yoó mvá ùkú rĩ ní kínĩ, “Ìri ícọ̀ adri mǎlǎyíkã Pétě́ró ri ùtẹ́pi rĩ 'i.”

¹⁶ Pétě́ró ri nyo kẹ̀ẹ̀tì rĩ gaága, kọpi ní kẹ̀ẹ̀tì rĩ zǐzú, kọpi kã Pétě́ró ri ndree, sẹ̀ kọpi ní àyāngára. ¹⁷ Pétě́ró ní drị́ 'bezú kọpi ní kínĩ, kọpi ã újíkí kírí. Ìri ní tã Úpí ní 'i ìjǐzú ìfǔzú jó āngǔ ù'yǐzú rĩ agásí āmvé rĩ ùlǔzú kọpi ní. Ìri ní 'yozú kọpi ní kínĩ, lẹ̀ kọpi ã ùlǔkí tã 'dĩri Yōkóbūš ní, āzini 'bá Yēsū ri ẹ̀'yǐ' 'bá gí rĩ pi ní, kúru ìri ní 'dezú mužú vǔrã āzi gé.

¹⁸ Kã muú adrií ù'bùtǐnǎ rĩ sǐ, āngáráwá Pétě́ró ri ùtẹ́' 'bá rĩ pi ẹ̀ drị́ ábá cére cére, sẹ̀ kọpi ní ùrĩ ambamba. Kọpi nǐkí kuyé tã íngóni ní 'o Pétě́ró be nĩ. ¹⁹ Ēródě ní āngáráwá rĩ pi pẹ̀zú mužú Pétě́ró ri ndãá, 'bo kọpi ìsúkí ìri kuyé. Āngáráwá rĩ pi kã Pétě́ró ri ndãá tí gí, Ēródě ní āngáráwá rĩ pi uzǐzú. Kã tã pǐrì ìsú kuyé, lị tã kọpi drị́gẹ̀ kínĩ, ã ú'díkí kọpi ùdrãá 'dǐsĩ rã.

Vúdrị́ ni gé, Ēródě nga fǔú Yǔdáyā agásí, mu adrií kǔrú Sǐzérǐyā vé rĩ agá lókínǎ be mǎdã.

Š **12:17** 12:17 Yōkóbū: Yōkóbū cápítã 'dĩri agá rĩ ìri Yēsū vé ẹ̀drǐpì, ìri 'bá Yēsū ri ẹ̀'yǐ' 'bá gí Yērúsǎlémã gá rĩ pi vé drǐkoma. 'Í lã Ezị 15:12-21; 21:18-19; Gǎlǎtǐyā 1:19. Lókí 'dĩri gé, ìsú ākūdē 'díkí Yōkóbū Yēsū vé áyúáyū rĩ drǎá gí. 'Í lã Ezị 12:2.

Ĕródē vé drāngará

20 'Bāgú Ĕródē āwā 'bá Táyā vé rī pi ní, āzini 'bá Sīdónā vé rī pi ní ũnjí ũnjí. Kòpi ní ĩ úmúzú trú, ĩ lēkí átá 'bāgú rī be. 'Bá 'dī'bée mụkí ũndī rụú Bālāsītā riipi ẹzị ngaápi 'bāgú rī ní rī be. Kòpi 'yokí Bālāsītā ní kinī, ĩ lēkí tākíri, ā'diātāsīyā kòpi ri ānyāngā ịsụ 'bāgú rī vé āngū agá. 21 ĩ ní ụ'dụ āzi ịpězú 'bá 'dī'bée ā mụkí rí átá āní Ĕródē be. Ụ'dụ rī kā ícá, Ĕródē ní 'i úsúú ívé bōngó āmbūgū vé rī sī, ịri ní úrízú ívé lúpá drīgē. Ịri ní átázú 'bá rī pi ní sā be āco. 22 'Bá rī pi ní útrézú ụ'dụkọ be ụrụ 'dāá kinī, “Ụ'dụkọ mí ní átázú 'dīri Múngú vé ni, adri 'bá áda vé ni kuyé.”

23 Koro mālāyíkā Úpí vé rī ní Ĕródē ri gbázú í'dézú vūgá, ụ'bụ ní ịri nyazú drázú, ā'diātāsīyā Ĕródē íngú Múngú ri kuyé.

24 Ụ'dụkọ múké Múngú vé rī ayi mụzú āngū rī pi agásī, sē 'bá kárákará pi ẹ'yíkí rá.

25 Bārúnábā pi Sáulā be, kòpi ká ĩvé ẹzị ĩ ní mụzú Yẹrúsālémā gá 'dāá rī deęé gí, kòpi ní gōzú mụzú Ānītīyókā gá, kòpi jìkí Yūwánī ĩ ní zịj Mārākō rī mụzú ĩ vúgá sī ĩndī.

13

Pēkí Sáulā pi Bārúnábā be mụú ụ'dụkọ múké rī ũlūú

1 'Bá kánísā vé Ānītīyókā agá rī pi āsámvú gé, nēbī rī pi anigé, āzini 'bá āngū ímbá'bá rī pi anigé. 'Bá rī Bārúnábā 'i, Sīmīyónā ĩ ní zịj Náyjā 'i, Lūkíyā ímụpi Kūrénē gélésī rī 'i, Mānāyénī

(Ēródē ní úcé rī 'i), Sáulā sī. ² Kōpi kâ rií Úpí rī ĩnjī, āzini rií ĩ a'bi* ānyāngā nyangará sī, Índrí Uleterē rī ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi ĩpēkí má ní Sáulā pi Bārúnábā be, ā'diātāsīyā á lē kōpi pēé mužú ězī má ní kōpi zizú rī ngangará gá.” ³ 'Bá kánísā vé rī pi kâ rií Múngú ri zī, āzini kōpi kâ rií ĩ a'bi ngá nyangará sī, kōpi ní drī tizú Sáulā pi drīgē Bārúnábā be, kōpi ní kuru 'bá 'dī'bée pēzú mužú.

Sáulā pi Bārúnábā be cakí Sáyípūrāsī gé

⁴ Índrí Uleterē rī ní Sáulā pi pēzú mužú Bārúnábā be ú'dúkó múké rī ũlūzú, kōpi ní cazú kūrú Sélúsīyā vé rī gé. Kōpi ní tuzú kúlumgba agá, kōpi ní mužú cazú āngū 'i līpi kú ngu yī agá ĩ ní zī Sáyípūrāsī rī gé. ⁵ Kōpi kâ mužú caá kūrú Sālāmīsī vé rī gé 'dālé, kōpi ní í'dózú tī Múngú vé rī ũlūzú Yāhūdī rī pi ní kōpivé Jó Múngú ri Zizú rī pi agásī, kōpi jīkí Yūwānī Mārākō† ri mužú ĩ vúgá sī ĩndī, ĩ ĩzā koó ězī sī.

⁶ Bārúnábā pi Sáulā be, kōpi mukí āngū 'i līpi kú ngu yī agá rī agásī, kōpi ní cazú kūrú Páfōsī vé rī gé. 'Dālé kōpi ĩsúkí Yāhūdīgú āzi újógú rú ni, ĩri kpá nébī ũnjó rú ni, rú ni Bārā Yēsū 'i. ⁷ Újógú 'dāri ri ězī nga ágó āmbúgú Sērēgīyā Páulāsī Rómāgú 'bālē āngū 'dāri ā tā mbaápi rī ní. 'Bá rī pi céré ĩnjīkí ágó āmbúgú 'dāri ĩnjīnī, ā'diātāsīyā nī tā ambamba. ĩri ní Bārúnábā pi

* **13:2** 13:2 A'bi: Sā āzi sī Yāhūdī rī pi ri ĩ a'bi, nyakí ínyá ku, kōpi ri ěsī 'bā rizú Múngú ri zizú. † **13:5** 13:5 Yūwānī Mārākō: Yūwānī Mārākō sī búkū Mārākō vé rī nī. 'Í lā ězī 12:12.

zizú Sáulā be, lē kōpi ẽ ímúkí 'í vúgá nōlé, 'í lē ú'dúkó Múngú vé kōpi ní rií ùlūú 'bá rĩ pi ní 'dĩri yìí ìndī. ⁸ Újógú Bārā Yēsū vé rú āzi Ēlīmāsī, ìrivé rú 'dĩri zìkí Gĩrìkĩ tì sī, lē Sáulā pi vé tã Bārúnábā be ku. Lē ágó āmbúgú rĩ ẽ ẹ'yì tã Úpí vé Sáulā pi ní rií ùlūú Bārúnábā be 'dĩri ku.

⁹ Kúru Sáulā ì ní kpá zì Páulū 'dĩri ẹpì Ìndrì Uletere rĩ sī, ri újógú rĩ ẽ mị ndree. Ìri ní 'yozú Ēlīmāsī ní kīnī, ¹⁰ “Mì mvá ādróko vé nì, mì ārì'bá tã pìrì rĩ pi vé nì. Mì ùnjó rú, mì rì 'bá rĩ pi ẽ mị ù'bā. Lẹtì múké Úpí vé mí ní ugaá 'bá rĩ pi ní 'dĩri, mì ku rì ã vúgú nì ngòtù? ¹¹ Úpí ri mì Ìrĩnā rá, mì mị ri ímú ẹsì ú'dù be mādā, ndre āngū ku.”

Koro ágó rĩ ẽ mị ní ẹsìzú, 'de rií āngū ọmvù mužú drì sī, ri 'bá āzi ndāá, ā se rì 'ì drì mužú. ¹² Ágó āmbúgú rĩ kã tã 'i ngaápi 'dĩri ndree, Ìri ní kúru Úpí ri ẹ'yìzú, ã'diātāsīyā āyā tã Úpí vé ì ní ímbá 'dĩri sī.

Páulū pi Bārúnábā be sēkí tì kūrú Ānītīyókā vé rĩ agá āngū Pīsídīyā vé rĩ agá

¹³ Páulū pi 'ì ọgùpì be, ngakí kūrú Páfōsī vé rĩ agásī, kōpi mụkí kúlúmgbā sī, cakí kūrú Pērígā vé rĩ agá, āngū Pāmīfīlīyā vé rĩ agá. Yūwānī Mārākō ní kōpi kuzú 'dāgá, Ìri ní 'í újázú gōzú vúlé Yẹrúsālémā gá. ¹⁴ Páulū pi ní ngazú Pērígā gá 'dāásī, kōpi ní 'dezú mužú kūrú Ānītīyókā vé rĩ gé āngū Pīsídīyā vé rĩ agá. Kã mụy adrií ú'dù

Sābátā vé rī gé, † kòpì fìkí mujú úrí Yāhúdī rī pì vé Jó Múngú rì Zìzú rī agá 'dāá. ¹⁵ Kā tāimbì Mósē vé rī lāá, āzini tā nẹbì rī pì ní sīi rī lāá, 'bá adri' 'bá drīkoma rú Jó Múngú rì Zìzú rī agá rī pì ní ú' 'dúkọ pẹzú muzú Páulū pì ní Bārúnábā be kìnī, “Ìmi 'bá ẹdrípìjì, tā āzi dō anigé ìmi ní lẹzú 'bá nō' 'bée ímbázú ānì, ìmi átákí.”

¹⁶ Páulū ní ngazú urụ sī, ìri ní drī 'bezú 'bá rī pì ugazú ānì, ìri ní 'yozú kìnī, “Ìmi 'bá Ìsērélē vé 'dī' 'bée, āzini ìmi 'bá adri' 'bá Yāhúdī rú ku Múngú rì ìnjì' 'bá ìnjìnjì 'dī' 'bée, ì yìkí drī ma ká.

¹⁷ Múngú Ìsērélē vé rī ìpē 'bá ẹ' 'bìpìjì nī, sē kòpì ní drīlé múké lókí kòpì ní adrizú Èjèpétō gá 'dāá rī gé, ìjì kòpì ìfūū Èjèpétō agá 'dāásì ùkpō ívé rī sī. ¹⁸ Múngú mba kòpì ā tā āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá caá ílì pūkú sụ. ¹⁹ Múngú ú' 'dì súrú ẹzìrì āngū Kānānā vé rī agá rī pì rá, 'du āngū rī sēé ívé 'bá rī pì ní. ²⁰ Tā 'dīri nga 'i caá ílì mūdūrūlū sụ pūkú tōwú.

“Vúdri ni gé, Múngú sē kòpì ní 'bá tā lị' 'bá ni pì rií tā lị, cìmgba cazú lókí nẹbì Sāmūélē vé rī gé. ²¹ Kúru 'bá rī pì kìnī, ì lēkí 'bāgú. Múngú ní Sáulā Kìsì mvòpì rì ìpèzú 'bāzú kòpì ní 'bāgú rú, sù kòpì ní lēé rī tịni. Kìsì ìfū úyú Bẹnyẹmìnē vé rī agá. Sáulā adri 'bāgú rú caá ílì pūkú sụ. ²² 'Bo Múngú nje Sáulā rì rá, gō Dāwúdī rì 'bāā 'bāgú

† **13:14** 13:14 Ú' 'dú Sābátā vé rī: Ú' 'dú 'dīri Yāhúdī rī pì ní rizú uvuzú rī, āzini kòpì ní rizú Múngú rì zìzú rī. Yāhúdī rī pì rì ú' 'dú 'dīri vé tā ígá kìnì, Múngú gbi 'bù pì vū be nī, āzini Múngú pa ì adringará tųgẹrì rú rī agásì nī. Ú' 'dú Sābátā vé rī Yāhúdī rī pì rì zì ú' 'dú ẹzìrì, 'bo Kēfìkọ rī pì rì zì ú' 'dú ázìyá. 'Í lā Wūngará 20:8-11; Dětōrōnómē 5:12-16.

rú Sáulã ã vũrã gá. Múngú átá ìrivé tã sī 'díní kīnī, 'Dāwúđí Yésē mvòpì vé tã sē má ní ãyĩkō ambamba, ìrì ícò tã má ní lée rī pi ãrěvú 'dụ nga céré rá.'

²³ "Múngú ẹzị kīnī, 'bá āzi ri ímụ ìfũ úyú Dāwúđí vé rī agá, ìrì ímụ 'bá Ìsērélē vé rī pi pa nī, 'bá rī Yēsũ 'i. ²⁴ Yēsũ ní drī ímúzú kuyé rī gé, Yūwánī ri tị sēé 'bá Ìsērélē vé rī pi ní kīnī, kòpì ã újákí ẹsị, āzini kòpì ã rụkí bātízímũ. ²⁵ Yūwánī ká ríí ívé ẹzị deę, zị 'bá rī pi kīnī, 'Ìmi ụsũkí, ma ã'di 'i? 'Ìmi ụsũkí ma 'bá Múngú ní ùyō ni sōó rī 'i? 'Bá rī adri ma 'i kuyé. 'Bá Múngú ní ùyō ni sōó rī, ìrì ímụ vúlé 'dī'dī. Má ícò ìrì ẽ ìzā koó ìrivé ngá pá gá njezú ku, ã'diātāsīyā ìrivé ãmbũgũ ndē mávé rī rá.'

²⁶ "Ìmi úyú Ābūrámā vé 'dī'bée, āzini ìmi 'bá adri'bá Yāhúđí rú ku Múngú ri ìnjī'bá ìnjīnjī 'dī'bée, ìmi ímúkí ụ'dúkọ múké pangará vé nōri yíí, ã'diātāsīyā ìpēkí ụ'dúkọ rī 'bá rī pi ní céré. ²⁷ 'Bá adri'bá Yērúsālémā gá rī pi ívé ambugu rī pi be céré nīkí áamá 'yozú kīnī, 'bá 'bá paápi rī Yēsũ 'i 'díní kuyé. Kòpì nīkí tã nẹbī rī pi vé ì ní ríí laá ụ'dụ Sābátā vé rī gé rī vé ífífí kuyé. Kòpì ríkí átá Yēsũ rụ'bá gá ùnjí, sū nẹbī rī pi ní átá rī tịnị. ²⁸ Kòpì ìsũkí tã ã pá ì ní lězú Yēsũ ri 'dizú ni kuyé, kòpì ní Pílátō ri zịzú kīnī, ã 'dìkí ìrì dráá rá.

²⁹ "Kòpì ká tã nẹbī rī pi ní sīí ìrivé tã sī rī 'dụú ngáá céré gí, ì ní ìrivé ávũ í'dúzú pẹtì alambaku sígè 'dāásí, jịzú sịzú 'bụ agá. ³⁰ 'Bo Múngú inga ìrì gōó ídri rú drāngará gálésíla rá. ³¹ Yēsũ i'da 'i vú be kárákará 'bá ímụ'bá ìrì be trụ íngázú

ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ gé cazú Yẽrũsãlémã gá rĩ pi ní. 'Bá 'dĩ'bée ndrekí Yẽsũ ri rá, kôpi rikí ãrivé tã ùlũú 'bá rĩ pi ní.

³² “Bã nóni ri ú'dúkó múké Múngú ní eziĩ 'bá ẽ'bípĩĩ ní rĩ ùlũ. ³³ Múngú 'o nóni tã 'í ní eziĩ 'bá ẽ'bípĩĩ ní 'dãri 'bá ní gí, inga Yẽsũ ri gõó ídri rú drãngará gálésĩla rá. Sũ ĩ ní sũ búkũ Sãwúmã vé rĩ agá cápĩtã ĩrĩ gé rĩ tĩni,

“ ‘Mi Mvã mávé ni,
ãndrũ sĩ ma mí Ẹtẹpi.’

³⁴ Tã Múngú ní Yẽsũ ri ingazú gõzú ídri rú drãngará gálésĩla 'dĩri kĩnĩ, ãrivé rụ'bã ã ñma rí ku, Múngú 'yo ọtụ tã ni ãnógòsĩ kĩnĩ,

‘Ma ímú mí ní tãkĩri uletere má ní tã ni eziĩ
Dãwúđĩ ní rĩ sã rá.’

³⁵ Dãwúđĩ sĩ tã Yẽsũ ní lãé átã rĩ búkũ Sãwúmã vé rĩ agá kĩnĩ,

‘Ma mívé 'Bã Uletere ni, mí ícõ mávé rụ'bã sãé
ñmaá ku.’

³⁶ “Dãwúđĩ ní adrizú ídri rú rĩ gé, 'dụ tã Múngú ní eziĩ ĩ ní rĩ ngaá rá. Kã drãá, sũkĩ ĩri vũrã ĩ ní ẽ'bípĩĩ sızú rĩ gé, ãrivé ãvũ ñma rá. ³⁷ 'Bo Múngú inga Yẽsũ ri drãngará gálésĩla rá, ãrivé ãvũ ñma kuyé.

³⁸ “Má ẽdrípĩĩ má ọmvúpĩĩ, ĩmi yĩkĩ drĩ ká! Ụ'dúkó ĩ ní lũú ĩmi ní 'dĩri lũ 'yozú kĩnĩ, Yẽsũ ri ĩmi trũ ĩmivé ãnjĩkãnyã agásĩ rá. ³⁹ 'Bã céré ĩri ẽ'yĩ'bã gí rĩ pi, Múngú ri kôpi 'bã adri 'bã pĩri ni pi, Mósẽ vé tãĩmbĩ ícõ kôpivé ãnjĩkãnyã ùjĩĩ

ku. ⁴⁰ Īmi ndrekí múké tâ nêbî rî pi ní átá rî ã nga 'i ĩmî rú'báná gá ku. Kôpi kînî,

⁴¹ “ Īmi ndrekí drî ká, ĩmi 'báná ri'báná Múngú ri ide'báná rî pi,

lê ĩmi äyâkî äyâyâ, äzini lê ĩmi ũdrâkî rá.

Û'dú ĩmi ní adrizú ídri rú rî gé, ma tâ äzi 'o ĩmi ní rá,

'báná äzi ã ũlũ dô ĩmi ní tâ ni rá dräääsîyâ, ĩmi ícókí ẹ'yîi ku.' ”

⁴² Páũlũ pi Bārúnábā be kâ ngaá fũú Jó Múngú ri Zizú rî agásî, 'báná rî pi mākî kôpi kînî, kôpi ẽ ĩgōkî ímú ĩ ní tâ rî ũlũú dĭjî Sābātā ímúpi drŭ 'dĭri gé. ⁴³ 'Bá ĩ úmú'báná Múngú ri ĩnjî'báná rî pi kâ ayíí, Yāhŭdĭ kárákará, äzini 'báná adri'báná Yāhŭdĭ rú ku Múngú ri ĩnjî'báná rî pi 'dekî muú Páũlũ pi vú sĭ Bārúnábā be, Páũlũ pi Bārúnábā be mākî kôpi kînî, lê ẹsĭ múké Múngú vé rî ã adri kôpi be muú nyonyo.

⁴⁴ Kā muú caá ú'dú Sābātā vé rî äzi gé, 'báná kŭrŭ agá rî pi cére ímúkí ú'dúkŭ Úpí vé rî yĭngará gá.

⁴⁵ 'Bo Yāhŭdĭ rî pi kâ 'báná bĭtrĭká 'dĭ'bée ndreé, tâ ni 'de kôpi ẽ ẹsĭ agá ũnjĭ, kôpi u'dakĭ Páũlũ ri, kôpi ẹ'yĭkĭ tâ ĩri ní átá rî kuyé.

⁴⁶ Kúru Páũlũ pi Bārúnábā be, kôpi ní átázú 'báná 'dĭ'bée ní ũrĭ ãkŭ kînî, “Īmi Yāhŭdĭ rú, 'báná ũlũkĭ ú'dúkŭ múké Múngú vé rî ĩmi ní drĭdrĭ. 'Bo ĩmi gākĭ ú'dúkŭ rĭ sĭ! 'Dĭri lŭ uletere 'yozú kînî, ĩmi ícókĭ ídri 'dáni'dáni rĭ ĩsŭ ku. Nóni 'báná lĕkĭ muú ú'dúkŭ rĭ ũlũú 'báná adri'báná Yāhŭdĭ rú ku rĭ pi ní.

⁴⁷ Tā Úpí ní ẹzĭjĭ 'báná ní rĭ, ĩri 'dĭni kĭnĭ,

“ ‘Á 'bā ĩmi adrií ũtŭná rú

'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámvú gé,
lě ĩmi ũlŭkí tã ĩ ní 'bá pazú rī
muzú āngŭ rī pi agásī céré.' "

⁴⁸ 'Bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi kâ tã 'dīri yīj,
sē kōpi ní āyīkō ambamba. Kōpi sēkí ōwō'difō
ú'dúkó Úpí vé 'dīri sī. 'Bá ĩ ní ũpēé idri 'dáni'dáni
rī ĩsú' 'bá rī pi ẹ'yīkí Úpí ri rá.

⁴⁹ Ú'dúkó Úpí vé rī ayi muzú āngŭ 'dāri agásī
céré. ⁵⁰ 'Bo Yāhūdī drīkoma rú rī pi mŭkí ũkú
ambugu Múngú ri ĩnjī' 'bá ĩnjīnjī kŭrú agá 'dāá rī
pi ẹ drī úcī āgō drīkoma rú kŭrú agá 'dālé rī pi be,
kōpi íngákí Páŭlŭ pi drīgé Bārúnábā be, ọcŭkí
kōpi ũnjí ũnjí. Kōpi drokí Páŭlŭ pi Bārúnábā
be fŭú ĩvé āngŭ agásī āmvé. ⁵¹ Kúru Páŭlŭ pi
Bārúnábā be, kōpi ní nyōókú ĩ pá ágélé gá rī
wezú kú 'dāgá, lŭzú kíní, ĩ gākí kōpi sī. Kōpi
ní 'dezú muzú kŭrú Īkónīyōmŭ vé rī gé. ⁵² Āyīkō
fŭ 'bá Yēsŭ ā pámvú ũbī' 'bá adri' 'bá Ānītīyókā gá
'dālé rī pi ambamba, āzini Índrī Uletere rī ású
kōpi rá.

14

Páŭlŭ pi Bārúnábā be sēkí tī Īkónīyōmŭ gé

¹ Páŭlŭ pi Bārúnábā be, kōpi kâ caá Īkónīyōmŭ
gé 'dālé, kōpi fíkí Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú ri Zizú
rī agá 'dāá, sŭ kōpi ní ríí 'oó drīdrī rī tīnī. Kōpi
sēkí tī Múngú vé rī, úló 'bá rī pi ẹ ẹsī rá, sē Gīrīkí
rī pi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi be kárákará
újákí ẹsī Múngú rī ẹ'yīzú rá. ² 'Bo Yāhūdī ẹ'yī' 'bá
kuyé rī pi úcíkí 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ẹ

drĩ, sê kôpi íngákí Páũlũ pi drĩgé Bārúnábã be ùnjí. ³ Páũlũ pi Bārúnábã be áwíkí rií tị Úpí vé rĩ sêé lókí be ãco ùrĩ ãkó. Úpí sê kôpi ní ùkpõ tã ãyãzú ãyãyã ni pi 'ozú rá. Úpí i'da 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, ési múké Úpí vé Páũlũ pi ní tã ni ùlũú Bārúnábã be ùrĩ ãkó 'dĩri, ìri tã áda. ⁴ 'Bá kũrú agá rĩ pi acokí í ãsámvú ìrĩ, urukọ ni pi ã'yĩkí Yãhũdĩ rĩ pi vé tã, urukọ ni pi ã'yĩkí 'bá áyúâyũ rĩ pi vé tã.

⁵ 'Bá adri' 'bá Yãhũdĩ rú ku rĩ pi Yãhũdĩ rĩ pi be, úmúkí í ìvé ambugu rĩ pi be, kôpi lěkí Páũlũ pi 'oó Bārúnábã be ùnjí, ãzini kôpi lěkí Páũlũ pi úvị írá sĩ. ⁶ 'Bo 'bá áyúâyũ ìrĩ 'dĩ'bée kã tã rĩ yí, kôpi ngakí ápá muzú ãngũ Lĩkónĩyã vé rĩ gé, mukí adrii kũrú Lēsítúrã vé rĩ agá, ãzini Dērebē vé rĩ agá, ãzini ãngũ 'dãri ã gārã gá rĩ pi agá. ⁷ Kôpi rikí ú'dúkọ múké rĩ ùlũú 'dãlé.

Páũlũ pi Bārúnábã be cakí Lēsítúrã gá, ãzini Dērebē gá

⁸ Páũlũ pi kã caá Lēsítúrã gá 'dãá, kôpi ísúkí ágó ãzi tìkí ìri kú ògõrõvũ rú, tu ẹcị ku. ⁹ Páũlũ kã rií tị Múngú vé rĩ ùlũú, ágó rĩ 'bã bì rizú tã Páũlũ ní ùlũú rĩ yizú. Páũlũ ndre ãngũ muzú ágó rĩ vúgá 'dãá, Páũlũ nĩ rá 'yozú kínĩ ágó rĩ ẹ'yĩ Yésũ rĩ gí, Páũlũ kĩnĩ, Múngú ri ícọ ìri ídri rá. ¹⁰ Páũlũ ní ágó rĩ zizú ú'dúkọ be uru 'dãá kĩnĩ, “Í nga uru!” Koro ágó rĩ ní wazú uru 'dãá, ìri ní í'dózú ẹcị tuzú.

¹¹ 'Bá rĩ pi kã tã Páũlũ ní 'oó 'dĩri ndreé, kôpi í'dókí átá ìvé tị Lĩkónĩyã vé rĩ sĩ kínĩ, “Àgõ nǝ'bée adrikí sũ múngú rĩ pi tịni, kôpi újákí nóni í ícá

'bá áda rú." ¹² Kôpi 'dakí Bārúnábā ã rú Zéwũ 'i,* 'dakí Páulũ vé rĩ Hērémē 'i, ã 'diātāsīyā Páulũ ri átángá rĩ átá nĩ. ¹³ Jó 'bá rĩ pi ní rizú múngú Zéwũ vé rĩ ñjĩzú rĩ, ñri ñnyina kẹ̀tílé ì ní fizú mužú kũrú rĩ gé rĩ ã gārā gá, Átálágú riipi ẹ̀zì ngaápi jó rĩ agá rĩ āzini 'bá bĩtríká rĩ pi ñjĩkí tị ǎgō, āzini peṭi ã fũ ímù 'bāá kũrú rĩ vé kẹ̀tílé gá, ã 'diātāsīyā átálágú rĩ 'bá bĩtríká rĩ pi be, kôpi lẹ́kí rōbōṅṅo zāá Bārúnábā pi ní Páulũ be.

¹⁴ Bārúnábā pi Páulũ be, kôpi Yésũ vé 'bá áyúáyũ ni pi, kôpi kâ tã 'dĩri yĩ, kôpi gākí tã 'bá 'dĩ'bée ní 'oó rĩ sī, sē kôpi ũsíkí ñvé bōngó ì rú 'bá gá sī, kôpi njukí mužú 'bá bĩtríká rĩ pi āsámví gé 'dāá, kôpi trekí ọ̀'dúkọ be ọ̀rú 'dāá kíní, ¹⁵ "Āñjĩrĩ, ngá ñmi ní ríí 'oó 'díní rĩ ã 'dì? 'Bā nō'bée 'bá áda sũ ñmi tịni. 'Bá ímúkí nōri Múngú ídri rú 'bũ pi gbiipi vũ be, yĩ tafu rĩ be, ngá 'a ni gé rĩ pi be cére rĩ vé ọ̀'dúkọ múké rĩ ũlũú, ñmi kukí ñmivé múngú ì ní údé drĩ sī 'dĩ'bée ãní, ñmi ẹ̀'yĩkí Múngú adriipi ídri rú rĩ áyu. ¹⁶ Ọ̀tú ñnọ̀gọ̀sì 'dālé, Múngú ku 'bá āngũ rĩ pi agásí rĩ pi ārěvú cére rikí tã 'oó sũ ì ní lěé rĩ tịni. ¹⁷ 'Bo tã múké Múngú ní 'oó 'dĩ'bée sī lũ 'yozú kíní, Múngú ri ọ̀tú anigé. Múngú ri ñmi ní yĩgọ̀ sē 'dì 'bũ gélésila, ñri sē ñmivé ānyāngā ri du ãní. ñri ñmi ní ñnyá sē, sē ñmi adri ãní āyĩkō sī" ¹⁸ Páulũ pi ã átákí dō 'bá 'dĩ'bée ní 'díní drāáāsīyā, tã 'dĩri fi kôpi drĩgẹ̀ āluṅani kuyé. Kôpi lẹ́kí drĩ nyo rōbōṅṅo rĩ zāá Páulũ pi ní zāzā.

* **14:12** 14:12 Zéwũ pi Hērémē be: Gĩrĩkí rĩ pi ri múngú kárakará ni pi ẹ̀'yĩ. Zéwũ ri 'bágú múngú rĩ pi vé ni, Hērémē rĩ 'bágú rĩ vé 'bá áyúáyũ rĩ.

19 Yāhūdī uruḵo ینگákí Ānītīyókā gálésīla, āzini Īkónīyōmū gálésīla, kōpi ĩcīcīkīkī 'bá bītríká rī pi, kōpi ینگákí Páülū drīgē ũnjí ũnjí, kōpi úvıkí Páülū ri írā sī. Kōpi sekí ĩri muḵú kūrú rī agásī āmvé 'dāá. Kōpi ũsūkí kínī, Páülū drā gí. ²⁰ 'Bo 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ká ĩ úmú Páülū ā gārā gá sī kūrú, Páülū ní ینگázú uru, ĩri ní 'i újázú gōzú vúlé kūrú rī agá 'dāá. Kā muḵú adrií drū 'dīni, Páülū pi ní ngazú muḵú Bārúnábā be kūrú Dērebē vé rī gé.

Páülū pi Bārúnábā be újákí ĩ gōo kūrú kōpi ní ú'dúkö múké rī ũlüzú rī pi agá

²¹ Páülū pi Bārúnábā be, kōpi ní ú'dúkö múké Múngú vé rī ũlüzú Dērebē gá 'dālé, 'bá kárakará újákí ẹsı Yēsū ri ẹ'yīzú rá. Kúru kōpi ní gōzú ngazú 'dāásī, kōpi ní ĩ újázú gōzú Lēsītūrā gá, kōpi ní agazú muḵú Īkónīyōmū gé, cazú Ānītīyókā gá, āngū Pīsídīyā vé rī agá. ²² Kōpi 'dekí muḵú 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ẹ ẹsı ímbá, kōpi ā adrikí rí ũkpó ũkpó ívé ẹ'yīngará agá, kōpi kínī, "'Bā ĩzāngā nya ambamba, 'bá íbı fi mālūngā Múngú vé rī agá ndō." ²³ Páülū pi Bārúnábā be, kōpi ũpēkí 'bá ũ'bāá drīkoma rú kánisā rī pi agásī céré. Kōpi rikí Múngú ri zıj, āzini rikí ānyāngā a'bií, kōpi i'dakí 'bá 'dī'bée Úpı kōpi ní ẹsı 'bāá drı ni gé rī ẹndrẹti gé, ā ũtē rı kōpi. ²⁴ Páülū pi Bārúnábā be ngakı fūú Pīsídīyā agásı, kōpi 'dekı muḵú Pāmıfıliyā gá. ²⁵ Kōpi mukı ti sée kūrú Pērígā vé rı agá, kúru kōpi ní agazú muḵú kūrú Ātālīyā vé rı gé.

Páulũ pi Bārúnábã be újákí ĩ gōó Ānītīyókã gá āngũ Sírīyã vé rĩ agá

²⁶ Kôpi ní ngazú Ātálīyã gá 'dãgá, tuzú kũlúmgbã agá, mužú kũrú Ānītīyókã vé rĩ gé, āngũ Sírīyã vé rĩ agá, vūrã kôpi ní ĩvé ěĉĩ í'dózú rĩ gé. 'Bá ě'yĩ' 'bá gí 'dãlé rĩ pi pēkí kôpi mužú ěsĩ múké Múngú vé rĩ sĩ ězĩ rĩ ngaá, kôpi deki ězĩ rĩ rá. ²⁷ Kôpi kã caá Ānītīyókã gá 'dãlé, kôpi zíkí 'bá kãnísã vé rĩ pi ímú céré vūrã ālu gé. Kôpi ũlũkí tã Múngú ní ĩ ĩzã kozú, āzini tã ĩri ní sēē 'bá adri' 'bá Yãhúđĩ rú ku rĩ pi ní ěsĩ újázú Yēsũ ri ě'yĩzú rĩ. ²⁸ Kôpi áwíkí adrii 'dãlé lókí be āco 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be trũ.

15

'Bá ambugu tã 'yo' 'bá Yērúsãlémã gá rĩ pi

¹ Páulũ pi Bārúnábã be kã rií adrii kũrú Ānītīyókã vé rĩ agá āngũ Sírīyã vé rĩ gé 'dãá, āgō urukọ' bée ímúkí āngũ Yũdáyã vé rĩ gélésĩla, kôpi rikí 'bá rĩ pi ímbá kìnĩ, "Líkí dō ĩmĩ ágélé ě tĩ sũ Mósē ní ímbá ĩvé tãĩmbĩ agá rĩ tĩnĩ kuyé, ĩmĩ ícókí pangará ĩsú ku." ² Tã 'đĩri sē Páulũ pi Bārúnábã be fikí āgátá gãá āgō 'đĩ' bée be sã be āco tã kôpi ní ímbá 'đĩri sĩ. Kúru ĩ ní Páulũ pi ĩpēzú Bārúnábã be, 'bá urukọ Yēsũ ri ě'yĩ' 'bá gí rĩ pi be, kôpi ā múkí rí Yērúsãlémã gá 'dãá, kôpi ā átákí rí tã 'đĩri 'bá ĩ ní rií áyúáyũ rĩ pi be, āzini 'bá kãnísã vé drĩkoma rú rĩ pi be. ³ 'Bá kãnísã vé rĩ pi ní Páulũ pi pēzú mužú Bārúnábã be Yērúsãlémã gá 'dãlé, kôpi ní mungará gá lětĩ gé 'đĩgé, kôpi múkí pá tuú āngũ Fōnísīyã vé rĩ

agá, āzini āngũ Sāmāriyā vé rĩ agá, kōpi mukí 'bá kānísā vé rĩ pi ndreé. Kōpi ní tã 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi ní éşí újázú Yésũ ri ẹ'yĩzú rĩ ũlũzú. Tã 'dĩri sē 'bá Yésũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní āyĩkō ambamba.

⁴ Páulũ pi Bārúnábā be kã caá Yērúsālémā gá 'dālé, 'bá kānísā vé rĩ pi, Yésũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi be, āzini 'bá ambugu rĩ pi be céré ngakí kōpi ẹ'yĩ, kōpi ní tã Múngú ní ĩ ĩzã kozú rĩ pi ũlũzú kōpi ní céré. ⁵ 'Bo Fārúsī uruḳo éşí újá' 'bá Yésũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní ngazú uru, kōpi ní 'yozú kīnī, “Lē 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku Yésũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi, ā ũlĩkí kōpi ā ágélé ẽ tị rá, āzini lē kōpi ā 'dukí tãĩmbĩ Mósē vé rĩ ngaá.”

⁶ Yésũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi ní ĩ úmúzú 'bá kānísā vé drĩkoma rú rĩ pi be trụ, kōpi ní rizú 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi vé tã átázú. ⁷ 'Bá 'dĩ' bée átákí tã rĩ caá sã be āco. Vúdrĩ ni gé, Pétēró ní ngazú uru, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Má ẹdrípĩ, ĩmi nĩkí rá 'yozú kīnī, Múngú ĩpē ma ĩmi āsámvú gé, mã ũlũ rí ú'dúkọ múké rĩ 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi ní, kōpi ā yĩkí rí ú'dúkọ múké rĩ, kōpi ẽ ẹ'yĩkí rí bēnĩ. ⁸ Múngú nĩ 'bá ālu ālu vé éşí rá, 'dĩri lũ 'yozú kīnī, ā'yĩ 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi rá, sē kōpi ní Índrĩ Uletere rĩ, sũ ĩri ní sēé 'bá ní rĩ tịnĩ. ⁹ Múngú ri 'bá rĩ pi ó'dú céré trōtrō, sũ ĩri ní 'bã ó'dú rĩ tịnĩ. Kōpi ní Múngú ri ẹ'yĩ gí rĩ sĩ, sē ũjĩ kōpi vé éşí ícá kuú uletere. ¹⁰ Ngá ĩmi ní rizú Múngú ri ũ'bĩzú, tã ẹnjĩenjĩ 'bázú 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku Yésũ ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi drĩgé 'dĩni rĩ ā'di? Tã ẹnjĩenjĩ 'dĩri ndē 'bã ũkpō rá, dōku ndē kpá 'bá ẹ'bípĩ ĩ ũkpō

rá. ¹¹ 'Bá ẽ'yĩkí rá 'yozú kínĩ, 'bávé Úpí Yésũ vé ẹsị ní adrii múké rĩ sị, 'bâ pangará ịsụ rá, sụ 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi ní pangará ịsụ rĩ tịni.”

¹² Bārúnábā pi Páulū be, kọpi kâ rií ũkpō Múngú ní sēé ĩ ní tã āyāzú āyāyā ni pi 'ozú, āzini tã ũ'dū be túngú ni pi 'ozú 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi āsámvú gé 'dīri ũlūú, 'bá rĩ pi cére újíkí kírí, tēkí rií yị. ¹³ Páulū pi kâ tã rĩ átá deę gí, Yōkóbũ ní 'yozú kínĩ, “Má ẹdrípịi, ĩmi yíkí drī ma ká! ¹⁴ Sịmónā Pétēró ũlū 'bá ní tã Múngú ní í'dózú ẹsị 'bāzú 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi drīgẹ, ĩri ní 'bá urukọ 'duzú adrizú 'bá ívé ni pi rú rĩ vé tã rá. ¹⁵ Tã 'dīri rụ 'i tã ọtú nẹbị rĩ pi ní sī rĩ be trụ, kínĩ,

¹⁶ “ ‘Tã 'dīri ā vudrī gé, ma Úpí 'i, ma úmvúlésī ĩgō ímú Dāwūdī vé jó árípi gí 'dīri sị gō rá. Ma gō sị vūrā ĩ ní kuú ándrú rú rĩ gé,
ma gō ĩri inga ũzi,

¹⁷ 'bá āngū urukọ'bée agá rĩ pi ā 'bākí rí ẹsị ma ndāzú,
āzini 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku, ẹsị 'bā'bée má drīgẹ rĩ pi ā 'bākí rí ẹsị ma ndāzú,

ma Úpí 'i, á 'yo tã 'dīri nĩ,
má ũpē 'bá 'dī'bée nĩ,'

¹⁸ Má ẹzị tã 'dīri ọtú ịnógósị.

¹⁹ “Má ẹdrípịi má ómvúpịi, lē 'bā 'bākí tã ẹnjịẹnjị 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku lē'bá Múngú rí ẹ'yĩ'bá rĩ pi drīgẹ ku. ²⁰ Lē 'bā sīkí kọkọbị sēé kọpi ní, lūzú kínĩ, lē kọpi ā nyakí ānyāngā ĩ ní sēé ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ pi ní rĩ ku, lē kọpi ā 'bākí ọwụ ku, kọpi ā nyakí ānyāpá ĩ ní umbe

ni pií drǎá drj sī rī ku, āzini kōpi ā nyakí zǎá ā
 āri ku. ²¹ Ā'diātāsīyā tāimbj Mósē vé 'dīri ūlūki
 mužú kūrú Yāhūdī rī pi ní adrizú rī pi agásī,
 Sābātā ālu ālu, rikí tāimbj rī lǎá Yāhūdī rī pi vé
 Jó Múngú ri Zizú rī pi agá.”

*Sīkí kōkōbj sēé 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku Úpi ri
 ę'yj' 'bá gí rī pi ní*

²² Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi 'bá ambugu rī pi be,
 āzini 'bá céré Yēsū ri ę'yj' 'bá gí Yērúsālēmā gá
 rī pi be, ūpēkí 'bá uring' 'bée ĩ āsámvú gé 'dǐgé,
 pēkí kōpi mužú Ānītīyókā gá, kōpi mukí Páulū pi
 be, āzini Bārúnábā sī. 'Bá ĩ ní ūpēé rī pi Yúdā
 ĩ ní zij Bārísábā pi* Sílā be, 'bá ĩrj 'dī' 'bée, kōpi
 drǐkoma kánisā vé ni. ²³ Kōpi sīkí kōkōbj sēé 'bá
 'dī' 'bée drǐgé kǐnī,

'Bā Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi 'bá ambugu rī pi
 be, 'bā ĩmivé ędrǐpi, ĩmi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú
 ku Yēsū ri ę'yj' 'bá gí kūrú Ānītīyókā vé rī agá,
 āngū Sírīyā vé rī agá, āzini āngū Kīlíkiyā vé rī
 agá 'dī' 'bée. 'Bá sēkí ĩmi ní mōdó.

²⁴ 'Bá yǐkí kǐnī, 'bá uring' 'bée ngakí nōósī
 mužú ĩmi ní tā adripi pǐri ku ni ímbá, tā kōpi
 ní ímbá rī sē ĩmi ní āyǐkō kuyé, 'bo 'bá pēkí
 kōpi nī kuyé. ²⁵ Kúru 'bá ní 'bā úmúzú, 'bá
 ā'yǐkí 'bā āsámvú gé sī trj, lē 'bā ūpēkí 'bá
 uring' 'bá āsámvú gé nōgó, 'bā pēkí rí kōpi
 'bá ógúpi Bārúnábā be, āzini Páulū sī, kōpi ā
 mukí rí ĩmi vúgá 'dǐlé. ²⁶ 'Bá ĩ ní ūpēé 'dī' 'bée
 adikí ĩ sēé ĩzāngā nyaá 'bávé Úpi Yēsū Kúrísitō

* **15:22** 15:22 Yúdā ĩ ní zij Bārísábā rī: Yúdā Bārísábā ri ícō adri
 Yōsépā Bārísábā vé ędrǐpi.

vé tâ sî. ²⁷ Kúru 'bâ ri Yúdã pi pẽ muzú Sílã be ïmi vúgá 'dîlé, kôpi ã mukí rí tâ 'bá ní sî 'dîri ùlúú ïmi ní tî sî.

²⁸ Índrí Uleteré rî i'da 'bá ní kîñî, lê 'bâ 'bâkî tâ ẽnjîenjî ïmi drîgé ku. Lê ïmi 'okí 'dîni, ²⁹ lê ïmi nyakí ãnyãngã ï ní sêé ngá ï ní údé múngú rú rî pi ní rî ku, ïmi nyakí zãá ã ãrî ku, ïmi nyakí ãnyãpá ï ní umbe ni píi drãá drî sî rî ku. Lê ïmi 'bâkî õwũ muzú bãdãrú ku. ïmi 'dukí dô tâ 'dî'bée ngaá rá, ïmi ícô adri múké.

Múngú ã adri ïmi be.

³⁰ Pêkí ãgõ 'dî'bée muş Æñitîyókã gá. Kúru kôpi ní 'bá kãnísã vé rî pi zîzú ímúzú vûrã ãlu gé, kôpi ní kôkôbî ï ní sî sêé ï drîgé 'dîri sêzú 'bá 'dã'bée ní. ³¹ 'Bá rî pi kã kôkôbî rî lâá, kôpi adrikí ãyîkõ sî, tâ ï ní sî kôkôbî rî agá rî ímbá kôpi ẽ ẽsî rá. ³² Yúdã pi Sílã be, kôpi nebî, kôpi átákí átángá rî sã be ãco 'bá Yêsũ ri ẽ'yî 'bá gí rî pi ẽ ẽsî ímbázú, kôpi ã adrikí rí ùkpõ ùkpó ïvé ẽ'yîngará agá.

³³ Yúdã pi Sílã be, adrikí caá 'dãlé lókí be mãdã, 'bá Yêsũ ri ẽ'yî 'bá gí rî pi sêkí kôpi ní tãkîri, kôpi ní kúru Yúdã pi pëzú muzú Sílã be kãnísã Yêrúsãlémã vé rî gé vúlé 'bá ándúru ï pẽ 'bá rî pi vúgá 'dãá. ³⁴ 'Bo Sílã áwí ïvé rî adrií Æñitîyókã gá 'dãlé. † ³⁵ 'Bo Pãúlũ pi Bãrúnábã be áwíkí adrií Æñitîyókã gá 'dãlé, kôpi 'bá urukõ kárakarã ni pi be, ímbákí 'bá rî pi, ãzini ùlũkí ú'dúkõ Úpí vé rî 'bá rî pi ní 'dãlé.

† 15:34 15:34 Átángá verẽşî 34 agá 'dîri, búkũ Ezı vé ï ní sî Gîrîkî tî sî drîdrî rî agá 'dãáyo, 'bo gõkí sî búkũ Ezı vé vúlé rî agá rá.

Páúlũ pi Bārúnábã be acokí ì Yūwánì Mārākō vé tã sī

³⁶ Kã muṣú adrií mbãá mãdã ã vùdrị gé, Páúlũ ní 'yozú Bārúnábã ní kīnī, “Lē 'bã gōkí muṣú vùlé kūrú 'bá ní ú'dúkọ múké rī ũlüzú rī pi agá 'dãá, 'bã muṣú rí 'bá Úpí ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ndreé, 'bã muṣú rí nñi dō kọpi ri adri 'dãá íngóni.” ³⁷ Bārúnábã lē Yūwánì ì ní zị Mārākō ri jị muṣú ìndi. ³⁸ 'Bo Páúlũ ã'yī Bārúnábã vé tã 'dīri ãlunani kuyé, ã'diātāsīyã Mārākō ku ì kú Pāmīfiliyã gá 'dãá, nga ẹzị ì be kuyé.

³⁹ Páúlũ pi ní ãgátá gāzú ì ãsámvú gé sī Bārúnábã be, kọpi ní kúru ì acozú. Bārúnábã jị Mārākō ri muṣú 'í vúgá sī ìndi, kọpi ní tuzú kúlúmgbá agá, 'dezú muṣú Sáyípūrāsī gé. ⁴⁰ Páúlũ jị ívé rī Sílã ri muṣú, 'bá ẹ'yī' 'bá gí rī pi kīnī, ẹsị múké Úpí vé rī ã adri kọpi be. ⁴¹ Kúru kọpi ní 'dezú muṣú ãngū Sírīyã vé rī gé, ãzini ãngū Kílíkíyã vé rī gé, kọpi rikí 'bá kánísã vé rī pi ẽ ẹsị ùmíí.

16

Tīmōtéyō ko Páúlũ pi ẽ ìzã Sílã be ẹzị sī

¹ Páúlũ pi Sílã be ngakí muṣú kūrú Dērēbē vé rī gé, kọpi agakí caá kūrú Lēsítúrã vé rī gé. Kọpi cakí muṣú 'bá Yēsũ ã pámvú ũbīpi ni ísú, rú ni Tīmōtéyō 'i, ìrivé ẹndrẹpi Yāhúdžizí, ìri 'bá Yēsũ ri ẹ'yīpi gí ni, 'bo ẹtẹpi ri Gịrịkịgú. ² 'Bá Yēsũ ri ẹ'yī' 'bá gí Lēsítúrã gá 'dālé rī pi Íkónīyōmũ gé rī pi be, rikí cére átá kīnī, Tīmōtéyō ri 'bá múké. ³ Páúlũ lē ìri jị muṣú 'í vúgá sī ìndi, kúru Páúlũ

ní ágélé ni ẽ tị lizú,* ã'diātāsīyā Yāhūdī adri'ba vūrā 'dāri agá rĩ pi nĩkí rá 'yozú kīnĩ, Tīmōtéyō étépì ri Gĩrĩkĩgú. ⁴ Kòpì kà rií ẹcì muzú kūrú rĩ pi agásĩ ālu ālu, kòpì rikí kòkòbì† Yēsũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi ní sī 'bá ambugu Yērúsālēmā vé rĩ pi be rĩ lāá 'bá rĩ pi ní, lē kòpì ã 'dukí tã ni ngaánga. ⁵ 'Bá kānísā vé rĩ pi vé ẹ'yīngará gō ícá ũkpó ũkpó. Ụ'dú ālu ālu, 'bá ẹ'yī' 'bá gí rĩ pi vé kālāfe gō rií vaá muzú drīgélé.

Páulũ ndre ịndrĩlĩkĩ Mākēdōnĩyāgú vé ni urobí agá

⁶ Páulũ pi ní ẹlizú muzú 'í ọgũpìjì Sílā pi be āngũ Pūrũgĩyā vé rĩ agásĩ, āzini āngũ Gālātĩyā vé rĩ agásĩ. Sā 'dāri gé, Índrĩ Uletere rĩ ā'yī ku kòpì ní muzú tị sēzú āngũ Ẹzĩyā vé rĩ gé 'dālé. ⁷ Kòpì kà mujì caá ịnyinānā āngũ Mēzĩyā vé rĩ gé, kòpì lēkí kōdō mujì Bītūnĩyā gá, 'bo Índrĩ Uletere Yēsũ vé rĩ ā'yī kòpì ní muzú kuyé. ⁸ Kúru kòpì ní ẹlizú muzú āngũ Mēzĩyā vé rĩ agásĩ, kòpì ní cazú kūrú Tūrówā vé rĩ gé.

⁹ Ịnĩnā 'dāri sī, tã āzi i'da 'i Páulũ ní ịndrĩlĩkĩ agá. Páulũ ndre ágó āzi Mākēdōnĩyāgú tu pá, ịri ri 'i mā drĩ ịrĩ sī, ágó rĩ ní 'yozú Páulũ ní kīnĩ, “Lē mĩ ímụ Mākēdōnĩyā gá nōó 'bā ịzā koó.” ¹⁰ Páulũ kã tã 'i i'daapi ịndrĩlĩkĩ agá rĩ ndree, koro 'bá

* **16:3** 16:3 Ágélé ẽ tị lĩngará: Páulũ lị Tīmōtéyō ã ágélé ẽ tị, ã'diātāsīyā Tīmōtéyō vé ẹndrẹpì Yāhūdī, 'bo ịrívé étépì Gĩrĩkĩ. Gĩrĩkĩ rĩ pi lĩkí ịvé anjì āgō rĩ pi vé ágélé ẽ tị ku. 'Bá rĩ vé ẹndrẹpì dō Yāhūdī, Yāhūdī rĩ pi ịri ā'yī adri Yāhūdī rú. Sēzú Páulũ ní Tīmōtéyō ã ágélé ẽ tị lizú ānĩ, Yāhūdī rĩ pi ã ā'yĩkí rí ịri adri 'bá ị vé ni. † **16:4** 16:4 Kòkòbì: 'Í lā kòkòbì 'dĩri búkú Ẹzì vé rĩ agá, Ẹzì 15:23-29.

ní 'bâ útúzá 'dezú mụzú Mākēdōnīyā gá. 'Bá nīkí áamá rá 'yozú kīnī, Múngú zị 'bâ mụy ụ 'dụkọ múké rī ūlūú kọpi ní 'dālé.

Lúđiyā újā ẹsị

¹¹ 'Bá ní ngazú Tūrówā gá 'dāgá, 'bá fíkí kúlúmgbá agá, 'bá ní mụzú pịrị Sāmōtērésī gé 'dālé, ká mụy caá drị 'dīni, 'bá ní cazú Nēyāpólīsī gé. ¹² 'Bá ní ngazú vūrā 'dāri gé sī, 'bá ní cazú Pīlípoyī gé. Kūrú 'dāri 'bá Rómā vé rī pi rụkí nī, kūrú rī ndē kūrú Mākēdōnīyā agá 'dālé rī pi rá. 'Bá adrikí 'dālé ụ 'dụ be kárakará.

¹³ Ụ 'dụ Sābātā vé rī gé, 'bá ní fūzú mụzú kūrú rī vé kẹtị gé sī āmvé 'dāá, 'bá ní 'dezú mụzú yī tị gé 'dālé, 'bá mụkí rí vūrā Múngú ri zizú ni ịsụ bēnī. 'Bá ní úrízú vūgá, 'bá ní átázú ūkú ĩ úmú 'bá kú 'dālé rī pi be. ¹⁴ Ūkú āzi kọpi āsámvú gé 'dāá, rụ ni Lúđiyā 'i, íbí ímụ kūrú Tāyītīrā vé rī gélésīla, ĩri 'bá riipi bōngó ndrōlūndrōlū ni ụziipi ni, āzini 'bá riipi Múngú ri ĩnjīpi ni. Múngú vé tā fi ẹsị ni gé, sē ẹ'yī tā Páulū ní átá rī rá. ¹⁵ Sēkí ĩri ní bātízīmū ĩrivé 'bá 'bẹtị āsámvú gé rī pi be, ĩri ní 'bâ zizú, 'bâ mụkí ívé āngá. ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi ā'yīkí dō 'yozú kīnī má ẹ'yī Úpí ri gí, 'bá mụkí ĩmi be adrii mávé āngá." Si 'bá vūgá sī, 'bá mụkí ĩrivé āngá 'dālé rá.

'Yīkí Páulū pi Sílā be jó āngū ū'yīzú rī agá

¹⁶ Ụ 'dụ ālu 'bá‡ ká rií mụy vūrā Múngú ri zizú rī gé 'dāá, 'bá ịsúkí mvá ūkú tųgērī rú índrī ũnjí ní fií drị ni gé ni, ĩri ri tā ímụ 'bá ĩ nga 'bá drīdrī

‡ 16:16 16:16 Tāffí 'bâ 'điri, Lúkā pi Páulū pi be trụ.

'dîlê rî pi ûlû. Mvâ ûkú rî ri mûfêngã ïsú sê ívé ambugu rî pi ní ambamba tâ ïri ní rîí ûlûú rî sî.
 17 Mvâ ûkú 'dîri 'de muzú 'bâ vûdrî gé sî Páulû pi be, ri útré muzú, “Ăgõ 'dî'bée âtî'bán Múngú ãmbúgú 'bá drîgé céré rî vé ni, kôpi ímúkí ïmi ní létî pangará vé rî ûlûú.”

18 Mvâ ûkú rî 'o tâ 'dîri 'dîni ú'dujú be kárakarâ. Tâ 'dîri sê Páulû ní ïzãngã, ïri ní 'i újázú 'yozú índrí ûnjí rî ní kîñî, “Yêsû Kúrísítõ ã rú sî, índrí ûnjí 'dîri, 'í fû mvâ ûkú 'dîri drîgé sî ãmvé.” Koro índrí ûnjí rî ní fûzú mvâ ûkú rî drîgé sî.

19 Mvâ ûkú túgêrî rú rî vé ambugu rî pi kê nîî áamá 'yozú kîñî, létî âzi ï ní gõzú mûfêngã ïsúzú ni 'dãáyo, kôpi ní Páulû pi ruzú Sílã be, sezú muzú vûrã ï ní tâ lîzú rî gé, kôpi ã tukí rí pá 'bá tâ lî'bá rî pi êndrêti gé. 20 Kôpi kê Páulû pi sêé pá tuú 'bá tâ lî'bá rî pi êndrêti gé, kôpi ní 'yozú kîñî, “Ăgõ 'dî'bée Yãhúdî, kôpi ri 'bá 'bávê kûrú agá rî pi ê drî iza. 21 Kôpi ri mêrê 'bá ní lée ku ni vé tâ ímbá 'bá ní, 'bâ 'bá Rómã vé rî pi, 'bã ã'yîkí rí tâ ni, dôku 'bã 'dukí rí tâ ni ngaá.”

22 'Bá bîtrîká rî pi ní ï úmúzú Páulû pi fuzú Sílã be, 'bá tâ lî'bá rî pi ní tâimbî sêzú, ã úsîkí kôpivé bõngó rá, ã ûgbãkí kôpi. 23 Kôpi kê Páulû pi ûgbãã ûnjí ûnjí, ï ní kôpi jîzú 'bezú jó ãngû ù'yîzú rî agá, ï ní lûzú 'bá ãngû ùtêépi rî ní, lê ã ùtê kôpi múké múké, kôpi ã ápákí rí ku. 24 Ágó ãngû ùtêépi rî 'du tâ rî ngaá sî ï ní lûú 'í ní rî tîñî, jî kôpi suú jó ãngû ù'yîzú rî agá ágágá 'dãá, úmbé kôpi ã pá ãkpãá pêtî rú'bá gá.

25 Kã muú adrii ïñî ágágá, Páulû pi Sílã be rikí Múngú ri zîî, ãzini kôpi rikí úngó ngoó Múngú

ni, 'ba uruko i ni u'yii ri pi riki ta kôpive ri yi.
²⁶ Koro dîngidîngi ni ângũ ayazú ũkpõ be, jó ângũ ũ'yîzú ri aya 'i dîngidîngi, jó ângũ ũ'yîzú ri vé kêtî ũzîki i céré kú mgbõ, ímvê i ni 'ba ri pi ũ'yîzú ri pi ucekî i céré! ²⁷ Ágó riipi jó ângũ ũ'yîzú ri ütēepi ri kâ muú aruú ú'dú gélésî, ísú kêtî jó ângũ ũ'yîzú ri vé ri pi ũzîki i céré kú mgbõ, ïri ní ívé ìlî ãco ri í'dúzú lēzú 'i 'dizú drázú 'dîsî rá, ã'diātāsīyā ũsū déna 'ba i ni ũ'yîi ri pi ápákî céré gí. ²⁸ Páulū ní trezú kîni, "Lê mi 'di mi dráa ku! 'Bâ céré anigé."

²⁹ Ágó riipi jó ângũ ũ'yîzú ri ütēepi ri ní âci zizú, ïri ni njuzú fizú jó agá 'dāá, mužú í'dézú Páulū pi ɛndretî gé Sílā be, ru'ba ni yā kpîríkpîrí.
³⁰ Ágó ri ní Páulū pi íjîzú ífûzú âmve, ïri ní kôpi zizú kîni, "Îmi mávé ambugu ri pi, mâ 'o ã'di, mâ ísú rí pangará ânî?"

³¹ Kôpi ní újázú ïri ní kîni, "Mí ẽ'yî Úpí Yēsū ri, mi pangará ísú rá, āzini mívé 'ba 'bêtî āsámvú gé ri pi pangará ísú rá." ³² Kuru kôpi ní ú'dúkó Úpí vé ri ũlüzú ágó ri ní, āzini 'ba céré ïrive 'bêtî āsámvú gé ri pi ní. ³³ Inîjá 'dāri gé, ágó jó ângũ ũ'yîzú ri ütēepi ri ní kôpi jizú mužú vūrā āzi gé, ïri ní kôpive āzó ẽ mî ũjîzú. Koro i ni ágó ri ní bātîzimū sēzú ïrive 'ba 'bêtî āsámvú gé ri pi be céré. ³⁴ Ágó ri ní Páulū pi jizú mužú Sílā be ívé āngá 'dāá, ïri ní ānyāngā sēzú nyazú kôpi ní. Ágó ri ívé 'ba 'bêtî āsámvú gé ri pi be céré adrikî āyîkō sî, ã'diātāsīyā i ní Mungú ri ẽ'yîi gí ri sî.

³⁵ Kā muú adrii drū 'dîni ũ'bútiŋá ri sî, 'ba tā li'ba ri pi ní ũgalaku ri pi pēzú mužú ágó jó ângũ

ũ'yīzú rī ūtēēpi rī vúgá 'dāá, kōpi ní tǎimbị sēzú kínī, ágó rī ã ọyụ Páülū pi Sílā be mụyú 'dīisī rá. ³⁶ Ágó jó āngū ū'yīzú rī ūtēēpi rī ní 'yozú Páülū pi ní kīnī, “Bá tǎ lị'ba rī pi sēkí tǎimbị kínī, lē ã ọyụkí ĩmi Sílā be mụyú 'dīisī rá. ĩmi ícọ mụ rá. ĩmi mụkí tǎ be kírí.”

³⁷ 'Bo Páülū ní 'yozú ũgalaku rī pi ní kīnī, “Bá adrikí dō 'bá Rómā vé niŠ drāāāsīyā, kōpi ũgbākí 'bá gúnýá agá, kōpi 'bekí 'bá jó āngū ū'yīzú rī agá, ịsụ lịkí drī 'bávé tǎ kuyé.* Nóni kōpi lēkí 'bá pēé mụzú āmvé kírí, 'bá āzi ã nị nyo tǎ ni ku? Adri 'dīni ku! Lē kōpi ē ímụkí 'bá ọyụyú fūú nōósī nī.”

³⁸ ũgalaku rī pi ní tǎ 'dīri jizú ũlūzú 'bá tǎ lị'ba rī pi ní. 'Bá tǎ lị'ba rī pi kǎ yị kínī, Páülū pi Sílā be 'bá Rómā vé ni pi, sē kōpi ní ụrī. ³⁹ Kōpi ní ímụzú trūngará zizú Páülū pi ẹndrẹtị gé. Kúru kōpi ní Páülū pi jizú fūzú jó āngū ū'yīzú rī agásī āmvé, kōpi mǎzú kínī, lē kōpi ã fūkí kūrú rī agásī rá. ⁴⁰ Páülū pi Sílā be kǎ ifūú jó āngū ū'yīzú rī agásī, kōpi ní 'dezú mụzú Lúđiyā vé āngá, kōpi ịsụkí 'bá Yēsū ri ẹ'yī'ba gí rī pi ịrivé āngá 'dāá, kōpi ní 'bá Yēsū ri ẹ'yī'ba gí 'dī'bée ē ẹsị ímbázú. Kōpi ní kúru 'dezú mụzú.

17

§ 16:37 16:37 'Bá Rómā vé rī pi: Lókí Yēsū vé rī gé, 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī rụ 'bá rī pi āngū āndiāndí gé sī. 'Bá 'dī'bée āsámú gé, 'bá Rómā vé rī pi mādā, 'bāgú āmbúgú rī kōpi ūtē mụké, ā'diātāsīyā kōpi 'bá ívé ni. * 16:37 16:37 Tǎimbị Rómā vé rī ã'yī ku ĩ ní 'bá Rómā vé rī gbázú ịsụzú lịkí drī ịrivé tǎ kuyé.

Páülũ vé tị sēngará Tēsālōníkē gá rĩ

¹ Páülũ pi ní ẹlizú mužú Sílā be kūrú Āmífipólīsī vé rĩ agásī, āzini kūrú Āpōlōniyā vé rĩ agásī, kōpi ní cazú Tēsālōníkē gá. Yāhúdī rĩ pi vé Jó Múngú ri Zizú rĩ kūrú agá 'dāá anigé. ² Páülũ ní fizú Jó Múngú ri Zizú rĩ agá 'dāá, sũ ĩri ní rií 'oó nǐĩ rĩ tịni. Sābātā na, ri tā Búkū Múngú vé rĩ agá rĩ ũlũú 'bá rĩ pi ní. ³ Rì tā Kúrísitō ní ịzāngā nyazú, āzini ĩri ní ینگázú gōó idri rú drāngará gálésī rĩ vé tā ũlũú kīnī, “Yēsũ má ní rií ĩrivé tā ũlũú nōri, ĩri Māsíyā.” ⁴ Tā Páülũ ní átá rĩ, 'bá ụrụkọ kōpi āsámvú gé 'dǐgé ẹ'yǐkí rá, kōpi gōkí Páülũ pi ā pámvú ũbǐí Sílā be. Gíríkí kárakará Múngú ri ịnjǐ 'bá ịnjǐnjǐ rĩ pi, ũkú ambugu ĩ ní ịnjǐ ịnjǐ kūrú rĩ agá rĩ pi be, kōpi újákí ẹsị Yēsũ ri ẹ'yǐzú rá.

⁵ 'Bo tā 'dĩri 'de ambugu Yāhúdī rĩ pi vé rĩ pi ẹ ẹsị agá ũnjí. Kúru kōpi ní 'bá jōkōnǐ agá tā be ũnjí rĩ pi úmúzú, kōpi ní 'bá rĩ pi ịcǐcǐkǐzú tā ũnjí sǐ, 'bá rĩ pi ní rizú útrézú wǐnyá kūrú rĩ agásī. Kōpi ní njuzú mužú Páülũ pi ndāzú Sílā be Yāsónā vé āngá 'dāá, ĩ ịjǐkí rí kōpi ímúzú 'bá bǐtríká rĩ pi āsámvú gé nōó. ⁶ 'Bo kōpi ká caá 'bá 'dǐ'bée ịsú 'dālé kuyé, kōpi ní Yāsónā pi ruzú 'bá ụrụkọ'bée Yēsũ ri ẹ'yǐ 'bá gí rĩ pi be, ịjǐzú ũgalaku kūrú agá 'dālé rĩ pi ẹndrẹtị gé, kōpi ní útrézú ụ'dúkọ be ụrụ 'dāá kīnī, “Āgō 'bá rĩ pi ẹ drǐ iza 'bá vũ drǐgé sǐ céré rĩ pi, nóni kōpi ịcákí kpá kuú nō, ⁷ Yāsónā ẹ'yǐ kōpi ívé āngá. Kōpi ārěvú céré

n̄ókí tǎimbí 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī* ní ǔtǐí rī rá, k̄opi k̄inī, 'bāgú āzi anigé, rú ni Yēsū 'i." 8 Ūgalaku rī pi 'bá b̄itríká rī pi be, k̄opi k̄a tā 'd̄iri yī, k̄opi ē ési ve rá. 9 Kuru ūgalaku rī pi lēkí Yāsónā pi 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi be, k̄opi ā sēkí m̄ufēngā ī dr̄i jezú ānī, ī oyukí rí k̄opi m̄uzú.

Páulū pi mukí Sílā be Bēréyā gá

10 Āngū rī k̄a n̄i, 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ní Páulū pi p̄ezú m̄uzú Sílā be Bēréyā gá. K̄opi k̄a caá 'd̄alé, k̄opi ní fizú Yāhūdī rī pi vé Jó Mungú ri Zizú rī agá 'd̄āá. 11 'Bá Bēréyā vé rī pi muké, ndē 'bá Tēsālōnikē vé rī pi rá, ā'diātāsīyā k̄opi 'bākí úvá rizú ú'dúkó muké Páulū ní ūlūú rī yizú. Ụ'dú ālu ālu, k̄opi rikí tā ī ní sī Búkū Mungú vé rī agá rī lāá, k̄opi lēkí n̄i dō tā Páulū ní átá rī tā áda. 12 Yāhūdī kárakarā ẹ'yīkí Yēsū ri rá, āzini ūkú ambugu Ḡiríkī vé ī ní ịnjī ịnjī rī pi agō Ḡiríkī vé rī pi be, k̄opi ẹ'yīkí Yēsū ri rá.

13 Yāhūdī Tēsālōnikē gá rī pi k̄a yī k̄inī, Páulū ri t̄i Mungú vé rī sēé Bēréyā gá 'd̄alé, k̄opi ní kpá 'dezú m̄uzú 'd̄alé 'bá b̄itríká rī pi ịc̄ic̄ik̄izú, k̄opi ā 'okí rí Páulū pi ūnjí. 14 Koro 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ní Páulū ri p̄ezú m̄uzú yī t̄i gé 'd̄āá, 'bo Sílā pi Tīmōtéyō be áwíkí adrií Bēréyā gá 'd̄āá. 15 'Bá Páulū ri j̄i' 'bá rī pi j̄kí Páulū ri caá Ātēnesí gé, Páulū ní ezizú k̄opi ní k̄inī, lē k̄opi ā újákí ī

* 17:7 17:7 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: Īri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndiāndí rī pi agá rī pi dr̄igé, āngū Yūdáyā vé rī dr̄igé, āngū Gālíláyā vé rī dr̄igé, āzini āngū Yāhūdī rī pi vé rī dr̄igé. 'Bá Rómā vé rī pi ivé 'bāgú āmbúgú rī z̄i ivé t̄i sī Kāyísará.

mụ́ ǎ lúú Sílǎ pi ní Tĩmõtéyõ be, kòpi ẽ ímụ́kí 'í vùgá sǐ mbèlè.

Páũlũ sè tị Múngú vé rĩ Ātēnēsĩ gé

¹⁶ Páũlũ kǎ rií Sílǎ pi ùtēé Tĩmõtéyõ be Ātēnēsĩ gé 'dǎlé, ẹsị ní ịsù ịzǎngǎ, ịri ní ngá ị ní údé múngú rú rĩ pi ndree kùrú agá 'dǎá kárakarǎ rĩ sǐ. ¹⁷ Ịri ní fizú Jó Múngú ri Zizú rĩ agá 'dǎá, rizú átázú Yǎhúđị rĩ pi ní, ǎzini 'bá adri' 'bá Yǎhúđị rú ku Múngú ri ịnjị' 'bá rĩ pi ní. Ụ'dú ǎlu ǎlu ri kpá átá 'bá jòkọ̀nị agá 'dǎlé rĩ pi ní.

¹⁸ Ngúlúmũ tǎ nị' 'bá ambamba ị ní zịị Ẹpĩkúrìyǎ, ǎzini ị ní zịị Sítóyĩkĩ ri' 'bá ǎngũ ímbá' 'bá rĩ pi í'dókí rií ǎgátá gǎá Páũlũ be.

Ụrụkọ' 'bée rikí 'yoó kínĩ, "Tǎ ágó 'dĩri ní rií átá ífífí ǎkó 'dĩri ǎ'di?"

Ụrụkọ' 'bée kínĩ, "Índrészú ịri ri tǎ Múngú túngú 'bá ụrụkọ' 'bée vé ni ǎ tǎ átá." Kòpi átákí 'dĩni, ǎ'diātāsìyǎ Páũlũ ri ụ'dúkọ̀ múké Yēsũ vé rĩ ùlũú, ǎzini ri Yēsũ vé íngángarǎ gǔó ịdri rú rĩ vé tǎ ùlũú.

¹⁹ Kúru kòpi ní Páũlũ ri jizú mụzú pá tuzú 'bá ị úmú' 'bá tǎ lị' 'bá ị ní zịị Ārēpágõ rĩ pi ẹndrẹtị gé, kòpi ní 'yozú ịri ní kínĩ, "Lè mĩ ùlũ 'bá ní tǎ ú'dí mí ní rií ímbá 'dĩri, ịri tǎ ngóni ni? ²⁰ Tǎ mí ní rií átá 'dĩri, ọ' 'bá bị gé nǔó ù'dũ be túngú, 'bá úvǎ be lészú tǎ 'dĩri nịzú."

²¹ ('Bá Ātēnēsĩ vé rĩ pi jǎkǎ ímụ' 'bá adri' 'bá 'dǎlé rĩ pi be, kòpi rikí átá tǎ ị ní ímbá ú'dí 'dĩri vé tǎ sǐ, kòpi rikí bị 'bǎá tǎ rĩ yizú ǎní.)

²² Kúru Páũlũ ní ngazú pá tuzú 'bá ị úmú' 'bá ị ní zịị Ārēpágõ rĩ pi ẹndrẹtị gé, ịri ní 'yozú kínĩ,

“Îmi 'bá Ātēnésī vé 'dī'bée, á ndre îmi 'bākí éşî céré rizú múngú rī pi ññjízú. ²³ Ā'diātāsīyā má kā ríí ẹcị kūrú ìmivé rī agásī, á ndre ngá îmi ní ríí ññjī múngú rú rī pi kárákará, á ndre vūrā rōbōñō zāzú rī vé ālu, sīkí rú'bá ni gé, MÚNGÚ Ī NÍ NĪ KUYÉ NI NÍ. Múngú îmi ní ríí ññjī, îmi ní nñj kuyé 'dīri, á lē îmi ní tã ni ũlūú. ²⁴ Múngú vū gbiípi, āzini ngá vū drīgé rī pi gbiípi céré rī, ïri Úpí 'bū pi ruṣpí vū be rī. Múngú adri jó bá áda ní sị rī agá ku. ²⁵ 'Bá āzi ícópí ïri ē ïzā koópi tã āzi sī 'dāáyo, tã āzi ïri ní lēé 'bá āzi vúgá ni 'dāáyo. ïri ri 'bá ní ídri sē nī, ẹvīvī sē nī, āzini ïri ri 'bá ní ngá rī pi ārēvú sē céré nī. ²⁶ 'Bá Múngú ní gbií vū drīgé nōgó rī pi, kōpivé úri íbí ïfūú 'bá ālu rú'bá gá, kōpivé úyú ā ayí rí vū drīgé sī céré. Ūtī sá kōpi ní adrizú rī, āzini vūrā kōpi ní adrizú rī kú ñnógósí gí.

²⁷ “Múngú 'o tã 'dīri 'díní, 'bá rī pi ā ndākí rí 'i, 'bá rī pi ā rikí rí āngū rī ómvú mužú drí sī, kōpi ē ísúkí rí 'i āní. 'Bo Múngú vū 'bā ālu ālu rú'bá gá sī rará rú kuyé. ²⁸ “Bá ní adrií ïri agá rī sī, ïri ri 'bá ní ũkpō sē adrizú ídri rú, ẹcị tuzú, āzini 'bá ní adrizú anigé āní.’ Úngó îmi ní sīí rī pi urukọ agá, lū 'bá ní kīnī, “Bā anji ïrivé ni.’

²⁹ “Sū 'bá ní adrií anji Múngú vé ni rī tịni, lē 'bā rikí ũsū 'yozú kīnī, Múngú ri ngá ĩ ní údé dábū sī, aya ógú'bá ógúğgū nì pi sī, dōku írā sī ni 'díní ku, Múngú adri ngá ĩ ní údé drí sī ni ku. ³⁰ Ūtú 'bá ní drī tã nīzú kuyé rī gé, Múngú ũsū 'bá drīgé ũnjí kuyé. 'Bo nóni Múngú lē 'bá rī pi ārēvú céré āngū rī pi agásī ā újákí éşí. ³¹ Múngú

útú ụ'dụ 'í ní lēzú 'bá rĩ pi vé tã lizú piri vũ drĩgé nōgó rĩ gí, ìri Yēsũ ri ìpē ìmụ 'bá rĩ pi vé tã lì nĩ. Múngú ì'da 'bá ní tã 'dĩri lüzú kìnĩ, ìri tã áda, ìri ní Yēsũ ri ingáá gōó ìdri rú drāngárá gálésìla rá rĩ sī.”

³² 'Bá rĩ pi kã tã Páũlũ ní 'yoó, Yēsũ drã, íngá gōó ìdri rú drāngárá gálésìla rá 'dĩri yị, 'bá urụkọ'bée rikí gụy ãní gụy, 'bo urụkọ'bée kìnĩ, “Lē mĩ ùlũ tã 'dĩri dī, 'bá lēkí yị.” ³³ Páũlũ ní ngazú füzú 'bá ì ní zị ãrēpágō rĩ pi ãsámvú gé sī. ³⁴ 'Bá rĩ pi ã urụkọ újákí éşì Úpí ri ẽ'yìzú rá, kōpi újákí ì ícá 'bá Páũlũ ã pámvú ùbĩ'bá ni pi. Kōpi ãsámvú gé 'dãá, 'bá rĩ ãlu ni Dīyōnīsīyō 'i, Dīyōnīsīyō ri 'bá ì úmú'bá ì ní zị ãrēpágō rĩ pi vé ógụpị, 'bá rĩ ãzi ùkú ì ní zị Dãmá rĩ 'i, 'bá urụkọ'bée be.

18

Páũlũ sē tị Múngú vé rĩ Kōrínítō gá

¹ Kúru Páũlũ ní ngazú füzú kūrú Ātēnēsī vé rĩ agásī, ìri ní 'dezú mụzú Kōrínítō gá. ² Páũlũ ca mụy Yāhūdīgú ãzi ìşú 'dālé, rú ni Ákúwílã 'i, tìkí ìri āngū Pónītō vé rĩ agá, kōpi ìmụkí drī ùkú ni Pīrīsílã be ú'dí rú Ītálīyã gélésìla, ã'diātāsīyã 'bāgú Kālāwūdīyō sē tãimbị 'bá Yāhūdī vé rĩ pi ní kìnĩ, lē kōpi ārēvú céré ã fūkí Rómã agásí rá. Páũlũ mụ kōpi ndreé, ³ ìşú kōpivé ẹzị rizú māsámã údézú ni, sū Páũlũ ní rii māsámã údé rĩ tịni. Kúru Páũlũ ri adrii kōpi be trú, kōpi úmúkí ì rii ẹzị rĩ ngaá trú. ⁴ Sābátã ãlu ãlu, Páũlũ ri 'bá

rî pi ímbá Jó Múngú ri Zizú rî agá 'dǎá, ri Yāhúđĩ rî pi úbé Ğirĩkĩ rî pi be, kôpi ẽ ẽ'yĩkĩ rí Yēsũ ri.

⁵ Sílā pi kâ ímụ Tímōtáyō be āngũ Mākēdōniyā vé rî gé 'dǎásĩ, kôpi kâ ícá Kōrínitō gá nōlé, Páũlũ 'bǎ ẽsĩ rizú tị Múngú vé rî sēzú sǎ céré, ri ũlũ Yāhúđĩ rî pi ní kĩnĩ, Yēsũ ri Kúrísitō. ⁶ 'Bo Yāhúđĩ rî pi oṣukĩ tị Páũlũ ní sēé 'dĩri rá, kôpi u'dakĩ Páũlũ ri rá. Páũlũ ní fúrúndĩ ìvé bōngó ru'ba gá rî yazú, lǔzú kǐnĩ, 'í gǎ kôpi sĩ. Īri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Īmivé ārí ā ngo ĩmi drĩgé! Ícókĩ mâ rú zịĩ ānĩ ku! Í'dózú āndrũ sĩ mužú drĩdrĩ, ma 'de muž adri 'bá adri'ba Yāhúđĩ rú ku rî pi ǎsámvú gé.”

⁷ Páũlũ ní fūzú Jó Múngú ri zizú rî agásĩ, ĩri ní mužú fizú Tịtōsĩ Yūsītō* riipi Múngú ri ĩnjĩpi rî vé jó agá. ⁸ Kūrísipō ĩ ní 'bǎá drĩkoma rú Jó Múngú ri Zizú rî ütēepi rî pi ívé 'bá 'bẹtị ǎsámvú gé rî pi be, ẽ'yĩkĩ Úpĩ ri rá. 'Bá kárakarǎ Kōrínitō gá 'dǎlé rî pi yĩkĩ tị Páũlũ ní sēé rî, kôpi ẽ'yĩkĩ Úpĩ ri rá, sēkĩ kôpi ní bǎtízĩmũ rá.

⁹ Īnĩnǎ āzi sĩ, Úpĩ Yēsũ ní átázú Páũlũ ní urobĩ agá kĩnĩ, “Mĩ 'o ỳrĩ sĩ ku, 'í sē tị Múngú vé rî mužú, lē mĩ újĩ kǐri ku. ¹⁰ Ma mi ütē rá, 'bá āzi ícó mi 'oó ũnjĩ ālunǎni ku, ā'diātāsĩyǎ 'bá mávé ni pi kárakarǎ anigé kūrú nōri agá.” ¹¹ Páũlũ adri caá Kōrínitō agá 'dǎá ílí ālu ẹlĩ sĩ, ri ỳ'dúkó Múngú vé rî ímbá 'bá rî pi ní.

¹² Lókĩ Gálĩyō ní adrizú gávǎnǎ rú āngũ Ākáyǎ† vé rî agá rî gé, Yāhúđĩ rî pi ǎ ụrukọ úmúkĩ ĩ Páũlũ

* **18:7** 18:7 Tịtō: Tịtō adri Yāhúđĩ ku. † **18:12** 18:12 Ākáyǎ: Kūrú Kōrínitō vé rî āngũ Ākáyǎ vé rî agá.

ri ruú, kôpi jikí ìri pá tuú gávānā ẹnḍeṭi gé, ã lì rí ìrivé tā. ¹³ Kôpi ní 'yozú kìnī, “Ágó nōri ri 'bá rī pi ē drī úcī, kôpi ē ìnjīkí rí Múngú ri sū 'bávé tāimbī ní lée rī tīnī ku.”

¹⁴ Páũlũ kã lée kōdō átá, Gálĩyō ní 'yozú Yãhũḍĩ rī pi ní kīnī, “Ìmi Yãhũḍĩ 'dĩ'bée, tā ìmi ní Páũlũ ri tōzú rī, ìdĩ té dō ãlĩ, ãzini 'o dō tā ùnjĩ, ma té ícọ ìmivé tā yì rá. ¹⁵ 'Bo tā rī ní adrii átángá Páũlũ ní átá rī vé tā, rú vé tā, ãzini ìmivé tāimbī vé tā rī sī, lē ìmi útúkí ìmi ãsámvú gé sī útútũ, átángá 'dĩ'bée sī, á lì tā ãní Páũlũ drīgέ ku.” ¹⁶ Kúru ìri ní kôpi drozú füzú jó tā lizú rī agásĩ ãmvé. ¹⁷ Kôpi ní Sōsīténĩ adriipi drīkoma rú Jó Múngú ri Zizú rī agá rī ruú, kôpi ní rizú ìri füzú jó tā lizú rī ẹnḍeṭi gé 'dīgέ. 'Bo tā ni fi Gálĩyō agá 'dãá ãlujani kuyé.

Páũlũ újá 'i gōō ãnītĩyókã gá ãngũ Sírĩyã vé rī agá

¹⁸ Vúdrĩ ni gé, Páũlũ gō adrii Kōrínitō gá 'dālé ú'dú kárakará. Ìri ní kúru 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'ba gí rī pi kuzú, ìri ní tuzú kúlúmgbá agá, ìri ní 'dezú mužú ãngũ Sírĩyã vé rī gé, Pīrīsílã pi Ákúwílã be, kôpi 'dekí mužú Páũlũ pi be trú. Kôpi ní drī mužú kuyé rī gé, Páũlũ sē 'i drī'bí rēé rá, sē rēé Kēnīkūrĩyã gá 'dãá, ã'diātāsĩyã ìri ní ùyō sōó Múngú ẹnḍeṭi gé gí rī sī. ¹⁹ Kôpi kã mužú caá Ēfésō gá 'dãá, Páũlũ ní Pīrīsílã pi kuzú Ákúwílã be, ìri ní 'dezú fizú Jó Múngú ri Zizú rī agá 'dãá ọ'dúkùlẹgúsĩ, kôpi ní í'dózú átázú Yãhũḍĩ rī pi be. ²⁰ Yãhũḍĩ rī pi mākí kōdō ìri kìnī, ã adri caá ì be lókí be ãco, 'bo Páũlũ ã'yĩ kuyé. ²¹ Páũlũ kã

lëé 'deé muụ, ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Múngú lë dō rá, ma ìgō ìmi vùgá nōó rá.” Kúru ìri ní tuzú kúlúmgbá agá Ēfésō gá 'dāgá, ìri ní 'dezú muzú. ²² Páulū ká muụ caá kūrú Sīzérīyā vé rī gé, ìri ní ísízú vùgá, ìri ní 'dezú muzú 'bá Yēsū ri ẹ'yī' bá gí Yērúsālémā gá 'dālé rī pi ẹzizú. Kúru ìri ní agazú muzú kūrú Ānītīyókā‡ vé rī gé 'dāá.

²³ Páulū adri Ānītīyókā gá 'dāá ú' dū kárakará. Vúdrī ni gé, ìri ní 'dezú muzú āngū Gālātīyā vé rī gé, āzini Pūrūgīyā vé rī gé, ri ẹcī 'bá Yēsū ri ẹ'yī' bá gí rī pi úndré āngū 'dī' bée agásī, ri 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi ẹ ẹsī ímbá, kòpi ā adrikí rí ūkpó ūkpó ìvé ẹ'yīngará agá.

²⁴ Yāhūdīgú āzi rú ni Āpólō 'i, tīkí ìri Ālēkīzāndāriyā gá, ìri ní ícázú Ēfésō gá. Ímbákí ìri Búkū Múngú vé rī sī, nī tā ni ambamba.

²⁵ Ímbákí ìri ní tā Úpí Yēsū vé rī rá, ānī sē ri tā Yēsū vé rī ímbá 'bá rī pi ní úvá sī, ímbá tā rī múké múké. 'Bo bātízīmū 'yéṅá ìri ní nī rí rá rī, ìri bātízīmū Yūwánī ní sēé rī. ²⁶ Āpólō ní í' dózú tị Múngú vé rī sēzú ūrī ākó Jó Múngú ri Zizú rī agá 'dāá. Pīrīsílā pi Ákúwílā be ká tị ìri ní sēé 'dīri yī, kòpi ní ìri zizú muzú ìvé āngá, kòpi ní tā Múngú vé rī vé ífífí ūlūzú ìri ní múké múké.

²⁷ Āpólō ká lëé 'deé muụ āngū Ākáyā vé rī gé 'dāá, 'bá Yēsū ri ẹ'yī' bá gí Ēfésō gá rī pi ímbákí ìri ẹ ẹsī, kòpi sīkí kòkòbī sēé 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá Ākáyā gá 'dālé rī pi ní kīnī, lë kòpi ẹ ẹ'yīkí Āpólō ri múké. Āpólō vé cangará 'dālé rī ko 'bá

‡ 18:22 18:22 Kūrú Ānītīyókā: Kūrú Ānītīyókā 'dīri āngū Sírīyā vé rī agá.

Yésũ ri ẹ'yĩ'ba ẹsị múké Múngú vé rĩ sĩ rĩ pi ẽ
 ịzā ambamba. ²⁸ Ẹpólō í'dó rií āgátá gāá Yāhúđị
 rĩ pi be ụkpō sī gúnyá agá, ri tā Búkū Múngú
 vé rĩ agá rĩ ụlūú kọpi ní, lūzú 'yozú kínĩ, Yésũ ri
 Kúrísítō.

19

Ezị Páũlũ ní ngaa Ẹfésō gá rĩ

¹ Ẹpólō ká rií adrií Kōrínítō gá 'dālé, Páũlũ ní
 ẹlízú mụzú āngū rĩ agásĩ, ịri ní cazú Ẹfésō gá.
 Ca mụú 'bá Yésũ ā pámvú ụbĩ'ba ni pi ịsú 'dālé.
² Páũlũ ní kọpi zịzú kínĩ, “Sā ịmi ní Yésũ ri ẹ'yịzú
 rĩ gé, Índrị Uleterere rĩ ású nyo ịmi rá?”

Kọpi ní 'yozú kínĩ, “Índrị Uleterere rĩ ású 'bá
 kuyé, 'bá yịkị 'yozú kínĩ Índrị Uleterere anigé 'dini
 kuyé?”

³ Kúru Páũlũ ní kọpi zịzú kínĩ, “Bātízĩmũ ị ní
 sēé ịmi ní rĩ, ịri bātízĩmũ ngōri?”

Kọpi ní újázú kínĩ, “Bātízĩmũ ị ní sēé 'bá ní rĩ,
 Yūwánĩ ní tā ni ịmbá rĩ.”

⁴ Páũlũ ní 'yozú kínĩ, “Bātízĩmũ Yūwánĩ ní sēé
 rĩ, ịri ẹsị újázú ānị ụnjikānyā agásĩ. Yūwánĩ 'yo
 'bá rĩ pi ní kínĩ, lē kọpi ẽ ẹ'yịkị 'bá úmvúlésĩ
 ímúpi 'í vúdrị gé rĩ, 'bá úmvúlésĩ ímúpi rĩ Yésũ
 'i.”

⁵ 'Bá rĩ pi ká tā Páũlũ ní 'yoó 'dĩri yịjị, vúdrị ni
 gé, ị ní kọpi ní bātízĩmũ sēzú Úpí Yésũ ā rú sĩ.

⁶ Páũlũ ká drị tịjị kọpi drịgé, Índrị Uleterere rĩ ní
 kọpi ásúzú, kọpi ní rizú átázú tị āndiāndí ni pi
 sĩ, āzini kọpi ní rizú tā Múngú ní ụlūú kọpi ní rĩ

ũlũzú 'bá rĩ pi ní. ⁷ 'Bá Índrí Uletere rĩ ní ású rĩ pi vé kãlãfe ri ícò ca mụdrĩ drĩ ni ìrĩ rá.

⁸ Páulũ fi Jó Múngú ri Zìzú rĩ agá 'dãlé, ri tị Múngú vé rĩ sêé ùrĩ ãkó caá mbãá na, ri kôpi úbé, ùlũ kôpi ní mālũngã Múngú vé rĩ ã tã, kôpi ẽ ẽ'yĩkí rí tã 'í ní ùlũú rĩ bẽnĩ. ⁹ 'Bo Yãhúdĩ rĩ pi urukọ ẽ drĩ ícá ùkpó ùkpó, kôpi gãkí tã Páulũ ní ímbá rĩ sĩ, kôpi átákí ùnjí Yèsù vé tã sĩ gúnyá agá. Páulũ ní kôpi kuzú. Ìri ní ngazú mụzú jó Tēránã vé ì ní rizú ãngũ ímbázú rĩ agá 'dãá, jì 'bá Yèsù ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi mụzú 'í vúgá sĩ ìndĩ. Ù'dú ãlu ãlu, ri 'bá rĩ pi ímbá jó Tēránã vé rĩ agá 'dãá. ¹⁰ Páulũ ímbá 'bá rĩ pi caá 'dãlé ílì ìrĩ, Yãhúdĩ rĩ pi, ãzini Gĩrĩkĩ adri'bá ãngũ Ẹzĩyã vé rĩ agá rĩ pi yĩkí ù'dúkọ múké Úpí Yèsù vé ì ní ùlũú 'dĩri rá.

¹¹ Múngú sê Páulũ ní ùkpõ ãmbúgú tã ãyãzú ãyãyã ni pi 'ozú. ¹² 'Bá rĩ pi rikí Páulũ vé lãmbá, ãzini bõngó ìri ní suú 'í bẽdrĩ gé rĩ pi jĩ mụú 'bãá 'bá drã be rĩ pi ã rụ'bá úlózú ãní, kôpivé drã de ãní rá, ãzini índrí ùnjí rĩ pi fũkí kôpi drĩgé sĩ rá.

¹³ Yãhúdĩ urukọ rikí ẹcì kũrú rĩ pi agásĩ, kôpi lẽkí índrí ùnjí rĩ pi* údró fũú 'bá rĩ pi drĩgé sĩ. Kôpi ù'bĩkí rií índrí ùnjí rĩ pi údró Yèsù ã rụ sĩ. Kôpi rikí 'yoó kínĩ, "Yèsù Páulũ ní rií átá ìrivé tã sĩ 'dĩri ã rụ sĩ, ìmi índrí ùnjí rĩ pi, ìmi fũkí 'bá rĩ pi drĩgé sĩ rá." ¹⁴ Anji ãgõ ẹzĩrĩ Sêkévã vé rĩ pi rikí tã 'dĩri 'oó nĩ. Sêkévã ri Yãhúdĩ rĩ pi vé

* **19:13** 19:13 Índrí ùnjí rĩ pi: Índrí ùnjí rĩ pi ándúrú mālãyĩkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãá, kôpi ñókí tãimbĩ Múngú vé rĩ, Sátánã ri kôpivé ãmbúgú. Múngú ídró kôpi 'bũ gé 'dãásĩ vũgá nõó, kôpi gõkí ufuú índrí ùnjí, kôpi ri 'bá rĩ pi ní ìzãngã sê vũ drĩgé nõgó. 'Í lã l'dangará 12:7-9.

átalágú atala rĩ pi drĩgé rĩ. ¹⁵ Ụ'dụ ̄lu, k̄pi k̄ l̄e ́ndrĩ ̄njĩ droó ágó ̄zi drĩgé s̄i, ́ndrĩ ̄njĩ rĩ ní 'yozú k̄pi ní k̄nĩ, “Á n̄i Ȳs̄u ri rá, á n̄i kpá Páũlũ ri rá, 'bo ̄mi ̄'di pi?” ¹⁶ Ágó ́ndrĩ ̄njĩ be rĩ ní wazú k̄pi ruzú ̄j̄j̄ḡḡ s̄i, nd̄e k̄pivé ̄kp̄o rá. F̄u k̄pi ̄njĩ ̄njĩ, k̄pi ́pákí ̄f̄f̄u jó rĩ agásĩ ̄mvé 'd̄áá r̄'bá be ule, ̄rĩ ri raá k̄pi ̄ r̄'bá gá s̄i.

¹⁷ Ȳh̄ud̄i, ̄zini 'bá adri'bá Ȳh̄ud̄i rú ku adri'bá ́f̄f̄s̄o gá rĩ pi k̄ t̄a 'd̄iri ȳi, ̄r̄r̄i f̄u k̄pi ambamba, s̄e k̄pi ̄nj̄k̄i ́pí Ȳs̄u vé r̄u ̄nĩ ambamba. ¹⁸ 'Bá kárakará Ȳs̄u ri ̄'ȳi'bá gí rĩ pi ̄l̄k̄i ́vé t̄a ̄nj̄i ́ ní 'oó rĩ pi rá gún̄yá agá. ¹⁹ 'Bá kárakará ́ndúrú adri'bá ̄j̄j̄ḡḡ rú rĩ pi ̄múki ́vé búkũ ̄j̄j̄ḡḡ vé rĩ pi, k̄pi ́j̄k̄i z̄á gún̄yá agá 'bá rĩ pi ̄ndr̄t̄i gé 'd̄igé. K̄pi k̄ m̄f̄nḡa ́ ní búkũ rĩ pi jezú rĩ l̄á, ̄j̄e ni m̄f̄nḡa f̄f̄i ̄nj̄i ̄nj̄i ́ ́l̄f̄u p̄k̄u t̄w̄u (50,000). ²⁰ Kúru ̄'d̄uk̄o ́pí vé ́ ní ̄l̄l̄u rĩ, ayi m̄zú ́nḡu rĩ pi agásĩ céré, ̄kp̄o be ambamba.

²¹ T̄a 'i ngaápi 'd̄iri ̄ v̄dr̄i gé, Páũlũ ̄s̄u k̄nĩ 'i l̄e 'deé m̄u Ȳr̄ús̄além̄a gá, 'i ̄l̄i m̄zú tr̄á ́nḡu M̄k̄d̄n̄ȳá vé rĩ agásĩ, ̄zini ́nḡu ́k̄ȳá vé rĩ agásĩ. ́ri ní 'yozú k̄nĩ, “Á ca d̄o 'd̄alé gí, á l̄e kpá 'deé m̄u 'bá Róm̄a vé rĩ pi ndreé.” ²² ́ri ní ́vé 'bá ̄r̄i r̄'bá 'i ́z̄a ko'bá rĩ pi p̄zú m̄zú M̄k̄d̄n̄ȳá gá 'd̄alé, 'bá rĩ T̄im̄t̄ȳo pi ́r̄s̄it̄o be, ́w̄i ́vé rĩ adrii ́nḡu ́z̄ȳá vé rĩ gé 'd̄alé lókí be m̄d̄a.

'Bá rĩ pi ́ḡnȳk̄i ̄nj̄i ̄nj̄i ́f̄f̄s̄o agá 'd̄áá

23 Lókí 'dāri gé, 'bá rĩ pi ìgānyākí ūnjí ūnjí Úpí vé tā ì ní ūlūú rĩ sī. 24 Ágò āzi ūndógó riipi aya ñípi ni, rú ni Dēmētīrīyō 'i, ìri ri aya ógù 'bá ógùògù ni pi dì múnghú ūkú rú ì ní zìí Ātémí rĩ vé jó sịzú ānì, 'bá ẹzị nga 'bá ìri be trụ rĩ pi ri mũfēngā ìsù ambamba. 25 Dēmētīrīyō ní ívé 'bá ẹzị vé rĩ pi zịzú ìmùzú 'í vùgá nōó, zì kpá 'bá rì 'bá ẹzị ālu ālu 'dīri nga 'bá rĩ pi ìmùzú ìndī, ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Āgō 'dī' bée, ìmi nīkí rá mũfēngā 'bá ní ìsù āmbúghú nōri, 'bá ìsúkí ẹzị 'bá ní rii ngaá nōri sī. 26 Sù ìmi ní ndreé, āzini ìmi ní yìí rá rĩ tịni, ágó Páulū 'dīri í' dọ 'bá rĩ pi ã drị úcì kīnī, múnghú ì ní údé drị sī 'dīri, adri múnghú áda kuyé, úcì 'bá kárakarà pi ã drị í' dọzú Ēfēsō gá, cīngbá cazú āngū Ēzīyā vé rĩ agásī céré. 27 'Bá rĩ pi céré ìmù áta ẹzị 'bávé nōri ā tā sī ūnjí. Kòpi gōkí jó múnghú ūkú rú Ātémí 'dīri vé rĩ ìnjī ku, múnghú 'dīri í' dókí ìri ìnjī āngū Ēzīyā vé rĩ agásī céré, cazú vū drịghé sī céré. 'Bávé múnghú adriipi āmbúghú 'dīri, tā ni ri ìmù āvī 'bá rĩ pi agásī rá."

28 'Bá ẹzị nga 'bée rĩ pi kà tā 'dīri yìí, kòpi ā 'a ve rá, kòpi í' dókí rii útré ụ' dụkọ be ụrụ 'dāá kīnī, "Ātémí ri āmbúghú 'bá Ēfēsō vé rĩ pi vé ni!" 29 Kā muụ adrii mādā, 'bá kūrú agá rĩ pi céré ngakí rii útré. 'Bá rĩ pi ní Gáyō pi ruzú Ārīsītārúkō be, njuzú muzú kòpi be vūrā 'bá rĩ pi ní rizú ì úmùzú ávì ndrezú rĩ gé 'dāá. 'Bá ìrī 'dī' bée ìmùkí Páulū pi be trụ Mākēdōnīyā gá 'dāásī. 30 Páulū lē kōdō muụ 'i i' daá 'bá bītríká rĩ pi ẹndrẹtì ghé 'dāá, 'bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbī 'bá rĩ pi ugakí ìri sī. 31 Ūgalaku ụrụkọ āngū 'dāri agá adri 'bá Páulū

vé ùndĩ rĩ pi, kòpi ní ụ'dụkọ pèzú muzú Páúlũ ní, kòpi mǎkí ìri kíní, ǎ mù vǔrǎ áví úndrèzú rĩ gé 'dǎá ku.

³² 'Bá ì úmú' 'bá rĩ pi ní í'dózú útrèzú ụ'dụkọ be ụrụ 'dǎá, kòpi rikí útré lèti be ǎndiǎndí. 'Bá rĩ pi ẽ drị ábá céré céré, kòpi nḱí kuyé 'yozú kíní, ì úmúkí ì vǔrǎ 'dǎri gé ǎ'di 'oó. ³³ Yǎhúdĩ rĩ pi ní ǎlèkǐzándǎ ri zezú muzú pá tuzú ì ẽndrèti gé 'dǎá, kòpi ní 'yozú ìri ní kíní, “Mí ùlũ 'bá ní mívé tǎ.” ǎlèkǐzándǎ ní drị 'bǎzú 'bá rĩ pi ǎ újíkí kírí, 'ì ùlũ rí tǎ 'i ngaápi rĩ. ³⁴ 'Bo 'bá rĩ pi kǎ nḱí ámá 'yozú kíní, ǎlèkǐzándǎ ri Yǎhúdĩgú, kòpi ní í'dózú útrèzú ụ'dụkọ be ụrụ 'dǎá kíní, “ǎtémí ri ǎmbúgú 'bá Ẽfésò vé rĩ pi vé ni!”

³⁵ Ụgalaku riipi tǎ kǔrú rĩ vé rĩ sǐpi rĩ ní 'bá rĩ pi ugazú újízú kírí, ìri ní 'yozú kíní, “Ìmi 'bá Ẽfésò vé 'dǐ'bée, 'bá ǎngũ nōri agá rĩ pi ǎrèvú céré nḱí rá 'yozú kíní, 'bá ri jó múngú ǎtémí vé rĩ ùtè nĩ. Kòpi nḱí rá 'yozú kíní, ìrǎ í'dépi 'bḱí gélésíla rĩ, í'dé vǔrǎ nōri gé, 'bá rĩ pi ní rií ìnjḱí múngú ǎtémí rú 'dǐ. ³⁶ Tǎ 'dǐri ìri tǎ áda, 'bá ǎzi ícọ gǎá ku, lè ìmi adrikí kírí, ǎ 'dekí tǎ gá mbèlèḱá ku. ³⁷ ǎgō ìmi ní íjḱí nō'bée ụgḱí ngá 'bávè jó múngú vé rĩ agá rĩ kuyé, kòpi u'dakí kpá 'bávè múngú ǎtémí ri kuyé. ³⁸ Dēmētíríyō pi ívé 'bá ẹzị vé rĩ pi be, dō kòpi tǎ be anigé 'bá 'dǐ'bée be, jó tǎ lizú rĩ anigé, 'bá tǎ lị' 'bá rĩ pi kpá anigé, kòpi tǎ rĩ lị nĩ. ³⁹ 'Bo dō tǎ ǎzi ìmí ẹsị agá túngú nì anigé ìmi lèkí átá, 'bá ri' 'bá tǎ ụsḱ' 'bá kǔrú agá rĩ pi ícọ tǎ 'dǐri útú nĩ. ⁴⁰ Tǎ 'bá ní ìgǎnyǎzú ụ'dụ ǎndrũ rĩ agá nōri, ìri sē ì tǎ lị ǎní 'bá drḱgé. 'Bá

ícókí 'bâ úná tã 'dĩri agásĩ bã ku, ã'diãtãsiyã tã 'bá ní ĩgãnyãzú 'dĩri vé ífífí 'dãáyo." ⁴¹ Ūgalaku rĩ kã tã 'dĩri 'yoó 'dĩni, ĩri ní kúru 'yozú kĩnĩ, 'bá rĩ pi ã ayikí 'dĩisĩ rá.

20

Páũlũ eļi mužú ãngũ Mākēdōnĩyã vé rĩ agásĩ, ãzini Ğĩrĩkĩ vé rĩ agásĩ

¹ ĩgãnyãngará 'bá rĩ pi ní rizú útrézú 'dĩri kã újí, Páũlũ ní 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi zizú імúzú 'í vúgá nōó, ĩri ní kōpi éşĩ ímbázú. ĩri ní 'yozú kĩnĩ, mōdó ĩmi ní, ĩri ní kúru 'dezú mužú ãngũ Mākēdōnĩyã vé rĩ gé. ² Páũlũ ri éçĩ mužú kũrú rĩ pi agásĩ, ri 'bá Yēsũ ri ẽ'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi ẽ éşĩ ímbá mužú, kúru ĩri ní cazú ãngũ Ğĩrĩkĩ* vé rĩ gé, ³ adri caá 'dãá mbãá na. Páũlũ útú 'i lēzú mužú Sírĩyã gá kũlúmgba sĩ, 'bo Yãhũdĩ rĩ pi ní ĩri ã tã lí rĩ sĩ, ũşũ, gō 'i újá, 'dụ lėti eļĩpi mužú ãngũ Mākēdōnĩyã vé rĩ agásĩ rĩ.

⁴ 'Bá mužú 'bá Páũlũ be trų rĩ pi, Sōpátã Páyírãsi mvõpi íngãpi Bērýã gá rĩ 'i, Ārĩsĩtãrúkō 'i, Sēkúndã 'i, 'bá 'dĩ'bée íngákĩ Tēsãlōnĩkē gá, Gáyō 'i, Tĩmōtéyō 'i, 'bá 'dĩ'bée íngákĩ Dērēbē gá, Tũkĩkō 'i, Tōrōfímũ 'i, 'bá 'dĩ'bée íbikĩ íngã ãngũ Ęzĩyã vé rĩ agá. ⁵ 'Bá 'dĩ'bée 'dekĩ mužú drĩdrĩ, kōpi mužú 'bã tēē Tūrówã gá. ⁶ Ū'dú ĩ ní Ūmũ Pángã ni 'Bãá Údrá ku rĩ nyazú rĩ ã vudrĩ gé, 'bá ní tuzú kũlúmgba agá Pĩlĩpõyĩ gé 'dãgá,

* **20:2** 20:2 Āngũ Ğĩrĩkĩ vé rĩ: Īndrészú Páũlũ 'de mužú kũrú Kōrínitō vé rĩ agá, ãngũ Ākáyã vé rĩ agá. Ākáyã ri ãngũ Ğĩrĩkĩ vé rĩ agá.

'bá ní 'dezú mužú. 'Bá tuki ęci caá ú'dú tówú,
'bá caki mužú kôpi ịsú Tūrówã gá, 'bá adrikí caá
'dãá ú'dú ẹziri.

*Ingakí Ēwütikō ri gōó idri rú drāngará gálésī
kūrú Tūrówã vé rī agá*

⁷ Kã mužú adrii ú'dú Sābātã vé rī gé ũndrésī,
'bá ní 'bã úmúzú céré vūrã ãlu gé pánga Úpí vé
rī nyangará gá. Páũlũ ní í'dózú tị sēzú 'bá rī pi
ní, drũ 'dini, ịri ní lēé mužumụ rī sī, sē tị rī caá
cĩngbá ịnịná ágágá. ⁸ Ũ'yũkí lám̄bã kárakará jó
'bá ní tuzú úrízú ụrụgégé rī agá 'dãá. ⁹ Páũlũ
kã rii tị rī sēé mužú sã be ãco, kẹrimvã Ēwütikō
úrí ívé rī kú sũbã gá, 'de ú'dú gé kpílíkplí, ịri
ní í'dézú jó ã 'a na ụrụgégé rī gé 'dãásī vũgá
nõó. 'Bá rī pi kã ịri ingáá, ịsú ãkũdē drã gí.
¹⁰ Páũlũ ní ịsízú ímúzú ụrụ 'dãásī vũgá nõó, ịri
ní ọvũzú, u'dezú ãvũ rī ruzú, ịri ní 'yozú kĩnĩ,
“Ìmi újíkí kírí, 'bá ãzi ã ngo ku, Ēwütikō ri idri
rú.” ¹¹ Kúru Páũlũ pi ní gōzú tuzú jó agá ụrụgégé
'dãá, ịri ní pánga í'dúzú ũndĩzú, kôpi ní nyazú
trụ. Páũlũ átã cĩngbã cazú ụ'bútịná gá, ịri ní
kúru 'dezú mužú. ¹² 'Bá Yēsũ rī ẹ'yí 'bá gí rī pi ní
kẹrimvã rī jizú mužú 'bětí 'dãá idri rú, ãyĩkō fụ
kôpi ambamba.

Páũlũ átã ívé tã ụdũ drĩkoma Ēfēsō vé rī pi ní

¹³ Páũlũ ụsũ, lē mužú pá sī kūrú Ásō vé rī gé
'dãá. Kúru 'bá ní 'dezú mužú drĩdrĩ kũlúmgbã
sĩ Ásō gá 'dãá, vūrã 'bá ní mužú 'bã ịsúzú Páũlũ
pi be rī gé. ¹⁴ Páũlũ caá 'bã ịsú Ásō gá 'dãá, ịri ní
tuzú kũlúmgbã agá, 'bá ní 'dezú mužú Mĩtilénē

gá 'dǎá trú. ¹⁵ Kǎ mụ́ adrií drụ́ 'díní, 'bá ní 'dezú mụ́ kúlúmgbá rí sǐ, 'bá ẹ̀lìkí mụ́ ǎngǔ 'i lị́pí kú ngụ́ yíí agá Kiyósí vé rí ǎ gǎrǎ gá sǐ. Kǎ mụ́ adrií drụ́ 'díní, 'bá ní cazú Sámósí gé. Ụ́'dụ́ 'dírí ǎ vùdrí gé drụ́ 'díní, 'bá ní cazú Mílétó gá.

¹⁶ Páũlũ ụ́sụ́ ǎndúró kǐnǐ, 'í lě agaá kǔrụ́ Ēfésó vé rí ǎ gǎrǎ gá sǐ, ǎ'diātāsīyǎ 'í lě sǎ izaá ǎngǔ Ẹ́zīyǎ vé rí agá 'dǎá ku. 'Í lě mụ́ mbělē mbělē, 'í ca rí Yẹ́rúsǎlémǎ gá, ícó dō rá, ụ́'dụ́ Pēnītíkósītǎ vé rí ẹ́ ị́sú rí 'i 'dǎlé. ¹⁷ 'Bá kǎ caá Mílétó gá 'dǎá, Páũlũ ní ụ́'dụ́kọ́ pẹ́zú mụ́ dríkoma kǎnísǎ vé rí pí ní Ēfésó gá 'dǎá, lě kọ́pí ẹ́ ímụ́kí 'í vúgá nōó.

¹⁸ Kọ́pí kǎ ícá, Páũlũ ní 'yozú kọ́pí ní kǐnǐ, “Lókí má ní ícázú ǎngǔ Ẹ́zīyǎ vé rí agá, 'bá ní adrizú ị́mí be rí gé, ị́mí nǐkí mávé adringará rá. ¹⁹ Yǎhúdị́ rí pí ǎ ụ́rụkọ́ 'okí ma ụ́nǐjí, sẹ́ má ní ị́zǎngǎ ambamba, 'bo á 'bǎ ma kú mǎdǎ, á rí ẹ́zị́ ngaá Úpí ní. ²⁰ Ị́mí nǐkí rá, má ní tị́ Múngú vé rí ụ́lǔngará gá, má ụ́zụ́ ị́mí ní tǎ ǎzi ǎlunǎni kuyé, á rí tǎ rí ị́mbá gúnýá agá, ǎzini ị́mivé 'bẹ́tị́ ǎsámvú gé sǐ. ²¹ Á 'yo Yǎhúdị́ rí pí ní, ǎzini 'bá adri' 'bá Yǎhúdị́ rú ku rí pí ní tǎ ụ́kpó ụ́kpó, lě kọ́pí ǎ ụ́jǎkí ẹ́sị́ ụ́nǐjíkǎnyǎ agásí rá, kọ́pí ẹ́ ẹ́'yíkí Múngú rí, ǎzini kọ́pí ẹ́ ẹ́'yíkí Úpí Yẹ́sụ́ Kúrísító rí.

²² “Sụ́ Índrị́ Uleteré rí ní lǔú má ní rí tị́nǐ, á lě nóni mụ́ Yẹ́rúsǎlémǎ gá, 'bo á nị́ kuyé dō tǎ ngóni rí mụ́ 'i nga má be 'dǎlé nǐ. ²³ Kǔrụ́ ǎlú ǎlú má ní cazú rí agá, Índrị́ Uleteré rí rí ụ́lǔú má ní kǐnǐ, ị́ ma 'dụ́ 'be ị́zǎngǎ nya jó ǎngǔ ụ́'yízú rí agá. ²⁴ 'Bo tǎ ngóni rí dō 'i nga má be nǐ, má ụ́sụ́

ku, á lē ēzî Úpí Yēsũ ní sēé má ní rĩ ngaá caá ũdũ gé. Ezi iri ní sēé má ní nōri, ma ri ụ'dụkọ múké Múngú vé ẹsị múké vé rĩ ă tâ ũlũ mụzú.

25 “Á ri ẹcị mālũngā Múngú vé rĩ ă tâ ũlũ ũmi ní, 'bo á nị rá ũmi ăsámvú gé 'dīgé, 'bá ăzi gō ma ndree dīi ku. 26 Ăndrũ sī á lē 'yoó ũmi ní 'dīni, 'bá rĩ sē dō 'i fī drāngará 'dāni'dāni rĩ agá, adri mâ tâ kuyé. 27 Ă'diātāsīyā má ũlũ ũmi ní tâ Múngú ní lēé rĩ pi ărēvú céré rá.

28 “Lē ũmi ũtēkí ũmi ũtētē, ăzini ũmi ũtēkí kăbīlō Índrī Uleterē rĩ ní sēé kuú ũmi drīgé rĩ pi ũtētē. Lē ũmi úcékí kăbīlō Múngú vé adri'bá kănisă agá, iri ní jeé ívé ărí sī rĩ pi. 29 Á nī rá úmvúlēsī á mụ dō gí, 'bá ụrụkọ ímụ ífí ũmi ăsámvú gé sũ ărākíla tịnị, kọpi ímụ kăbīlō rĩ pi 'o ũnjí. 30 ũmi ăsámvú gé 'dīgé, 'bá ụrụkọ ímụ tâ ũnjō vé ni ũlũ, kọpi lēkí 'bá rĩ pi ă ă'yīkí tâ ĩ ní ríí ũlũú rĩ áyu. 31 Lē ũmi ndrekí múké! ũmi ígákí tâ má ní adrizú ũmi ăsámvú gé nōgó cazú ílí na 'dāri, á 'bă ẹsị rizú ũmi ímbázú ũtụnǎ pi ịnịnǎ be mīndrẹ be mị gé, ũmi adrikí rí ũkpó ũkpó ımivé ẹ'yīngará agá.

32 “Á ku nóni ũmi Múngú drīgé, ĩrivé ẹsị múké rĩ ă adri ũmi be, ă sē ũmi ă adrikí ũkpó ũkpó, ă sē ũmi ní ngá múké, ũmi ălēkí rí anji iri ní ũpēé gí rĩ pi be trụ.

33 “Á 'bă ẹsị 'bá ăzi vé mŭfēngā drīgé kuyé, dōku 'bá ăzi vé bōngó drīgé kuyé. 34 ũmi nīkí rá, á ri ẹzị ngaá drī mávé nōri sī, mâ ĩzā kozú, ăzini 'bá má ní rizú ẹzị ngazú kọpi be trụ rĩ pi ă ĩzā kozú. 35 Ezi céré má ní ngaá rĩ pi agásī, má i'da

ĩmi ní lẹ̀tì ẹ̀zị ngazú, ĩmi kokí rí 'bá ũkpõ àkó rĩ pi ẽ ìzā ànì. ĩmi ígákí Úpí Yẹ̀sũ vé tã ĩri ní 'yoó 'dāri kīnī, "Bá riipi ngá sēepi rĩ, ĩri tākiri ịsú 'bá ngá ẹ'yípi rĩ ndě rá.' "

³⁶ Páũlũ kã átángá 'dĩri átá, kọpi ní kũmũcí ũtịzú 'bá 'dĩ'bée be trụ, ĩri ní Múngú ri zizú. ³⁷ 'Bá rĩ pi kã rií Páũlũ ri u'deé ẹzií bẹdrị sī, kọpi ngakí céré rií ngoóngo. ³⁸ Kọpi céré adrikí kú ìzāngā sī, ǎ'diātāsīyā Páũlũ ní 'yoó kīnī kọpi ícókí 'i ndreé dīi ku rĩ sī. Kọpi ní kúru Páũlũ ri jizú mužú kũlúmgbá gá 'dǎá.

21

Páũlũ 'de mužú Yẹ̀rúsālémā gá

¹ 'Bá kã 'bá kǎnísā vé drịkoma rú Ēfēsō vé rĩ pi kuú, 'bá ní tuzú kũlúmgbá agá, 'bá ní mužú pịri cazú Kósī gé. Kã mužú adrií drị 'dini, 'bá ní cazú Rōdēsī gé, kúru 'bá ní gōzú 'dezú mužú Pátārā gá. ² 'Bá ní kpá gōzú tuzú kũlúmgbá agá, 'bá ní mužú ǎngũ Fōnísīyā vé rĩ gé. ³ 'Bá ní ǎngũ 'i lịpi kú ngụ yịi agá ì ní zịi Sáyípūrāsī rĩ ndrezú, 'bá agakí ĩrivé wọkọ andrélé rú rĩ gélésīla, 'bá ní mužú Sírīyā gá. 'Bá mukí sịi Táyā gá, vūrā ì ní rizú ngá kũlúmgbá agá rĩ pi u'duzú ǎmvé rĩ gé. ⁴ 'Bá ịsúkí 'bá Yẹ̀sũ ǎ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi 'dǎgá, 'bá adrikí kọpi be caá ụ'dú ẹzịrị. Índrì Uletere rĩ ású kọpi, kọpi 'yokí Páũlũ ní kīnī, lẹ Páũlũ ǎ muž Yẹ̀rúsālémā gá 'dǎlé ku. ⁵ 'Bávé sá adrizú 'dǎgá rĩ kã deé, 'bá ní 'dezú mužú. 'Bá Yẹ̀sũ ǎ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ǎrěvú céré, ìvé ũkú rĩ pi be, ìvé anjíná rĩ pi be, kọpi jìkí 'bá fūzú kūrú

rĩ agásĩ cĩmgbá cazú yị tị gé 'dāá, 'bá ní kúru kũmũcí ũtịzú Múngú rị zizú. ⁶ 'Bá ní kúru kòpi ezizú, 'bá ní tuzú kúlúmgbá agá, kòpi ní ì újázú gōzú 'bētị.

⁷ 'Bá ní ngazú Táyā gá 'dāgá, 'bá ní 'dezú mužú, 'bá mụkí sị Pētōlēmísĩ gé, 'bá ní 'bā ògúpị Yēsũ rị ẹ'yị 'bá gí rĩ pi ezizú, 'bá adrikí kòpi be 'dāgá 'yéná ụ'dụ ālu. ⁸ Kā mụy adrii drụ 'dini, 'bá ní 'dezú mužú kūrụ Sizeriyā vé rĩ gé, 'bá mụkí adrii Pílípū vé āngá. Pílípū rị 'bá ụ'dụkọ múké Múngú vé rĩ ũlūupi ni, ìri 'bá ì ní ũpēé ẹzịrị rị 'bá ānyāngā awa 'bá Yērūsālēmā gá 'dālē rĩ pi vé ógúpị. ⁹ Pílípū rị anji ũkú be sụ, kòpi céré āgō ākó, kòpi rị tã Múngú ní ũlūú kòpi ní rĩ ũlū 'bá rĩ pi ní.

¹⁰ 'Bá adrikí kūrụ Sizeriyā vé rĩ agá 'dāá ụ'dụ be kárakará, nẹbị āzi rú ni Āgábū 'i, íbì ímụ āngū Yūdáyā vé rĩ gélésĩ. ¹¹ Ágó rĩ kā ímụ 'bā ndrengará gá, í'dụ Páulū vé gō rii 'yī ụpílē gá rĩ, úmbé 'ì pá ānì, āzini 'ì drị ānì, ìri ní 'yozú kīnī, "Índrì Uleterē rĩ lū má ní kīnī, 'Abugu Yāhūdī rĩ pi vé Yērūsālēmā gá rĩ pi ímụ gō nōri vé ẹ'dipa rụ, kòpi ìri úmbé, kòpi ìri sē 'bá adri 'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi drigé.' "

¹² 'Bá kā tã 'dīri yị, 'bā 'bá Yēsũ rị ẹ'yị 'bá gí rĩ pi, 'bá adri 'bá āngū 'dāri agá rĩ pi be, 'bá mākí Páulū rị, 'bá kīnī, ā mụ Yērūsālēmā gá 'dāá ku.

¹³ Kúru Páulū ní újázú kīnī, "Ngá ìmi ní rizú ngozú rĩ ā'di? Āzini ngá ìmi ní rizú Ìzāngā sēzú mā ẹsị agá 'dini rĩ ā'di? Á lē 'bá āzi ā uga ma

ku. Má ã'yĩ úmbéngará rĩ rá, ãzini má ã'yĩ muḡ
 drāá Yēřúsālémā gá Úpí Yēsũ vé rú ã tā sī rá.”
 14 'Bá kã ndreeé 'bá ícókí Páũlũ ri ugaá 'bã ku, 'bá
 ní kúru ĩri oḡuzú. 'Bá ní 'yozú, “Úpí ã 'o tā rĩ sũ
 'ĩ ęsĩ ní lēé rĩ tĩnĩ.”

15 Tã 'dĩri ã vudrĩ gé, 'bá ní 'bávė ngá pi
 ũdrōzú, 'bá ní 'dezú muḡuzú Yēřúsālémā gá. 16 'Bá
 Yēsũ ã pámvú ũbĩ' 'bá adri' 'bá kũřú Sízėriyã vé rĩ
 agá rĩ pi ã uruḡo ĵikí 'bã muḡ Mēnēsónã vé ãngá.
 Mēnēsónã íbí ímũ Sáyípũrãsí gėlėsĩ, ĩri ĩnógosĩ
 'bá Yēsũ ri ę'yĩpi gĩ ni.

Páũlũ ca Yēřúsālémā gá

17 'Bá kã caá Yēřúsālémā gá 'dãá, 'bá ędrĩpi,
 ãzini 'bá ómvũpi ę'yĩkí 'bã drĩ ĩrĩ sĩ. 18 Kã muḡ
 caá drũ 'dĩni, 'bá ní ngazú muḡuzú Páũlũ pi be
 Yōkóbũ ri ndrezú, 'bá cakí ĩsú 'bá ambugu rĩ pi
 cérė 'dãlé anigė. 19 Páũlũ ní kōpi ęřizú, ĩri ní
 tã Múngú ní 'oó 'bá adri' 'bá Yãhũđĩ rú ku rĩ pi
 ãsámvú gé, ú'dũkó múké 'í ní ũlũú rĩ ã tā sĩ rĩ
 ũlũzú kōpi ní cérė.

20 'Bá rĩ pi kã tā 'dĩri yiĩ, kōpi íngúkí Múngú
 ri rá. Kúru kōpi ní 'yozú Páũlũ ní kĩnĩ, “'Bá
 ędrĩpi, 'í ndre drĩ kã, Yãhũđĩ élifũ kárakarã ę'yĩkí
 Yēsũ ri rá, kōpi cérė 'bãkí ęsĩ rizú tãĩmbĩ Mósė
 vé rĩ 'duzú ngazú. 21 Yãhũđĩ Yēsũ ri ę'yĩ' 'bã gĩ
 Yēřúsālémā gá nōgó rĩ pi yĩkí kĩnĩ, mi ri Yãhũđĩ
 adri' 'bã 'bã adri' 'bã Yãhũđĩ rú ku rĩ pi ãsámvú
 gé rĩ pi ímbã kĩnĩ, kōpi ã 'duki tãĩmbĩ Mósė vé rĩ
 ngaá ku, kōpi ã sėkĩ ĩvé anjĩná rĩ pi ã ágėlė ě tĩ úlĩ
 ku, dōku kōpi ã 'duki mēřė Yãhũđĩ rĩ pi vé rĩ ngaá
 ku. 22 'Bo nóni kōpi yĩkí kĩnĩ, mí ícã nōgó gĩ, 'bã

'okí rí íngóni? ²³ Lẽ mí 'du tã 'bá ní lǔú mí ní rĩ ngaánga. Ǻgõ ụrukọ'bée sụ 'bá ǻsámvú gé nǽgó sǽkí ándúrú ùyǽ* Múngú ẹnđrẹti gé. ²⁴ Ɛmi ngakí mujú ǻgõ 'dĩ'bée be trú, Ɛmi 'okí lǻ'bĩ rú'bá ùjǻzú adrizú uletere rĩ kọpi be trú. Mí ùfě mǻfěngǻ ĩ ní kọpi ẹ drĩ'bí fazú rĩ ùfěfě, 'bá ǻlu ǻlu ǻ nĩ rí 'yozú kínĩ, tã ĩ ní 'yoó mí tã sĩ 'dĩri adri tã áda ku, mí 'bá riipi Mósě vé tǻimbĩ 'dujúpi ngaápi ní.

²⁵ "'Bá sĩkí kọkọbĩ sée 'bá adri'bá Yǻhúđĩ rú ku Yésũ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi ní. 'Bá kínĩ, lě kọpi ǻ nyakí inyá ĩ ní sée ngá ĩ ní úde múngú rú rĩ pi ní rĩ ku, kọpi ǻ nyakí ǻnyǻpá ĩ ní ǻrĩ ní lị dǻá vǻgá kuyé rĩ ku, kọpi ǻ nyakí ǻnyǻpá ĩ ní umbe ní pií drǻá drĩ sĩ rĩ ku, kọpi ǻ 'bǻkí ọwũ ku."

²⁶ Kúru kǻ mujú adrií drũ 'dĩni, Pǻúlũ pi ní ngazú muzú ǻgõ sụ 'dĩ'bée be trú, kọpi ní lǻ'bĩ rú'bá ùjǻzú ule rĩ 'ozú. Kúru Pǻúlũ ní 'dezú muzú Jó Múngú vé rĩ agá 'dǻá, ĩri ní ụ'dú rú'bá ùjǻzú rĩ vé đengará ǻ tǻ lǻzú kọpi ní, ǻ zǻkí rí 'bá ǻlu ǻlu ní rọbọjọ.

Pǻúlũ vé rụngará

²⁷ Ụ'dú ẹzĩrĩ rú'bá ùjǻzú rĩ kǻ lěe đeđe, Yǻhúđĩ ụrukọ íngá'bá ǻngũ Ẹziyǻ vé rĩ gé rĩ pi ndrekí Pǻúlũ ri Jó Múngú vé rĩ agá 'dǻá. Kọpi íngakí Pǻúlũ drĩgẹ, kọpi rúkí ĩri, ²⁸ kọpi ní í'dózú útrézú ụ'dúkọ be ụru 'dǻá kínĩ, "Ɛmi 'bá Ɔsěrelě vé 'dĩ'bée, Ɛmi kokí 'bǻ ĩzǻ! Ágó 'dĩri ímbá 'bá rĩ pi ǻngũ rĩ pi agásĩ céré kínĩ, 'bávé 'bá rĩ pi ùnjí, ǻzini 'bávé tǻimbĩ rĩ ùnjí, ǻzini 'bávé Jó Múngú

* **21:23** 21:23 Sǽkí ándúrú ùyǽ: 'Í lǻ tǻ Yǻhúđĩ rĩ pi ní ùyǽ sǽzú rĩ búkũ Kǻlǻfe vé rĩ agá. Kǻlǻfe 6:1-27.

vé uletere nōri ũnjí. Íjì 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ímú Jó Múngú vé rī ã bóró gá nōó ímú vūrã uletere rī izaá ícá āzāvū rú.” ²⁹ Ā'diātāsīyā kōpi ndrekí ándúrú Tōrōfímū Ēfésōgú rī rikí adrií Páülū be trū kūrú agá 'dãá, kōpi ũsūkí déna Páülū íjì Tōrōfímū rī ímú Jó Múngú vé rī agá nī.

³⁰ 'Bá kūrú agá rī pi ārēvú céré íngákí Páülū drīgé ũnjí ũnjí, 'bá rī pi ínjúkí vūrã āndiāndí nī pi agásī, kōpi rúkí Páülū rī, ízékí ĩri ĩfūú Jó Múngú vé rī agásī āmvé. Koro kōpi ní kēḗḗ kání rī vé rī pi ũpīzú. ³¹ 'Bá rī pi kâ lēé kōdō Páülū rī 'dijī drãá, koro ú'dúkó ní cazú ũgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé† íngápi Rómã gá rī vúgá 'dãá kīnī, 'bá Yērúsálémã vé rī pi ígānyāki kuú ũnjí ũnjí. ³² Koro ĩri ní ívé ũgalaku rī pi zizú āngáráwá rī pi be, kōpi ní njuzú mužú 'bá bītríká rī pi āsámvú gé 'dãá. 'Bá ígānyā'bá rī pi kâ ũgalaku āmbúgú rī ndreé ívé āngáráwá rī pi be, kōpi kukí Páülū vé fungará ānī.

³³ Ūgalaku āmbúgú rī ní Páülū rī ružú, ĩri ní tãĩmbĩ sēzú kīnī, ã úmbékí Páülū rī ímvē ĩrĩ sī. ĩri ní 'bá rī pi zizú kīnī, “Ágó nōri ã'di 'i? Ágó rī 'o ã'di ã tã?” ³⁴ 'Bá rī pi urukō ngakí rií útré ú'dúkó be uru 'dãá létī be āndiāndí. 'Bá rī pi ní rií útré ú'dúkó be uru 'dãá rī sī, sē ũgalaku āmbúgú rī řsú tã pīř Páülū vé tã sī kuyé. ĩri ní tãĩmbĩ sēzú kīnī, ã jīkí Páülū rī vūrã āngáráwá rī pi ní adrizú rī gé 'dãá. ³⁵ Páülū kã mužú caá vūrã ĩ ní rizú tužú mužú urugégé 'dãá rī gé, 'bá

† **21:31** 21:31 Ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé rī: ĩri āngáráwá élifū ālu rī pi ē drī koópi nī.

bîtrîká rî pi ãgãnyãkî ùnjî ùnjî, ãngáráwá rî pi ní Páulũ rî 'duzú mužú kídî sî, 'bá bîtrîká rî pi ã 'okî rî ãri ùnjî ku. ³⁶ 'Bá bîtrîká 'dekî mužú Páulũ ã vúdrî gé sî, kôpi rikî útré ú'dúkó be uru 'dãá kînî, "Á 'dikî ãri drãá rá, ã 'dikî ãri drãá rá!"

Páulũ átá ívé tã 'bá bîtrîká rî pi endreṭi gé

³⁷ ãngáráwá rî pi kâ lëé Páulũ ri jîi fîi vûrã ãngáráwá rî pi ní adrizú rî gé 'dãá, Páulũ ní ùgalaku ãmbúgú rî zîzú kînî, "Mi nyo ícô ma ã'yî átángá átá rá?"

Ãmbúgú rî ní 'yozú Páulũ ní kînî, "Mi ícô átángá rî átá Ğîrîkî ṭî sî rá? ³⁸ Mî adri nyo Ējêpétôgú ándúru wãpi ásé agá ãrî'bágú rú 'bá ãngũ ú'dî'bá ni pi be élífũ sũ (4,000) rî 'i kuyé?"

³⁹ Páulũ ní újázú kînî, "Ma Yãhúḍġú, ṭikî ma kũrú Tãrãsisã vé rî agá, ãngũ Kîlîkiyã vé rî agá, kũrú 'dîri ã rú kũkũ. Mî ã'yî ma, mâ átá 'bá rî pi ní."

⁴⁰ Ùgalaku ãmbúgú rî ní 'yozú Páulũ ní kînî, "Mî átá." Kúru Páulũ ní pá tuzú vûrã ã ní rizú tuzú mužú urugégé rî gé 'dãá, ãri ní drî 'bãzú 'bá bîtrîká rî pi ã ùjîkî kîri. 'Bá rî pi kâ újî kîri gî, ãri ní kúru átázú kôpi ní Ærãmáyîkî ṭî sî.

22

¹ Páulũ ní 'yozú 'bá bîtrîká rî pi ní kînî, "Má édrîpîi má étépîi, ãmi yîkî drî ma ká, mâ ùlũ mávé tã ãmi ní." ² Kôpi kâ yîi Páulũ átá ã ní tã rî Ærãmáyîkî ṭî sî, kôpi újîkî céré kîri. Kúru Páulũ ní 'yozú kînî,

³ “Ma Yāhúdīgú, tìkí ma kǔrú Tārāsísā vé rī agá, āngū Kilīkiyā vé rī agá, á mba Yēřúsālémā agá nōgó. Gāmāliyéle ímbá ma, á nī tāimbí 'bá é'bípi vé rī múké múké, āzini á 'bā éší céré rizú Múngú ri ĩnjǐzú, sǔ ĩmi ní rií ĩnjǐ āndrū nōri tǐni. ⁴ Má ọcǔ 'bá Yēsū ā pámvú ũbǐ'bá rī pi ũnjí ũnjí, ú'díkí ọrụkọ'bée ũdrāá rá. Má ọrụ ũkú rī pi āgō rī pi be ĩjǐ ímú ú'bé jó āngū ũ'yǐzú rī agá. ⁵ Átálágú āmbúgú atala rī pi drǐgé rī, āzini 'bá ri'bá tā lǐ'bá rī pi be, kọpi ícó tā má ní rií njeé nōri ẹtǐ rá. Ā'diātāsīyā á mụ kọkọbǐ é'yǐ kọpi vúgá jǐ mụzú drǐkoma adri'bá Dāmāsékē agá rī pi ní, mâ mụ rí 'bá Yēsū ri ẹ'yǐ'bá gí rī pi ọrụú ĩjǐ ímú ọcǔ Yēřúsālémā gá.

⁶ “Má ní rií mungará gá létí gé 'dǐgé, má kǎ caá ĩnyiná Dāmāsékē gá 'dāá, ācí ní dǐzú 'bǐ gé 'dāásǐ mâ gārā ĩngbērēzú kǔrǔ. ⁷ Má ní ngazú í'dézú vǔgá, má ní ụ'dúkọ yǐzú, ụ'dúkọ rī ní 'yozú má ní kǐnǐ, 'Sáǔlǎ! Sáǔlǎ! Ngá mí ní rizú ma ọcǔzú 'dǐni rī ā'di?' ⁸ Má ní zǐzú, 'Úpí, mi ā'di 'i?' ĩri ní újázú kǐnǐ, “Bá mí ní rií ọcǔú rī, ĩri ma 'i Yēsū Nāzērétágú rī.’ ⁹ 'Bá má ní rií mụú kọpi be trǔ rī pi ndrekí ācí dǐpi rī rá, 'bo kọpi yǐkí ụ'dúkọ riipi átapi má be rī kuyé.

¹⁰ “Má ní kúru zǐzú, 'Úpí, mâ 'o ā'di?' Úpí ní 'yozú kǐnǐ, ‘Í nga ọrụ, 'í mụ Dāmāsékē gá. 'Í ca dō 'dǎlé gí, tā ĩ ní lée mí 'o rī, ĩ ũlǔ mí ní rá.’ ¹¹ Ācí dǐpi āngū ĩngbērēépi mâ gārā gá sǐ 'dǐri, sē mâ mǐ ẹšǐ rá, 'bá mụ'bá má be trǔ rī pi sekí ma mụzú Dāmāsékē gá 'dāá nǐ.

¹² “Ágó āzi rú ni Ānāniyā 'i, ĩri ri adri

Dāmāsékē gá 'dāá. Īri 'bá Múngú ri ñnjĩpi ñnjĩni, 'du tãĩmbĩ Mósē vé rĩ ngaá ìndĩ, Yāhúđĩ adri'bá 'dālé rĩ pi ārēvú céré ñnjĩkí ĩri ñnjĩni.

¹³ Ágọ rĩ ní ímúzú pá tuzú mâ gārā gá, ĩri ní 'yozú kīnī, 'Má ẹdrịpi Sáũlā, mī mị ẹ zī 'i!' Sā 'dāri gé, koro mâ mị ní 'i zīzú āngū ndrezú.

¹⁴ “Īri ní 'yozú má ní kīnī, 'Múngú 'bá ẹ'bịpi vé rĩ ìpē mī, mī nī rí tã 'ì ẹsị ní lēé rĩ, mī ndre rí Yēsũ 'Bá tã be Pịri rĩ, āzini mī yị rí ĩrivé átángá ĩri ní átá rĩ. ¹⁵ Mī mụ rí tã mī ní ndreé mī mị sī, āzini mī ní yị mī bí sī rĩ ũlũú 'bá rĩ pi ní céré.

¹⁶ Ngá nóni mī ní rii tēé rĩ ā'di? 'Í nga uru, ā sēkí mī ní bātízīmū, mī ũjī mívé ũnjikānyā rá, 'í zị Múngú ri.'

¹⁷ “Má kã ma újã gōó Yērúsālēmā gá 'dāá, á fi Jó Múngú vé rĩ agá Múngú ri zị, á ndre ñndrĩlĩkí, ¹⁸ á ndre Úpí ri ñndrĩlĩkí rĩ agá 'dāá, ĩri ní 'yozú má ní kīnī, “Í ku Yērúsālēmā ri mbēlē, ā'diātāsīyā mávé tã mī ní ũlũú rĩ, 'bá nōgọ rĩ pi ā'yĩkí ku.'

¹⁹ “Má ní újázú ĩri ní, 'Úpí Yēsũ, 'bá 'dĩ'bée nĩkí rá 'yozú kīnī, á ri ẹcị Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agásī, á ri 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi uruú ũ'yĩ jó āngū ũ'yízú rĩ agá, á ri kọpi ũgbāá ũnjí ũnjí. ²⁰ Lókí ĩ ní Sētēfánō mívé tã ũlũúpi rĩ 'dizú drázú rĩ gé, á tu pá 'dālé, má ā'yĩ tã ni ma 'i, á ri 'bá Sētēfánō ri 'dị'bá rĩ pi vé bōngó ũtēé ma 'i.'

²¹ “Úpí ní kúru 'yozú má ní kīnī, “Í mụ, á lē mī pēé mụzú rárá rú 'bá adri'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi āsámvú gé.' ”

22 'Bá b́tríká rĩ pi 'bākí b́ rizú tã Páũlũ ní rií átá 'dĩri yìzú cĩmgbá cazú Páũlũ ní ívé átángá 'dĩri átázú dezú rĩ gé. Kúru kòpi ní í'dózá útrézú ú'dúkò be uru 'dǎá, "Ǻ 'díkí ìri drǎá 'dĩsĩ rá, 'bá 'dĩni 'dĩri ícókí ìri kuú adrií ídri rú ku!"
 23 'Bá b́tríká 'dĩ'bée rikí útré, kòpi unjekí ìvé bǒngó akoó rùkũ rĩ pi ùsũ 'dĩsĩ rá, āzini kòpi rikí fúrùndí úmvú yí uru 'dǎá.

Páũlũ pi āngáráwá āmbúgú Rómǎ vé rĩ be

24 Ūgalaku āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ ní tǎĩmbí sèzú, ā jìkí Páũlũ ri mužú vūrǎ āngáráwá rĩ pi ní adrizú rĩ gé 'dǎá. Kĩnĩ ā gbākí Páũlũ ri, ā gǒkí ìri zìj, ā lũ rí tã 'bá rĩ pi ní rizú útrézú ívé tã sĩ rĩ. 25 Āngáráwá rĩ pi kǎ Páũlũ ri úmbé, lée ìri gbǎá, Páũlũ ní ūgalaku rĩ zìzú kĩnĩ, "Tǎĩmbí ā'yĩ nyo kĩnĩ ì Rómǎgú gbǎ ìsú ākùdè nǐkí ìrivé ũnjìkǎnyǎ kuyé 'dĩni rá?"

26 Ūgalaku rĩ kǎ tǎ 'dĩri yìj 'dĩni, ìri ní 'dezú mužú ūgalaku āmbúgú rĩ vúgá 'dǎá, ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Ágó 'dĩri Rómǎgú pírí, 'í lè ā 'okí ìri íngóni?"

27 Ūgalaku āmbúgú rĩ ní 'dezú mužú Páũlũ vúgá 'dǎá, ìri ní Páũlũ ri zìzú kĩnĩ, "Í lũ má ní, mi Rómǎgú?"

Páũlũ ní újázú kĩnĩ, "È, ma Rómǎgú."

28 Ūgalaku āmbúgú rĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Má ũfè mǔfèngǎ āmbúgú, má ní ma újázú ícázú Rómǎgú rú āní."

Páũlũ ní újázú kĩnĩ, "Tìkí ma Rómǎgú rú."

29 Āngáráwá lè 'bá Páũlũ ri uzì 'bá rĩ pi kǎ yìj kĩnĩ, Páũlũ ri Rómǎgú, kòpi unjekí ì mužú 'dĩsĩ

rá. Ūgalaku āmbúgú rĩ kã nĩĩ áamá 'yozú kīnĩ, 'í 'yĩ Páũlũ ri ímvě sī gí, sě ũrĩ gō fíí ẹsị ni gé ambamba.

Jìkí Páũlũ ri Yāhúdĩ tã lị'bá rĩ pi ẹndrẹti gé

³⁰ Kã mujụ adrii drũ 'dini, ũgalaku āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ lě tã Yāhúdĩ rĩ pi ní Páũlũ ri tōzú rĩ nĩĩ, ĩri ní Páũlũ ri oyojuzú, ĩri ní tãĩmbị sězú atala atala rĩ pi drĩgě rĩ pi ní 'bá tã lị'bá rĩ pi be, kōpi ā úmúkí ĩ céré vūrã ālu gé. ĩri ní kúru Páũlũ ri íjízú pá tuzú kōpi ẹndrẹti gé.

23

¹ Páũlũ ní āngũ ndrezú 'bá tã lị'bá rĩ pi vúgá 'dǎá, ĩri ní 'yozú kīnĩ, “Má ẹdrípịi, á nga ẹzị Múngú ní ẹsị be múké cĩngbá ícázú ụ'dụ āndrũ rĩ gé.”

² Koro átálágú āmbúgú Ānānịyā ní 'yozú 'bá pá tu'bá Páũlũ ā gārā gá rĩ pi ní kīnĩ, kōpi ā sakí Páũlũ ẹ tị. ³ Páũlũ ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, “Mí índré sũ ābi ĩ ní njōó búya imve sī rĩ tịnị!”* Múngú ri mi sa rá. Mí úrì mávé tã lị sũ tãĩmbị rĩ ní lěé rĩ tịnị, 'bo mi mĩ ngúlúpí sī, 'í njō tãĩmbị rĩ gí, mí ní 'yozú ā sakí ma ānị!”

⁴ 'Bá pá tu'bá Páũlũ ā gārā gá rĩ pi ní 'yozú kīnĩ, “Mí lě 'dĩri átálágú āmbúgú Múngú vé rĩ 'daá?”

⁵ Páũlũ ní újázú kīnĩ, “Má ẹdrípịi, á nị kuyé 'yozú kīnĩ ágó 'dĩri átálágú āmbúgú, ā'diātāsīyā sīkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kīnĩ, 'Lě mĩ átá

* **23:3** 23:3 Ābi ĩ ní njōó búya imve sī rĩ: ĩri 'bá 'i 'bāápi 'bá pịrị rú, 'bo ríipi ũnjìkányā 'oópi ni.

átángá ũnjí ìmivé drĩkoma ìmi ruṣipi rĩ ní ku.’
”

⁶ Páũlũ nĩ áamá rá 'yozú kìnĩ, 'bá tã lì'bá rĩ pi ã uruko Sãdókẽ, uruko'bée Fãrúsĩ, ìri ní átázú ú'dúkò be uru 'dãá kìnĩ, “Má édrípìjì, ma Fãrúsìgú, má étèpì ri Fãrúsìgú. Ìmi ri tã lì má drĩgè má ní èsì 'bãá íngángará ídri rú drãngará gálèsì rĩ drĩgè rĩ sĩ.”

⁷ Páũlũ kã tã rĩ 'yoó 'dínì, tã 'dĩri ìjì ãgátá Fãrúsì rĩ pi ãsámvú gé Sãdókẽ rĩ pi be. ⁸ Sãdókẽ rĩ pi kìnĩ, 'bá rĩ drã dõ gí, gõ íngá ídri rú ku, kòpi kìnĩ, mālâyíkã 'dãáyo, índrì kpá 'dãáyo, 'bo Fãrúsì rĩ pi è'yìkì ìvé rĩ kìnĩ, ngá 'dĩ'bée céré anigé. ⁹ 'Bá rĩ pi ní í'dózú útrézú ú'dúkò be uru 'dãá, Fãrúsì tãimbì ímbá'bá rĩ pi ã uruko ungakì uru, kòpi í'dókì rii ãgátá gãá ùkpò sĩ kìnĩ, “Bá ìsúkì tã ũnjì ágó 'dĩri ru'bá gá kuyé. Sã ãzi sĩ, índrì, dõku mālâyíkã átá ìri be nĩ.” ¹⁰ Ægátá rĩ gõ ícá ũnjì, sè ũgalaku ãmbúgú ãngáráwá rĩ pi vé rĩ ní ùrĩ, ùsù kòpi Páũlũ ri ùndì kpélékpélé. Ìri ní tãimbì sèzú ãngáráwá rĩ pi ní, kòpi ã mụkì Páũlũ ri ípá 'bá 'dĩ'bée drĩgè sĩ, kòpi ã jìkì ìri gõó vúlé vūrã ãngáráwá rĩ pi ní adrizú rĩ gé 'dãá.

¹¹ Ìnìnjá 'dãri sĩ, Úpì Yésù ní 'i i'dazú Páũlũ ní, ìri ní 'yozú kìnĩ, “Páũlũ, lè mí 'o ùrĩ sĩ ku. Mí ùlũ mávé tã Yèrúsálémã gá nōgó gí, lè mí mụ kpá ùlũú Rómã gá 'dãlé.”

Yãhúđĩ rĩ pi líkì Páũlũ vé tã lèzú ìri 'dìzú

¹² Kã mụú adrii drũ 'dínì, ù'bùtìnjá rĩ sĩ, Yãhúđĩ rĩ pi ùmúkì ì céré vūrã ãlu gé, kòpi sòkì ùyò kìnĩ,

ĩ nyakí ngá ku, āzini ĩ mvukí ngá ku, ũdũ ni, ĩ 'dìkí dō Páũlũ ri drāá ũgbále gí ká. ¹³ 'Bá ĩ úmú'bá Páũlũ ã tā li'bá rĩ pi vé kālāfe aga pũkú sụ rĩ rá. ¹⁴ Kòpi ní ngazú muzú atala atala rĩ pi drĩgè rĩ pi vúgá 'dāá, āzini 'bá ambugu rĩ pi vúgá 'dāá, kòpi ní 'yozú kìnĩ, "'Bá sōkí ũyō, 'bá kìnĩ, 'bá ícókí ngá nyaá ku, ũdũ ni, 'bá 'dìkí dō Páũlũ rĩ drāá ũgbále gí ká. ¹⁵ Kúru ĩmi 'bá tā lị'bá rĩ pi, lē ĩmi zìkí ũgalaku āmbúgú rĩ, ē íjị Páũlũ ri ĩmi endrètị gé. Lē ĩmi 'bākí ĩmi sũ ĩmi lēkí ĩrivé tā uzịjị nịjị múké múké rĩ tịjị. 'Bá lēkí ĩri 'dịjị, ịsú ícá drị vūrā tā lịzú rĩ gé nōgò kuyé."

¹⁶ 'Bo Páũlũ ọmvụpị vé mvá ágò rú rĩ ká tā ĩ ní Páũlũ ã tā lizú 'dĩri yịjị, ĩri ní njuzú muzú vūrā āngáráwá rĩ pi ní adrízú rĩ gé 'dāá, ĩri ní tā rĩ ũlũzú Páũlũ ní.

¹⁷ Kúru Páũlũ ní ũgalaku ālu āngáráwá rĩ pi vé rĩ zìzú ímúzú 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kìnĩ, "'Í jị mvá ágò 'dĩri mujị ũgalaku āmbúgú rĩ vúgá 'dāá, mvá ágò rĩ tā be, lē lūú ĩri ní." ¹⁸ Kúru ĩri ní mvá ágò rĩ jìzú ũgalaku āmbúgú rĩ vúgá 'dāá.

Ūgalaku rĩ ní 'yozú kìnĩ, "Páũlũ ĩ ní 'yĩ rĩ zì ma mujị 'í vúgá 'dāá, kìnĩ, m̄ íjị mvá ágò rĩ mí vúgá nōó, ã'diātāsīyā ĩri tā be, lē lūú mí ní."

¹⁹ Ūgalaku āmbúgú rĩ ní mvá ágò rĩ ē drị ruzú, ĩri sezú gārā gá, ĩri ní mvá ágò rĩ zìzú kìnĩ, "Tā mí ní lēé lūú má ní rĩ íngóni?"

²⁰ Páũlũ ọmvụpị vé mvá rĩ ní 'yozú ĩri ní kìnĩ, "Ambugu Yāhūdị vé rĩ pi lēkí ímụ mí zịjị drị sī, m̄ jị rí Páũlũ ri pá tuú 'bá tā lị'bá rĩ pi endrètị gé, kòpi lēkí ĩ 'bāá sũ kòpi lēkí ĩrivé tā uzịjị nịjị múké múké rĩ tịjị. ²¹ 'Bo lē m̄ ã'yī kòpivé tā 'dĩri ku,

ã'diātāsīyā 'bá rĩ pi cekí ìri kú létì gé 'dāá'dā, kòpívé kālāfe agá pŭkú sụ rĩ rá. Kòpi sòkí ùyō kìnĩ, ì nyakí ngá ku, āzini ì mvukí ngá ku, ùdũ ni, ì 'dìkí dō ìri drāá ùgbáale gí ká. Kòpi útúkí ì kú ùrē, kòpi ri tē yì, dō mi tã rĩ újá íngóni."

²² Ùgalaku āmbúgú rĩ ní mvá ágó rĩ pēzú mužú, ìri ní 'yozú mvá ágó rĩ ní kìnĩ, "À lŭkí 'bá āzi ní 'yozú kìnĩ, mí ùlŭ má ní tã rĩ gí 'díní ku."

Pēkí Páŭlŭ ri mužú Sizerīyā gá

²³ Kúru ùgalaku āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ ní ívé ùgalaku ìrĩ ni pi zìzú ímúzú 'í vúgá nōó, ìri ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, "Lē ìmi ùpēkí āngáráwá mŭdŭrŭlŭ ìrĩ, ìmi ùpēkí kpá āngáráwá nju'bá hŭsánĩ sī ni pi pŭkú ézìrĩ, āzini ìmi ùpēkí āngáráwá òjù be muž'béé pá sī ni pi mŭdŭrŭlŭ ìrĩ, kòpi ā adríkí kuú ùrē, kādō caá sá úrōmĩ ìnìjā vé ni gé, lē kòpi ā 'dekí mužú Sizerīyā gá. ²⁴ Ìmi sēkí Páŭlŭ ní hŭsánĩ, ìmi jìkí ìri mužú gávānā Félèkīsī vúgá 'dāá, ìmi ùtèkí ìri mužú múké."

²⁵ Āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ ní kòkòbì sìzú 'díní kìnĩ,

²⁶ Ma Kālāwŭdíyō Lísīyā 'i, Gávānā Félèkīsī ì ní ìnjìjì ìnjì rĩ, á sē mí ní mōdó.

²⁷ Yāhŭdī rĩ pi rŭkí ágó 'dīri, kòpi lēkí kōdō ìri 'dìjì'dì, má ní ícázú mávé āngáráwá rĩ pi be, má kã nŭjì ámá ìri Rómāgú, má ní ìri érízú kòpi drígé sī. ²⁸ Á lē nŭjì kòpi tōkí dō ìri āsī, kúru má ní ìri jìzú kòpívé 'bá tã lị'bá rĩ pi èndrètì gé.

²⁹ Má ísú nŭjì kìnĩ, tōkí ìri tǎimbì ívé rĩ ā tã sī, 'bo tã āzi ì ní ícózú ìri 'yìzú, dōku ìri 'dìzú ní

'dăayo. ³⁰ Kâ ũlũú má ní kînĩ, Yăhũdĩ rĩ pi likí ĩri ã tâ, kôpi lėkí ĩri 'dĩ, koro má ní ĩri pėzú muzú mí vúgá 'dĩ. Á 'yo 'bá ĩri tŕ'bá rĩ pi ní, má kînĩ, lė kôpi ã ũlũkí tâ kôpi ní ĩri tŕzú rĩ mí ęndreṭi gé.

³¹ Kúru āngáráwá rĩ pi ní tâ rĩ 'duzú ngazú sũ ĩ ní ęziĩ ĩ ní rĩ tĩni, kôpi ní Páũlũ ri jizú muzú ĩnińá rĩ sĩ cĩmgbá cazú Ānĩtĩpătĩrisĩ gé. ³² Kă muų adrii drũ 'dĩni, āngáráwá ęcĩ'bá pá sĩ rĩ pi ní ĩ újázú ĩgŕzú vúlė vũră āngáráwá rĩ pi ní adrizú rĩ gé nŕŕ, kôpi kukí āngáráwá nju'bá hũsánĩ sĩ rĩ pi jiki Páũlũ ri muzú nĩ. ³³ Kôpi kă muų caá Sizeriĩyă gá 'dălé, kôpi ní kŕkŕbĩ rĩ sėzú gávănă ní, kôpi ní Páũlũ ri sėzú drĩ ni gé. ³⁴ Gávănă ní kŕkŕbĩ rĩ lăzú, ĩri ní Páũlũ ri zizú kînĩ, “Mí ĩbĩ íngá āngũ ngŕri gé?” Kă muų nĩĩ ámá 'yozú kînĩ Páũlũ ĩbĩ íngá Kĩlĩkiĩyă gá, ³⁵ ĩri ní 'yozú kînĩ, “Ma ímú mívé tâ yi, ĩsũ ākũdė 'bá mi tŕ'bá rĩ pi ícákĩ nŕgŕ gĩ.” Kúru ĩri ní tăĩmbĩ sėzú kînĩ, ā jiki Páũlũ ri jó āmbũgũ vé Ēródė† ní ŕtũ sũ rĩ agá, ā ũtėkĩ ĩri ũtėtė.

24

Tŕkĩ Páũlũ ri Félėkĩsĩ ęndreṭi gé

¹ Kă muų adrii ú'dú tŕwũ ã vũdrĩ gé, átálágú āmbúgú Ānăniĩyă pi ambugu Yăhũdĩ rĩ pi vé rĩ pi ã urũkŕ'bėe be, Tėrĩtũlă tăĩmbĩ nĩĩpi ambamba rĩ be, kôpi ní ngazú muzú Sizeriĩyă gá 'dăá, kôpi ní tâ ĩ ní Páũlũ ri tŕzú rĩ ũlũzú gávănă Félėkĩsĩ

† 23:35 23:35 Ēródė: Ēródė 'dĩri 'băgũ sâ ĩ ní Yėsũ ri tizũ rĩ gé rĩ. 'Í lă Mătăyo 2:1-18.

ní. ² Ī ní Páülũ ri zizú fizú jó agá 'dǎá, Tērītúlā ní tā ĩ ní Páülũ ri tōzú rĩ njezú Félēkīsĩ ɛndreṭi gé, ĩri ní 'yozú kīnĩ, “Félēkīsĩ ĩ ní ĩnjĩ ĩnjĩ rĩ, 'í sē 'bávé āngũ adri kírí lókí be āco, mí ní adrií úmĩ be rĩ sĩ, mí újá nóni 'bávé āngũ ícá múké gí.

³ Āmbúgú 'bávé rĩ, 'bā āyĩkō sĩ āmbúgú tā mí ní 'oó 'dĩri sĩ. ⁴ Á lē sēé mĩ ri āndēé kárákará 'dĩni ku, á mā mi, lē mĩ 'bā ɛsĩ múké 'bávé tā yizú sǎjá be mǎdǎ.

⁵ “‘Bá ĩsúkí nĩĩ áamá 'yozú kīnĩ, ágó 'dĩri 'bá tā ũnjĩ 'oópi ni, ĩri ri 'bá rĩ pi ĩcĩcĩkĩ, sē Yāhúdĩ rĩ pi ri tā ũnjĩ 'o mužú vũ drĩgé sĩ céré. ĩri drĩkoma 'bá ri' 'bá Yēsũ Nāzēretāgú rĩ ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi vé ni. ⁶ ĩri ri Jó Múngú vé rĩ iza, 'bá ní ĩri ruzú ānĩ. ('Bá lēkí ĩrivé tā lĩ sũ tāĩmbĩ 'bávé rĩ ní lēé rĩ tĩnĩ. ⁷ 'Bo āngáráwá rĩ pi vé āmbúgú Lísiyā ímú ũkpō be ĩri paá 'bá drĩgé sĩ nĩ. ⁸ Sē tāĩmbĩ 'bá ĩri tō' 'bá rĩ pi ní kīnĩ, kōpi ẽ ímúkí tā rĩ ũlũú mí ɛndreṭi gé nōgó.)* Lē mĩ uzĩ ĩri, mi ícó nĩ áamá 'yozú kīnĩ tā 'bá ní ĩri tōzú rĩ, ĩri tā áda.”

⁹ Yāhúdĩ rĩ pi ngakí céré ā'yĩ kīnĩ, tā Tērītúlā ní 'yoó 'dĩri, ĩri tā áda.

Páülũ nje ívé tā Félēkīsĩ ɛndreṭi gé

¹⁰ Kúru gávānā ní drĩ suzú Páülũ vúgá 'dǎá, ĩri ní 'yozú kīnĩ, ā átá átángá rĩ. Kúru Páülũ ní 'yozú kīnĩ, “Á nĩ rá ílí kárákará, mi 'bá riipi tā lĩpi ni āngũ nōri agá, ma āyĩkō sĩ mávé tā njezú mí ɛndreṭi gé.

* **24:8** 24:8 Átángá vērɛsĩ 6-8 agá 'dĩ'bée, búkũ Ezi vé ĩ ní sĩ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dǎáyo, 'bo gōkí sĩ búkũ Ezi vé vúlé rĩ agá rá.

11 “Mi ícò nǐ áamá rá 'yozú kǐnǐ, mávé cangará Yērusālēmā gá 'dǎlé rǐ vùdrǐ ní vǔ drǐ caá ú'dú mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ kuyé, á mụ 'dǎlé Múngú rǐ zǐj. 12 'Bá ma tǒ'bá rǐ pi ǐsúkí ma āgátá gāngará gá 'bá āzi be Jó Múngú vé rǐ agá 'dǎá kuyé, á 'yo tā ũnjǐ 'bá rǐ pi ní ǐgānyāzú ānǐ Jó Múngú rǐ zǐzú rǐ agá 'dǎá kuyé, dōku kǔrú agá 'dǎá kuyé. 13 Ngá āzi lūupi 'yozú kǐnǐ tā kōpi ní ma tōzú 'dǐri, ǐri tā áda 'dǐni 'dǎáyo.

14 “Má ā'yǐ rá 'yozú kǐnǐ, ma ri létǐ Úpí Yésū vé rǐ ā pámvú ũbǐ, 'bo kōpi kǐnǐ létǐ má ní ũbǐ 'dǐri adri létǐ áda rǐ kuyé. 'Bo ma ri Múngú 'bá é'bǐpǐj vé rǐ ǐnjǐ, ma kpá ri tāǐmbǐ Mósē vé rǐ 'du nga, āzini tā nēbǐ rǐ pi ní sǐ rǐ 'du nga. 15 Á 'bā éšǐ Múngú drǐgé, sǔ 'bá 'dǐ'bée ní 'bǎá rǐ tǐnj, Múngú rǐ úmvúlésǐ 'bá tā 'o'bá pǐrǐ rǐ pi inga drāngará gálésǐ rá, āzini ǐri kpá 'bá tā 'o'bá pǐrǐ ku rǐ pi inga rá. 16 Ā'diātāsīyā ú'dú cére ma ri éšǐ 'bā tā pǐrǐ 'ozú Múngú ẹndrẹtǐ gé, āzini 'bá rǐ pi ẹndrẹtǐ gé.

17 “Má adri āmvé 'dǎá ílí be kárakará, má ní kúru ímvízú ǐgōzú mávé 'bá rǐ pi vúgá Yērusālēmā gá nōó, má ǐjǐ mǔfēngā ímúzú ǐndǐ mávé 'bá ngá ākó rǐ pi ẽ ǐzā kozú, āzini má ímú Múngú ní rǒbǒnǒ zǎá. 18 'Bá ma tǒ'bá rǐ pi ká ma ǐsú Jó Múngú vé rǐ ā bóró 'dǎá, ǐsú ākūdē á de lǎ'bǐ mēre vé adrízú ānǐ ule rǐ vé tā gí. 'Bá bǐtrǐká rǐ pi má gārā gá 'dǎáyo, 'bá rǐ pi ǐgānyākǐ kuyé.

19 “‘Bo sá 'dǎri gé, Yāhúdǐ urukọ anigé āngū Ẹzǐyā vé rǐ agá 'dǎá, lē kōpi ẽ ímúkí ma tōó nǐ, lē kōpi ẽ ímúkí pá tuú mí ẹndrẹtǐ gé nōgó, kōpi ẽ

ímúkí rí tã ùnjí ĩ ní ma tōzú rĩ 'yoó nĩ. ²⁰ Lẽ mĩ zì 'bá nǒ'bée, kòpì ã lūkí rí mí ní tã Yāhūdī rĩ pi vé 'bá tã lì'bá rĩ pi ní ìsù má rù'bá gá ùnjí rĩ. ²¹ Sã āzi sī, kòpì ícò ma tō mí ëndrètì gé, tã má ní átá ú'dúkò be uru 'dãá, má ní 'yoó, "Bá ùdrã'bá gí rĩ pi íngá gō ídri rú rá rĩ sī." "

²² Félèkīsī ní Yēsū vé tã nǎi múké múké rĩ sī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Āngáráwá rĩ pi vé ũgalaku āmbúgú Lísīyã ícá dō gí ká, ma íbì mívé tã lì ndō." Kúru ĩri ní átángá rĩ ã 'yongará ugazú.

²³ ĩri ní tãimbì sēzú ũgalaku āngáráwá rĩ pi vé rĩ ní kīnī, ã ütèkí Páülü ri múké, 'bo ã oyukí ĩri écì āmvé ĩndī, ĩrivé ùndī rĩ pi ě écìkí rí ĩri ndree, ã kokí rí ĩri ě ĩzã bēsīnī.

'Yíkí Páülü ri jó ĩ ní rizú āngū ũ'yīzú rĩ agá

²⁴ Ụ'dú mādã ã vùdrī gé, Félèkīsī pi ní ímúzú ũkú ni Dūrūsílã Yāhūdīzì rĩ be. ĩri ní Páülü ri zìzú ímúzú, kòpì ní bí 'bázú rizú tã Páülü ní ríí átá tã Kúrísítō Yēsū ri ě'yīzú rĩ vé rĩ yìzú.

²⁵ Páülü kã ríí átá kòpì be tã 'ongará pìrì rĩ vé tã sī, tã 'bá rĩ ní 'i ütēzú rĩ vé tã sī, āzini ú'dú ĩ ní ímú tã lìzú rĩ vé tã sī, sē Félèkīsī ní ụrī. ĩri ní 'yozú kīnī, "Tã 'dīri ca gí! 'Í mụ 'dīisī rá, má ìsù dō tã 'dīri tã áda, ma íbì mĩ zì ndō." ²⁶ 'Bo ẹsì ní gé 'dãá, ụsù Páülü ã je 'í drī mūfēngã sī, ri Páülü ri zìí ímú 'í vúgá nǒo dīi dīi, ri átá ĩri be.

²⁷ Ílì ĩrī ã vùdrī gé, gōkí Pōrōsīyāsī Fésītō ri 'bãá gávānã rú Félèkīsī ã vūrã gá, 'bo Félèkīsī oyū Páülü ri jó āngū ũ'yīzú rĩ agásī kuyé, ã'diātāsīyã lē Yāhūdī rĩ pi ě ẹsì ã adri rí 'í ní múké.

25

Páulũ tu pá Fésitõ ęndreṭi gé

¹ Kâ Fésitõ ri 'bãá gávãnã rú gí, ú'dú na ã vúdri gé, ĩri ní ngazú kũrú Sízériyã vé rĩ agásĩ, ĩri ní 'dezú mužú Yęřúsãlémã gá. ² Fésitõ kã mužú caá 'dãlé, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, ambugu Yãhũđĩ rĩ pi vé rĩ ã uruķo'bee be, kôpi ní tã ĩ ní Páulũ ri tõzú rĩ ũlũzú ĩri ní. ³ Kôpi ní Fésitõ ri mãzú, ã ã'yĩ ĩvé tã, lē ē ĩjĩkĩ Páulũ ri ĩmũzú Yęřúsãlémã gá nõó, ã'diãtãsiyã kôpi lękĩ ĩ útú Páulũ ri 'diđi drãã létĩ gé 'dĩgé. ⁴ Fésitõ ní újãzú kôpi ní kĩnĩ, “'Yĩkĩ Páulũ ri kú jó ãngũ ũ'yizú rĩ agã kũrú Sízériyã vé rĩ agã 'dãã'dã, ęsi mãdã, á lē 'deé mužú 'dãã. ⁵ Lē ambugu ĩmivé rĩ pi uruķo, 'bã mužĩ kôpi be truđ, Páulũ 'o dõ tã ãzi ũnjĩ ni rá, kôpi ã mužĩ rĩ ĩri tõó 'dãlé.”

⁶ Fésitõ adri Yęřúsãlémã gá 'dãã ú'dú ãrõ, dõku ú'dú mužri, ĩri ní kúru 'dezú mužú Sízériyã gá 'dãã, kã mužú adriđi drũ 'dĩni, ĩri ní kúru úrizú jó tã ližú rĩ agã 'dãã, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, ē ĩjĩkĩ Páulũ ri ĩmũ pá tuú 'ĩ ęndreṭi gé. ⁷ Páulũ kã ífi jó agã nõó, Yãhũđĩ ĩmũ'bã Yęřúsãlémã gálėsĩ rĩ pi tuki pá ĩri ã gãrã gá, kôpi tõkĩ ĩri tã ũnjĩ ũnjĩ ni pi sĩ. Tã kôpi ní ĩri tõzú 'dĩ'bee ícõ lũú 'yozú kĩnĩ, tã 'dĩ'bee tã áda ku.

⁸ Páulũ gã tã ĩ ní 'i tõzú rĩ, kĩnĩ, “'Á 'o tã ũnjĩ Yãhũđĩ rĩ pi vé tãĩmbĩ nõzú kuyé, dõku má áta Jó Mungú vé rĩ ã tã ũnjĩ kuyé, dõku má áta 'bãgú ãmbúgu Rómã vé rĩ ã tã ũnjĩ kuyé.”

⁹ Fésitõ lē ambugu Yãhũđĩ vé rĩ pi ē ęsi ã adri 'ĩ ní múké. Kúru ĩri ní Páulũ ri zizú kĩnĩ, “Mĩ ã'yĩ

mụy Yērusālēmā gá 'dālé rá, mī mụ rí pá tuú má ẹnḍreṭi gé, mà lị rí mívé tā 'dālé?"

¹⁰ Páũlũ ní újázú kīnī, “Á tu nóni pá jó ĩ ní rizú tā lịzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ã rụ sī rī agá, lē ã lịkí mávé tā nōgó. 'Í nī múké múké 'yozú kīnī, á 'o tā āzi ũnjí Yāhúdī rī pi ní kuyé. ¹¹ Á 'o té dō tā ũnjí ĩ ní ícózú ma 'dizú ni rá, má ícó té 'dịngará rī vé tā gāá ku. 'Bo dō tā Yāhúdī ímụ' bá 'dī'bée ní ma tōzú rī adri tā áda kuyé, 'bá āzi ícó ma sēé kōpi drịgé ku. Á lē mávé tā jị 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ẹnḍreṭi gé, ã lị rí mávé tā nī.”

¹² Fésītō kā tā rī átá ívé 'bá tā lị' bá rī pi be, ĩri ní 'yozú Páũlũ ní kīnī, “Mí lē 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ã lị mívé tā nī. Mí ícó mụ 'bāgú Rómā vé rī vúgá 'dāá rá.”

'Bāgú Āgīrīpā mụ Fésītō vúgá

¹³ Kā mụy adrii ú'dú mādā ã vudrị gé, 'bāgú Āgīrīpā pi ómvúpị Bērīnīkē be, kōpi ní 'dezú mụzú Fésītō ri ndrezú Sizerīyā gá 'dāá. ¹⁴ Kōpi ní adrii 'dālé ú'dú be kárakará rī sī, Fésītō ní tā ĩ ní Páũlũ ri tōzú rī ũlüzú 'bāgú rī ní. ĩri ní 'yozú kīnī,

“Félēkīsī ku ágó āzi ĩ ní 'yī rī kú jó āngū ũ'yīzú rī agá nō. ¹⁵ Má kā mụy Yērusālēmā gá 'dāá, atala atala rī pi drịgé rī pi, 'bá ambugu Yāhúdī vé rī pi be, kōpi ũlūkí tā ĩ ní Páũlũ ri tōzú rī, kōpi kīnī, mà lị tā drị ni gé. ¹⁶ Má ní 'yozú kōpi ní, má kīnī, ‘Tāimbị Rómā vé rī ã'yī ĩ ní tā lịzú 'bá āzi drịgé ísụ nje drī ívé tā kuyé 'dīni ku.’ Drīdrī ni, 'bá rī pá tu 'bá 'i tō' bá rī be 'bá tā lị' bá rī pi

endretî gé, îri ívé tâ nje ũgbále, î íbí îrivé tâ lì ndõ.

¹⁷ “Kôpi kê ícá má vúgá nõó, má iza sâ kuyé, kâ muý adrií drű 'dîni, má ní átázú má kîñî, â íjîkî Páũlũ ri má vúgá vŭrã î ní rizú tâ lizú rî gé nõó. ¹⁸ 'Bá îri tõ' bá rî pi kê tâ rî njeé, tâ kôpi ní îri tõzú rî adri sű má ní ũsűű rî tîñî kuyé. ¹⁹ Tã má ní ísú rî, kôpi rikî ágátá gãá î âsámvú gé sî ívé mērē Yāhūdī vé rî â tâ sî, āzini kôpi rikî ágátá gãá ágó rú be Yēsű, drãápi gí, Páũlũ ní 'yoó îri ídri rú rî vé tâ sî.

²⁰ “Á ndã lẹtî tí tâ 'dîri uzizú nřzú ãní, kúru má ní Páũlũ ri zizú, dõ lē rá, â muķí îrivé tâ lîjî Yērúsālēmã gá. ²¹ 'Bo Páũlũ ní zizú kîñî, â 'yîkî 'î kú jó āngű ũ'yîzú rî agá nõgó, cîmgbá 'bãgú rî â lì rí ívé tâ ñî. Kúru má ní átázú má kîñî, â 'yîkî îri kú nõgó, cîmgbá cazú ũ'dú má ní ímúzú îri pězú muzú 'bãgú āmbúgú Rómã vé rî vúgá rî gé.”

²² Kúru Āgřîřpã ní 'yozú Fésîtõ ní kîñî, “Á lē ágó 'dîri vé tâ yîjî mâ bî sî.” Fésîtõ ní újázú Āgřîřpã ní kîñî, “Mi ícõ îrivé tâ yî drű sî rá.”

Páũlũ tu pá Āgřîřpã endretî gé

²³ Kã muý adrií drű 'dîni, Āgřîřpã pi ní ímúzú Bērîñîkē be, kôpi ní ífízú jó tâ lizú rî agá nõó, 'bá rî pi ngakî céré kôpi ĩñjîjî ambamba, kôpi ímúķí ũgalaku āngáráwá rî pi vé rî pi be, 'bá ambugu ambugu kŭrú agá rî pi be trű. Fésîtõ ní átázú kîñî, ē íjîkî Páũlũ ri ífî jó agá nõó. ²⁴ Fésîtõ ní 'yozú kîñî, “'Bãgú Āgřîřpã, ĩmi 'bá ímú' bá rî pi be céré, ĩmi ndrekî drű ágó 'dîri ká! Yāhūdī adri' bá

Yẹrúsālémā gá, āzini Sīzérīyā gá rī pi be céré, ímúkí kuú má vúgá nō, kòpí lẹkí ā 'dìkí Páulū ri drāá 'dīísí rá. ²⁵ 'Bo má ísú tã ùnjí ĩ ní ícózú ĩri 'dìzú drāzú rá ni kuyé. 'Bo ĩri ní lěé 'bāgú Rómā vé rī ā lì ívé tã nī rī sī, má ūsū, á lě ĩri pēé muzú Rómā gá. ²⁶ 'Bo má ísú tã ā pá má ní kòkòbì sīzú sēzú 'bāgú rī ní kuyé. Nóni má íjì ĩri ímú pá tuú ĩmi ẹnḍẹṭì gé, agaápi rá rī, 'bāgú Āgīrípā, má íjì ĩri mí ẹnḍẹṭì gé, mí uzì rí ĩri, má ísú rí tã má ní lěé sī rī ānì. ²⁷ Ā'diātāsīyā á pē dō 'bá ĩ ní 'yī rī 'bāgú rī vúgá 'dāá ísúzú sīkí ĩrivé tã kuyé, tã 'dīri adri múké ku."

26

Páulū átá ívé tã 'bāgú Āgīrípā ẹnḍẹṭì gé

¹ Āgīrípā ní 'yozú Páulū ní kīnī, "Má ā'yī rá, mí átá mívé tã." Kúru Páulū ní drì suzú uru, ĩri ní í'dózú átázú kīnī,

² "'Bāgú Āgīrípā, ma āyīkō sī mí ní ma ā'yī ù'dú āndrū rī gé tã Yāhūdī rī pi ní ma tōzú rī átázú mí ẹnḍẹṭì gé rī sī. ³ Á nī rá mí nī 'bávé mērē Yāhūdī vé rī rá, āzini mí nī tã 'bá ní ẹ'yī sēepi 'bá ní 'bā acozú Yāhūdī rú rī rá. Kúru á mā mi drì ĩrī sī, lě mí 'bā bì mávé tã yìzú ẹsì mādā sī.

⁴ "Yāhūdī rī pi ārēvú céré nīkí ma rá í'dózú ānjīnā gá 'dāá. Kòpí nīkí tã má ní rií 'oó 'bávé āngū agá, āzini Yẹrúsālémā agá rī rá. ⁵ Kòpí nīkí mávé tã caá lókí be aco, kòpí ícó mávé tã ūlū rá, dō kòpí ā'yīkí rá. Kòpí ícó lū mí ní kīnī, ma Fārúsīgú, ma ri mērē 'bávé rī ā tã 'du nga rá. ⁶ Āndrū sī á tu pá nō, lẹkí mávé tã lìjì, ā'diātāsīyā

má ní ẹsị 'bāá tã Múngú ní ẹziì 'bá ẹ'bípìì ní rĩ 'dụú ngaa rĩ sị.

⁷ “Súrú mụdrị drị ni ìrì Ìsèrélē vé rĩ pi 'bākí ẹsị rizú tã ìri ní ẹziì rĩ ùtēzú, àní sē kòpi ri Múngú ri ìnjì ùtúná pi ìníná be. Á 'bāgú, ẹsị má ní 'bāá rĩ sị, Yāhúdì rĩ pi ní ma tōzú àní. ⁸ Ngá ìmi ní ùsùú kìnì, Múngú ícò 'bá ùdrā' 'bá gí rĩ pi ídrì gōó ídri rú ku rĩ ã'di?

⁹ “Àndúró má ùsù, á lē tã rĩ pi 'oó, ã ọwukí rí Yésù Nāzērētāgú rĩ ã rú àní. ¹⁰ Tã 'dìri á 'o Yērúsālēmā gá 'dāá rá. Atala atala rĩ pi drìgè rĩ pi sēkí má ní ùkpō, má uru 'bá Yésù ri ẹ'yì' 'bá gí rĩ pi ìjì ìmú ú'bé jó àngū ù'yìzú rĩ agá, kádō lée kòpi ú'dì, ma kpá ri tã ni ã'yì, ã ú'dìkí kòpi ùdrāá rá. ¹¹ Á ri ẹcì jó Múngú ri zìzú rĩ pi agásì, á ri 'bá Yésù ri ẹ'yì' 'bá gí rĩ pi ọcùú, kòpi ẹ idekí rí Yésù ri àní. Á ri kpá ẹcì kùrú urukọ àmvé rĩ pi agásì, má ọcù kòpi ùnjì ùnjì.

¹² “Ú'dú àlu, atala atala rĩ pi drìgè rĩ pi sēkí má ní ùkpō rá mụzú àní Dāmāsékē gá. ¹³ Á 'bāgú, ma kã rií mụú létì gé sị, ùtù mgbímgbì gé 'dìgè, á ndre àcì dī ìngázú 'bù gélésìla, ìmgbērē mǎ gārā, àzini 'bá má ní ẹcì kòpi be rĩ pi ã gārā kùrú, ìrivé dīngará àngū ìmgbērēepi rĩ ndē ùtù vé dīngará rá. ¹⁴ 'Bá ní cèré u'dezú vūgá, má ní ù'dùkọ yìzú ìngázú 'bù gélésì, ìri ní 'yozú má ní Ārāmáyìkì tì sị kìnì, 'Sáulā, Sáulā! Ngá mí ní rizú ma ọcùzú 'dìni rĩ ã'di? Ùmbā mí ní rií fụú má be 'dìri, ìri tã azakaza vé ni.'

¹⁵ “Má ní zìzú, má kìnì, 'Úpì, mí ã'di 'i'?

“Úpí ní újázú kīnī, “Bá mí ní ríí ọcụú rī, ịri ma 'i Yésū 'i. ¹⁶ Mí íngá pá tuú ụrụ sī. Má 'i'da ma mí ẹndrẹti gé, á lẹ mí ịpẹé adrií átí'bá mávé ni, mí mụ rí mávé tã mí ní ndreé mí mị sī rī ùlūú, āzini tã má ní úmvúlésī ímụ ùlūú mí ní rī ùlūú 'bá rī pi ní. ¹⁷ Ma ímụ mi pa 'bá ìmivé rī pi drígé sī rá, āzini 'bá adri'bá Yāhúđị rú ku rī pi drígé sī rá. Ma mi pẹ mụ 'bá adri'bá Yāhúđị rú ku rī pi vúgá 'dāá, ¹⁸ mí mụ rí kọpi ē mị zịi, kọpi ē ịfūkí rí tã ịnịná vé rī agásí rá, kọpi ā adrikí rí ụtúná agá, kọpi ē ịfūkí rí ùkpō Sātánā vé rī agásí āmvé, kọpi ā adrikí rí 'bá Múngú vé ni, Múngú ā trū rí kọpi ịvé ùnjikānyā agásí rá. Kọpi ẹ'yịkí dō ma gí, kọpi ị újá adri uleteré 'bá Múngú vé ni.’

¹⁹ “‘Bāgú Āgīrípā, ịndrílíkí íngápi 'bū gélésīla 'dīri, á 'dụ tã ni ngaá rá. ²⁰ Má 'í'dó ti Múngú vé rī ùlūú 'bá Dāmāsékē vé rī pi ní, 'bá Yẹrúsālémā vé rī pi ní, āzini má ùlū āngū Yūdáyā vé rī agásí céré, á gō kpá caá 'bá adri'bá Yāhúđị rú ku rī pi āsámvú gé, á 'yo, má kīnī, lẹ kọpi ā kukí ùnjikānyā ānī, kọpi ē ẹ'yịkí Múngú ri áyu, tã kọpi ní 'oó rī, ā lū rí 'yozú kīnī kọpi újákí ẹsị gí.

²¹ “‘Ụ'dụkọ múké má ní ùlūú 'dīri sī, Yāhúđị rī pi rụkí ma Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, kọpi lẹkí kōdō ma 'dị. ²² 'Bo Múngú ko má ịzā cīngbá ícázú ú'dụ āndrū rī gé, á tu pá nōgó, á lẹ tã rī ùlūú 'bá rī pi ní céré, 'í'dózú 'bá ị ní ndreé kuú ẹzị ákó rī pi ní, āzini 'bá ị ní ịnjị ịnjị rī pi ní. Má ímbá tã āzi túngú ni kuyé, má ímbá tã nẹbị rī pi ní ùlūú rī, āzini tã Mósē ní 'yoó ịri ímụ 'i nga drịdrị 'dīlé rī. ²³ Má kīnī, Kúrísítō ri úmvúlésī

ímú ìzāngā nya rá, ì ímú ìri inga drāngará gálēsì drīdrī, ìri ímú dī ùtúná rú ívé 'bá rī pi āsámvú gé, āzini 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámvú gé.”

²⁴ Páülū kã rií átá, Fésītō ní trezú ụ'dụkọ be ụrụ 'dāá kīnī, “Páülū! Mí drī ábá gí, mívé lāngará ambamba rī sē mí drī ábá nī.”

²⁵ Páülū ní újázú kīnī, “Āmbúgú Fésītō, mâ drī ábá kuyé. Tā má ní átá 'dīri, ìri tā áda, ìri ífífí be. ²⁶ 'Bāgú Āgīrīpā nī tā má ní átá 'dī'bée cére rá, sē má ní rizú átázú ụrī ākó 'dī. Tā 'dī'bée ní rizú ì ngazú rī gé, nī rá, ā'diātāsīyā tā 'dī'bée nga 'i ụgúzā rú kuyé. ²⁷ 'Bāgú Āgīrīpā, mí ẹ'yī nyo nēbī rī pi vé tā rá? Á nī rá mí ẹ'yī rá.”

²⁸ Āgīrīpā ní Páülū ri zizú kīnī, “Mí ụsū, mi ícọ ma úbé ícá Kūrīsītīyānī rú sâ mādānā nōri agá rá?”

²⁹ Páülū ní újázú kīnī, “Mi dō mi újá sānā nōri agá rá yā, dō mi íbí mi újá ndō yā, ma Múngú rí zì mí ní, āzini 'bá mávé tā yī'bá āndrū nō'bée ní, ìmi ícákí rí sū má tịnị, adri 'yozú kīnī sū ì ní ma 'yī nōri tịnị ku.”

³⁰ 'Bāgú Āgīrīpā, gávānā Fésītō, Bērīnīkē, 'bá jó agá rī pi be cére, kọpi ní ngazú ụrụ. ³¹ Kọpi kã rií fūú mụzú āmvé 'dāá, kọpi ríkí átá ì āsámvú gé sī kīnī, “Ágó 'dīri 'o tā āzi ì ní ícózú ìri 'dịzú drāzú ni kuyé, 'o kpá tā āzi ì ní ícózú ìri 'yīzú ni kuyé.”

³² Āgīrīpā ní 'yozú Fésītō ní kīnī, “Ágó 'dīri ā 'yo dō 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ā lị ívé tā nī 'díní ku, ì té ìri trū rá.”

27

Páülû 'de mužú Rómã gá kúlúmgbã sî

¹ Āgīrīpā kā 'yoó 'bâ 'dekí mužú kúlúmgbã sî Ītálīyã gá, ĩ ní Páülû pi ežizú 'bá uruko ĩ ní ũ'yī rī pi be kú ũgalaku Júlīyāsī drīgé. Júlīyāsī ri ũgalaku āngáráwá ĩ ní zī ngúlúmū 'bágú āmbúgu Rómã vé rī pi vé ni. ² 'Bá ní tuzú kúlúmgbã íbipi íngápi Ādrāmātīyō gá rī agá, kúlúmgbã rī lē éci mužú vūrã ĩri ní pá tuzú rī pi gé sī, āngū Ĕzīyã vé rī agá. 'Bá tuki Mākēdōnīyāgu be trū, ágó rī ā rú Ārīsītārúkō 'i, íbí íngá Tēsālōnīkē gá.

³ Kã mužú adrii drū 'dini, 'bá ní cazú kūrú Sídónã vé rī gé, Júlīyāsī 'bã ési múké Páülû ní, ā'yī Páülû ri mužú ívé ũndī rī pi vú, kōpi ā sēki rī ĩri ní ngá ĩri ní lēé rī. ⁴ 'Dāgá 'bá gōkí fí kúlúmgbã agá dī, ũlí ní ívīzú 'bá vúgá nōlé ũkpō be, 'bá ní kúru 'dezú mužú, 'bá agakí āngū 'i lípi kú ngu Sáyīpūrāsī vé rī ā gārã gá sī, ũlí vīpi ũkpō be 'dīri ā 'o rí 'bã ũnjí ku. ⁵ 'Bá mužú yī tafu rī agásī, 'bá agakí āngū Kīlīkīyã vé rī ā gārã gá sī, āzini 'bá agakí āngū Pāmīfīlīyã vé rī ā gārã gá sī, 'bá ní kúru cazú kūrú Mírã vé rī gé, āngū Lísīyã vé rī agá. ⁶ Ūgalaku rī řsú kúlúmgbã āzi íbí íngá Ālēkīzāndāriyã gá, lē mužú Ītálīyã gá, ĩri ní 'yozú kīnī, 'bã tuki kúlúmgbã rī agá.

⁷ 'Bá rikí mužú kúlúmgbã rī sī mādã, 'du ú'dú kárakarã, 'bá nyakí ĩzāngã ambamba. 'Bá kã rií 'bãá caá ĩnyinjã Kīnīdō gé, ũlí rī vé vīngará sē 'bá útrúkí 'bã mužú drīdrī kuyé. Kúru 'bá ní 'bã újázú mužú wōókō ándrelé rú rī gé, cazú

āngū 'i lịpi kú ngu yīi agá Kūrétē vé rī gé. 'Bá agakí kūrú Sālímónē vé rī ā gārā gá sī. ⁸ 'Bá agakí mụzú Kūrétē ā gārā gá sī, 'bá nyakí ịzāngā ambamba, 'bá ní kúru cazú vūrā kúlúmgbá rī pi ní pá tuzú rī gé, ịnyináná kūrú Lásīyā vé rī gé.

⁹ 'Bá izakí sâ ambamba, ā'diātāsīyā sâ kílóngóro vé rī gé, úlī rī vī ūkpō be ambamba, kúlúmgbá rī ícọ mụyú ānī bā ku, ā'diātāsīyā Ụ'dụ ị ní rizú Ānyāngā A'bizú* rī aga gí. Páulū ní 'yozú ūgalaku kúlúmgbá agá rī pi ní kīnī,

¹⁰ “Āgō 'dī'bée, á nī rá 'bá útrúkí dō 'bá mụzú kúlúmgbá rī sī drīdrī, 'bávé kúlúmgbá, 'bávé oḡu kúlúmgbá agá rī pi, 'bá ngúlú be céré, 'bá drīlē ūnjí ịsú rá.” ¹¹ 'Bo ūgalaku rī ā'yī tā Páulū ní 'yoó rī kuyé, ā'yī tā kúlúmgbá é'dípa ní 'yoó rī, āzini ágó kúlúmgbá újipi rī ní 'yoó rī áyu.

¹² Vūrā 'dīri kúlúmgbá rī pi ní rizú pá tuzú rī, ịri vūrā ūnjí, ā'diātāsīyā lókí kílóngóro vé rī ūnjí†, 'bá ícókí adrií 'dāgá bā ku, 'bá kárakará pi ụsūkí kīnī, lē 'bá 'dekí mụzú kúlúmgbá rī sī Fōyīnīkē gé, ā'diātāsīyā ịri vūrā múké kúlúmgbá rī pi ní mụzú pá tuzú ni, lókí kílóngóro vé rī gé 'bá mụkí rí adrií 'dāgá. Vūrā kúlúmgbá rī pi ní pá tuzú 'dīri Kūrétē gá, ịri vūrā ụtụ ní 'dengará

* **27:9** 27:9 Ụ'dụ ị ní rizú Ānyāngā A'bizú rī: Ụ'dụ 'dīri ịlī ālu agá, átálágú āmbúgu rī fi Jó Múngú vé rī agá 'dāá vú be ālu, ịri mụ āri uya Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá, 'bá Ịsērélē vé rī pi trūzú ānī ịvé ūnjikānyā agásī, 'bá Ịsērélē vé rī pi rī ānyāngā a'bi ụ'dụ 'dīri gé. † **27:12** 27:12 Lókí kílóngóro vé rī: Āngū Ịsērélē vé rī gé 'dāá, lókí kílóngóro vé rī gé, ẹcị tungará ūkpó ūkpó, ā'diātāsīyā yīgọ rī 'dị ambamba, sē āngū rī igbe igbe. Sâ 'dāri gé, úlī rī vī ūkpō be, sē kúlúmgbá ícọ pá tuú 'dāgá ku.

gálé rú rĩ gé, vŭrã 'dãri gé, 'bá rĩ pi ícọ ǎngŭ ndre ándrelé rú, ǎzini úrŭlé rú.

Ūlí vŭipi ũkpō be yŷi tafu rĩ agá rĩ

¹³ Ūlí rĩ kǎ í'dó vŷi ũkpō be mǎdǎ ándrelésŷila, 'bá kŭlúmgbá újŷi'bá rĩ pi ŷsŷkí kŷnĩ, ĩ ícọ mŷ rá. Kōpi ní ŷmgbŷ rĩ ísézú yŷi agá 'dǎásĩ, kōpi ní mŷzú ǎngŭ 'i lŷipi kú ngu yŷi agá Kŭrétē vé rĩ ǎ gǎrǎ gá sŷ. ¹⁴ Kǎ mŷú adrii mǎdǎ, ũlí ní ívŷzú ímŷzú 'bá vúgá nŷlé ũkpō be, ũlí rĩ íbŷ ívŷ ǎngŭ 'i lŷipi kú ngu yŷi agá rĩ gé 'dǎásĩ, ǎsámvú ǎngŭ úrŭlé rĩ pi vé ŷtú ní ífŷzú rĩ be rĩ gélésŷila. ¹⁵ Ūlí rĩ vŷ ũkpō be, sē 'bá ícókí kŭlúmgbá rĩ jŷi bǎ ku. 'Bá kukí ũlí rĩ ri kŭlúmgbá rĩ vŷi mŷzú nŷ.

¹⁶ 'Bá agakí ǎngŭ 'i lŷipi kú ngu yŷi agá ĩ ní zŷi Kǎwŷdǎ rĩ ǎ gǎrǎ gá sŷ, vŭrǎ 'dãri gé, ũlí ícọ vŷi ũkpō sŷ ku. 'Bá ŷ'bŷkí kŭlúmgbá ídri pazú rĩ ísé, 'bá ísŷkí ízǎngǎ ǎní ambamba. ¹⁷ 'Bo 'bá ísékí kŭlúmgbá ídri pazú rĩ kŭlúmgbá ǎmbúgú rĩ agá nŷó rá. 'Bá kŭlúmgbá újŷi'bá rĩ pi ŷ'yŷkí bǎákú kŭlúmgbá rĩ ǎ rŷ' bǎ gá sŷ kŷrŷ, kŭlúmgbá rĩ úmbézú, ǎ adri rí ǎní ũkpó ũkpó. Kōpi 'okí ŷrŷ sŷ, ũlí rĩ ní lēé kōpi vŷi mŷzú ǎngŭ cŷnyáfǎ rú ĩ ní zŷi Sǎrǎtísŷ rĩ gé rĩ sŷ, kōpi u'dŷkí ngá ĩ ní úmbé kŭlúmgbá rŷ' bǎ gá bǎákú sŷ rĩ pi ú'bé yŷi agá, kŭlúmgbá rĩ ǎ mŷ rí ǎní mǎdǎ. Ūlí rĩ ri kŭlúmgbá rĩ vŷi mŷzú nŷ.

¹⁸ Ūlí rĩ vŷ ũkpō be, kǎ mŷú adri drŷ 'dŷni, kōpi u'dŷkí ngá kŭlúmgbá agá rĩ pi ú'bé yŷi agá. ¹⁹ Kǎ mŷú caá ú'dŷ na ní gé, kōpi u'dŷkí ngá ẽzŷ ngazú kŭlúmgbá agá rĩ pi ú'bé céré yŷi agá. ²⁰ Ūlí vŷipi ũkpō be 'dŷri vŷ caá ú'dŷ be kǎrǎkará, ọzŷ ŷtú rĩ

ẽ mị, ẵzini ọzũ linyã rĩ pi, sẽ kọpi índrékí ku, 'bá ụsũkí 'bá ícókí ídrí ku.

²¹ 'Bá adrikí ụ'dụ be kárákará, 'bá nyakí ngá kuyé. Páũlũ ní ngazú pá tuzú ụrụ sị, ịri ní 'yozú kĩnĩ, “Àgō 'dĩ'bée, ịmi yíkí té dō tā má ní 'yoó rĩ rá, 'bá ícókí té ịfũú Kũrétē agá 'dãásí ku, ngá 'dĩ'bée ícókí té ábá ku. ²² 'Bo á lē nóni 'yoó ịmi ní kínĩ, lē ịmí ẹsị ẵ adri ụkpó ụkpō, ẵ'diātāsīyā ịmi ẵsámvú gé 'dĩgé, 'bá ẵzi ícó drāā ẵlunání ku, kũlúmgbá rĩ 'yẹná ábá nĩ.

²³ “Ma 'bá Múngú vé ni, ma ri Múngú ri ịnjĩ. Ịnịná ájée rĩ sị, ịpē ívé mālāyíkā ịmụ pá tuú mả gārā gá, ²⁴ ịri ní 'yozú má ní kĩnĩ, 'Páũlũ, mĩ 'o ụrĩ sị ku, mĩ mụ pá tu 'bāgú ẵmbúgú Rómā vé rĩ ẹndrẹti gé rá. Mĩ tā sị, Múngú vé ẹsị múké rĩ sị, ịri 'bá kũlúmgbá agá rĩ pi ídrí céré rá.’ ²⁵ Àgō 'dĩ'bée, ịmi 'okí ụrĩ sị ku, má ẹ'yĩ tā Múngú ní 'yoó rĩ rá, tā rĩ ịmụ 'i nga sũ ịri ní 'yoó má ní 'dĩri tịni. ²⁶ Ụlĩ rĩ ịmụ kũlúmgbá rĩ vị mụ pá tu ẵngũ 'i lịpi kú ngu yĩ agá 'dāri gé.”

²⁷ Ụlĩ vị yĩ tafu rĩ drịgé sị ụtụná pi ịnịná be, caá ụ'dụ mụdrị drị ni sụ, kả mụú caá ịnị ágágá, 'bá kũlúmgbá rĩ ụjí 'bá rĩ pi ní nịzú ámázú 'yozú kínĩ, ị 'bảkí caá yĩ tafu Ádĩrīyā vé rĩ tị gé ẵngũ nyọkú rú rĩ gé gí. ²⁸ Kọpi ní aya ẵzi í'dụzú 'yĩzú bả sị, 'bezú yĩ agá 'dãá, yĩ rĩ vé kungará ámázú ẵnĩ, Kọpi ịsúkí nị, yĩ rĩ vé kungará ca pá ágélé mụdụrũlũ ẵlu pũkú ịrĩ (120). Kọpi kả ị útrú mụzú drịdrị, kọpi ịsúkí nị, yĩ rĩ vé kungará ca pá ágélé pũkú úrõmĩ (90). ²⁹ 'Bá kũlúmgbá ụjí 'bá rĩ pi 'okí ụrĩ sị, kọpi ụsũkí kínĩ, 'bả mụ 'bả

ēšī irā rụ' bá gá, kòpì u'dụkí ùmgbù ì ní ù'yí sù kùlúmgbà rụ' bá gá rí pì ú'bé yí agá, kòpì zíkí Múngú rì kìnì, lè àngū rí ọwụ ì ní mbēlē mbēlē. ³⁰ 'Bá kùlúmgbà rí újì' bá rí pì lèkí kòdò ngáá ápá kùlúmgbà rí agásí rá, kòpì í'dụkí kùlúmgbà ídri pazú rí suú yí agá 'dǎá, 'bá rí pì ã ụsụkí rí kìnì ì rì ùmgbù ú'bé yí agá 'dǎá, kùlúmgbà rí ẹnḍrẹḍì gé. ³¹ Páülü ní 'yozú ùgalaku rí ní, āzini àngáráwá rí pì ní kìnì, “'Bá kùlúmgbà rí újì' bá rí pì dō kùlúmgbà rí agá nōó 'dǎáyo, ìmi ícókí ídri ku.” ³² Kúru àngáráwá rí pì ní bǎákú kùlúmgbà ídri pazú rí ù'yízú rí pì úlízú, kòpì ní kùlúmgbà rí kuzú 'dezú yí agá 'dǎá.

³³ Àngū rí kǎ 'bǎá ríi ọwụ, Páülü ní kòpì mǎzú, lè kòpì ã nyakí ínyá. Ìrì ní 'yozú kìnì, “'Ụ'dụ mụḍrì ḍrì nì sù 'dì'bée agá, ìmi ríkí adrií ìzǎngǎ sǐ, ìmi nyakí ngá kuyé. ³⁴ Á mǎ ìmi, lè ìmi nyakí ngá, ìmi adrikí rí ídri rú. Ìmi 'okí dō 'dínì, 'bá āzi ícó ádrá ìmi āsámví gé 'dìgé ku.” ³⁵ Páülü kǎ tǎ rí átá 'dínì, ìrì ní pángá í'dúzú, ìrì ní ọwō'dífō sēzú Múngú ní 'bá rí pì ẹnḍrẹḍì gé 'dìgé. Ìrì ní pángá rí àndízú, ìrì ní í'dózú nyazú. ³⁶ Tǎ 'dìrì ímbá kòpì ē éšì, kòpì gōkí ngá nyaá rá. ³⁷ 'Bávé kǎlǎfe mụḍḍrǎlǎ ìrì pǔkú ézìrì ḍrì nì ázìyá (276) kùlúmgbà agá 'dǎá. ³⁸ 'Bá rí pì kǎ ngá rí nyaá épízú gí, kòpì u'dụkí ànyǎngǎ rí ē ìmbìtǎ ú'bé yí agá, kùlúmgbà rí ē ẹnjì rí ku.

Ūlì ūkpō be nì vì kùlúmgbà rí ūḅō kpelékpélé

³⁹ Àngū rí kǎ ọwụ, kòpì nǐkí àngū nyọọkú rú rí áamá kuyé, 'bo kòpì ní àngū cínýáfǎ rú nì ndrezú yí gǎrǎ gá 'dǎá, kòpì ní ụsụzú, ì lèkí kùlúmgbà

rĩ jị mụzú ãngũ cínyáfã rú rĩ gé 'dãá. ⁴⁰ Kúru kòpì ní bǎákú ì ní ùmgbụ rĩ pi úmbézú rĩ pi úlízú, ùmgbụ rĩ pi ní u'dezú yị ã ndúgé 'dãá, kòpì ní kpá ngá kùlúmgbà rĩ újízú rĩ oyuzú. Kòpì ní bǒngó kùlúmgbà rĩ ẹnđrẹtị gé ùlì ní rií vị anigé kùlúmgbà rĩ vịpi mụzú rĩ sezú ụrụ, ùlì ní kùlúmgbà rĩ vịzú mụzú yị tị gé 'dãá. ⁴¹ 'Bo kùlúmgbà rĩ mụ 'i ẹsị ãngũ cínyáfã rú rĩ gé 'dãá, áwí atee ãngũ nyọókú rú rĩ gé. Kùlúmgbà rĩ vé ùmvụ tị atee mgbé, ícọ mụú bǎ ku. Ùlì ùkpò be nì ní íngázú, ìrì ní yị rĩ vịzú úvázú ngüyá ngüyá, ùlì rĩ vé ùkpò ùṅò kùlúmgbà rĩ vé só kpélékpélé.

⁴² Ængáráwá rĩ pi lẹkí 'bá ì ní ù'yī rĩ pi ú'dị 'dīisī rá, ã'diātāsīyā kòpì ã gbākí rí yī rĩ ápá mụzú ku. ⁴³ 'Bo ùgalaku ãngáráwá rĩ pi vé rĩ lẹ ã 'dìkí Páülū ri ku, ã'yī tǎ ãngáráwá rĩ pi ní lẹe 'oó 'dīri kuyé. Ìrì ní átázú kīnī, 'bá nī' 'bá yī gbǎ'bée ìndī rĩ pi ã úwákí kùlúmgbà rĩ agásī drīdrī, kòpì ã mụkí ãngũ nyọókú rú rĩ gé. ⁴⁴ Ìrì ní 'yozú ụrụkọ'bée ní kīnī, kòpì ã útúkí úrì kùlúmgbà rĩ vé ìrìkọ ùṅòópì gí 'dīri drīgé. Kúru 'bá rĩ pi ãrēvú céré cakí ãngũ nyọókú rú rĩ gé 'dǎlé múké.

28

Páülū ca Mǎlátǎ gá

¹ 'Bá cakí yī tị gé 'dǎlé múké, 'bá mụkí nī á má ãkūdē 'bá cakí ãngũ 'i lịpi kú ngu yī agá ì ní zī Mǎlátǎ rĩ gé gí. ² 'Bá adri' 'bá ãngũ 'i lịpi kú ngu rĩ agá 'dǎlé rĩ pi é'yíkí 'bá ẹsị be múké. Kòpì ùdēkí ãcí, é'yíkí 'bá úrì ãcí rĩ tị gé, ã'diātāsīyā sǎ 'dǎri gé, yīgó ri 'dì nī, ãngũ rĩ igbegbe.

³ Páülũ ní íjá u'duzú, ìri ní ù'bāzú ãcí mì gé 'dǎá, ãcí rī vé kongará sī, ìnī ní íkpúzú Páülũ ẽ drị cizú. ⁴ 'Bá rī pi ká ndree ìnī rī ci Páülũ ẽ drị, ọnjú kuú drị ni gé títì, kọpi ní átázú ì ǎsámvú gé sī kínì, “Ágó 'dīri 'bá ǎngũ ú'dìpi ni, 'de yīì agá 'dǎá rá, 'bo drǎ kuyé, 'bávé múngú rī pi vé ǎzi ǎlu, lì tǎ drị ni gé gí, lē ǎ 'dìkí ìri drǎá 'dīsī rá.”

⁵ 'Bo Páülũ ní ìnī rī yazú 'í drìgé sī 'dezú ãcí mì gé 'dǎá, ìnī rī 'o ìri ùnjí kuyé. ⁶ 'Bá rī pi ỳsũkí déna Páülũ ẽ drị ri pī rá, dōku ìri koro nga í'dé, ìri drǎ rá, kọpi tēkí ndree sǎ be ǎco, kọpi ká ndree ìnī rī 'o ìri ùnjí kuyé, kọpi gōkí ỳsũú kínì, ágó 'dīri múngú.

⁷ Gávǎnǎ ǎngũ 'i lìpì kú ngu yīì agá 'dǎri vé rú Pũbēlìyō 'i, ìri nyọọkú be ǎngũ 'dǎri gé. Ẹ'yí 'bá ívé ǎngá, adri 'bá be múké cazú ỳ'dú na. ⁸ Sǎ 'dǎri gé, Pũbēlìyō ẹtẹpi ri drǎ rú, rú'bá ni koko, ìri ri sūsũ. Páülũ ní fizú mužú ìri ndrezú, ìri ní Múngú ri zizú, ìri ní 'í drị 'bāzú drị ni gé, drǎ rī ní kúru dezú rú'bá ni gé sī rá. ⁹ Tǎ 'i ngaápi 'dīri ǎ vùdrị gé, 'bá céré drǎ be adri'bá ǎngũ 'i lìpì kú ngu yīì agá 'dǎlé rī pi ímúkí Páülũ vúgá, drǎ rī de kọpi rú'bá gá sī rá. ¹⁰ Tǎ 'dīri sē 'bá rī pi céré ìnjìkí 'bá ìnjìnjì, lókí 'bá ní lězú mužú rī kǎ ícó, 'bá rī pi sēkí 'bá ní ngá 'bá ní lēé rī pi ǎrěvú céré rá.

Páülũ ca Rómǎ gá

¹¹ Mbǎá na ǎ vùdrị gé, sǎ kílongóro vé rī kǎ deẹ, 'bá ní tuzú kúlúmgbá pá tuúpi kú Mǎlátǎ gá rī agá, 'bá ní 'dezú mužú. Kúlúmgbá rī íbì ímú ǎlěkizǎndǎrìyǎ gálésì, údékí ngá múngú rú ìrì kú ẹndrẹti ni gé, ǎlu rī ǎ rú Kǎsītórě, ǎzi rī

Pólēkīsī. ¹² 'Bá muží pá tuú kūrú Sīrākúsā vé rī gé, 'bá adrikí caá 'dāgá ú'dú na. ¹³ 'Dāgá 'bá ní tuzú kúlúmgbā agá, 'bá ní 'dezú mužú, 'bá ní mužú cazú Rēgīyúmū gé. Kā mužú adrií drū 'dīni, ūlī ní í'dózú vīzú ímúzú ándrélésīla, kā kpá mužú adrií drū 'dīni, 'bá ní cazú Pūtēyólī gé. ¹⁴ 'Dāgá 'bá ísúkí 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí ni pi, kōpi ẹ'yíkí 'bā ívé āngá, kīnī 'bā adrikí ī be caá Sēbītī ālu. Vūdrī ni gé, 'bá ní kúru mužú Rómā gá.

¹⁵ 'Bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí Rómā gá 'dālé rī pi ká yī kīnī 'bā ri ímú 'dīí'dī, kōpi ímúkí 'bā drī ūtēē jōkōnī Āpíyō vé rī gé, urukō' bée ūtēkí 'bā vūrā āzi gé, vūrā 'dāri gé, jó na anigé ūmú vé ni. Páulū kā āgō ri' 'bā ī ūtē' 'bā rī pi ndreé, sē Páulū ẹ ẹsī mba āní rá, sē Múngú ní ōwō'dīfō. ¹⁶ 'Bá kā mužú caá Rómā gá 'dālé, ā'yíkí Páulū ri laá ívé jó agá ọ'dúkūlẹgúsī, 'bākí āngáráwá īri ūtēē.

Páulū sē tị Múngú vé rī Rómā gá

¹⁷ Kā mužú caá ú'dú na ā vūdrī gé, Páulū ní drīkoma Yāhūdī rī pi vé rī zizú ímúzú vūrā ālu gé. Kōpi ká ī úmú, Páulū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Má ẹdrípīi, mā 'o dō tā āzi ūnjí mávé 'bā rī pi ní kuyé drāāāsīyā, dōku mā 'yo dō 'bávé mērē 'bá ẹ'bípīi vé rī ā tā ūnjí kuyé drāāāsīyā, rúkí ma Yērúsālémā gá 'dāá, sēkí ma āngáráwá Rómā vé rī pi drígé. ¹⁸ Kōpi uzíkí ma, kōpi lēkí kōdō ma ọyụú rá, ā'diātāsīyā á 'o tā āzi ūnjí ī ní ícózú ma 'dizú drāzú ni kuyé. ¹⁹ 'Bo Yāhūdī rī pi ká gāá sī, má ní 'yozú, á lē 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ā lị mávé tā nī. 'Bo á lē tā ūnjí 'yoó 'bá mávé rī pi ní ku. ²⁰ Tā 'dīri sē má ní īmi zizú ímúzú, átázú īmi

be ãní. 'Yíkí ma Mãsíyã Ìsèrélè rĩ pi ní ẹsị 'bãá drị ni gé rĩ vé tã sī.”

²¹ Yāhúđị rĩ pi ní újázú kìnĩ, “'Bá ịsúkí kọkọbị ینگázú Yũdáyã gálésĩ kuyé mì tã sī, dōku 'bá ımụ'bá 'dãásĩ nōgó rĩ pi ãsámvú gé, 'bá ązi ũlũ 'yozú kìnĩ mí 'o tã ũnjí rá 'dĩni ąlunąni kuyé. ²² 'Bo 'bá lẹkí yị mí tị gé, mi dō 'yo ngóni, ą'diātāsīyā 'bá rĩ pi ąrèvú céré ri átá ũnjí ngúlúmũ Yèsũ ą pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vé tã sī.”

²³ Kọpi gọkí ụ'dụ ązi ịpẹé ımúzú Páŭlũ ri ndrezú. Ụ'dụ 'dāri gé, 'bá rĩ pi úmúkí ị kárakará vūrā ịri ní adrizú rĩ gé. Páŭlũ ri kọpi ní mālŭngā Mungú vé rĩ ą tã ũlũú ị'dózú ụ'bútị cĩngbá cazú ũndrẹnā gá, ri Yèsũ vé tã ị ní sī tǎimbị Mósē vé rĩ ągá rĩ ımbán, ązini nẹbị rĩ pi ní sī rĩ ımbán, kọpi ẹ ẹ'yíkí rí Yèsũ ri ąní. ²⁴ 'Bá rĩ pi ą urukọ ẹ'yíkí tã ịri ní 'yoó 'dĩri rá, 'bo urukọ'bée ẹ'yíkí kuyé. ²⁵ Kọpi ní rizú ągátá gázú ị ãsámvú gé sī. Kọpi ní ị'dózú ayizú muzú, Páŭlũ ní tã ụđđú átázú kọpi ní kìnĩ, “Tā Índrị Uleterè rĩ ní átá ịmi ẹ'bípịi ní rĩ tã ąda, átá tã 'dĩri nẹbị Ịsáyā tị gé, kìnĩ,

²⁶ “ ‘Í mụ 'bá 'dĩ'bée vúgá 'dǎá, 'í 'yo kọpi ní, “İmi mávé ụ'dụkọ yị rá, 'bo ịmi ịcókí ịfifí ni nị ąmá ku, ịmi tã má ní 'oó rĩ ndre rá, 'bo ịmi ịcókí tã ni nị ąmá ku.”

²⁷ ą'diātāsīyā 'bá 'dĩ'bée ẹ ẹsị tete,
kọpi ẹ bị yị tã ku,
kọpi bĩkí ị mị cí,
kọpi ą bĩkí té dō ị mị cí ku,
kọpi ẹ mị ri té ąngũ ndre rá,
kọpi ẹ bị ri té tã yị rá,

kôpi ã êsî ri té tâ nî á má rá,
kôpi ã újâkî dô êsî rá, ma té kôpi ídrî rá.'

²⁸ "Kúru á lã ãmi nîkî 'yozú kînî, Múngú lã 'bá adri'bá Yâhúdî rú ku rî pi ã ísúkî pangará. Kôpi tâ rî ã'yî rá." ²⁹ Kã muşú á tá 'dîri tîni, Yâhúdî rî pi ní ngazú muşú, kôpi rikî ágátá gãá ã ãsámvú gé sî.*

³⁰ Páũlũ áwî adrii 'dãlé ílî ãrî, ri adrii ívé jó ãri ní rií ãfêé mũfêngã sî rî agá, é'yî 'bá céré ri'bá ímũ'bá 'i ndre'bá rî pi rá. ³¹ Páũlũ ri tî sêé ãrî ãkó, ri mãlũngã Múngú vé rî ã tâ ãlũú, ãzini ri 'bá rî pi ímbá Úpí Yêsũ Kúrísítõ vé tâ sî. 'Bá ãzi uga ãri ãluñani kuyé.

28:27 28:27 Ísáyã 6:9-10 * **28:29** 28:29 Átángá véřêsî 29 agá 'dîri, búkũ Ezj vé ã ní sî Gîřîkî tî sî drîdrî rî agá 'dãáyo, 'bo gôkî sî búkũ Ezj vé vúlé rî agá rá.

CXXX

Ū'dúkọ Múké Múngú vé rị

Keliko: Ū'dúkọ Múké Múngú vé rị New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20